M. A. T.

CORDERII COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM, Libri IV.

Diligenter recogniti.

Protrepticon

Ad bene vivendi, rectéque loquendi studiosos.

Calvinus *didicit quo præceptore* Latinè
Grammaticéq; *loqui, Quantus hic autor erat!*
Hinc bene vivendi documenta apteque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

LONDINI,
Excudebat J. RICHARDSON
pro Societate *Stationarium.*
MDCLXXXIX.

here is to you
Thomas
thank you

MATURINI CORDERII
in *Colloquiorum suorum* libros
PRÆFATIO.

ANnus agitur minimum quinquagesimus, ex quo, susceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ possem ratione efficere, ut pueri pietatem bonosq; mores cum humanarum literarum studiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Parisiis *primùm eo munere fungi cœpi, (cùm in aliis gymnasiis, tum in* Rhemensi, *S.* Barbaræ, Lexovienſi, Marchiano, Navarræo) *nondum verum Evangelii lumen illuxisset: sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem: discipulos tamen meos bonæ fide semper, non solùm ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar; si tamen ea nomine appellare licet profanos illos fatuæ Ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverâsse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi; in quibus scribendis semper mihi consilium fuit ad utrumq; horum simul pueros formare: idem testari possunt & mei discipuli è quorum ingenti numero cùm supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potissimùm in præsentia mihi occurrit, ex iis quos* Parisiis *docui, præstantissimus ille vir,* Joannes Calvinus, *quem honoris causâ nomino. Ex quo autem misertus Pater clementissimus mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit, multò etiam credentiùs id propositum persequutus sum. Quod & Nivernensis Schola, & aliquanto post etiam* Burdegalensis (*ad quam,* Lutetiâ *profugus propter Evangelicæ doctrinæ professionē, mē contulerim*) *per triennium experta est, Sed cùm & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset & liberior etiam, imò verò prorsus libera, mihi esset ejus professio;*

vitrò voti mei compos, reddi vehementiori desiderio quàm unquam antea concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis *jampridem potuit, in qua, relicta* Burdegalensi, *docui: potuit &* Neocomensis, *cujus per annos circiter septem sui Moderator, (de* Neocomo *autem in* Helvetiorum *finibus sito loquor:) potuit &* Lausannensis *id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum* Bernatum *auspicia, sustinui: potuerunt (inquam) unà cum* Genevensi *hæ quoque scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest; cùm in eam me secundò Pater ille benignissimus, senectutis meæ misertus, (quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissimè, mecum cogitavi, quâ potissimùm re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset, mèq; tot laboribus & periculis liberâsset. Cùm autem* Robertus Stephanus, *amicorum meorùm intimus, (quo primùm doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpè, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quacunque necessaria essent polliceretur, atq; adèo jam me benignissimè suis sumptibus alteret; animum ad eam rem appellere cæpi. Sed (prò dolor!* Robertus *ille meus haud multò post ex hac vita ad* Christum, *non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùm enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ità volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quod (ut semper antea fecèram) me ad satisfaciendum discipulis ità dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem: & quamvis permulti sæpe mecum agerent, adeòque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore, cùm docendi*

endi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentiùs excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, *quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi a docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, &, quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cùm meum in eo consilium probassent, dignúmque censuissent quòd pueri cùm* Grammaticæ rudimentis *haberent in manibus, ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur; omni professionis meæ tempore potissimùm laboravi: hoc est, (ut suprà dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ puerilia sunt colloquia: sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solùm purius & honestius sermones inter se conferre assuescant, sed à* pravis *etiam* colloquiis *abstinere, (quibus ut ait* Apostolus *ex* Menandro,) mores boni corrumpuntur. *Hic etenim, præter linguæ* Latinæ *simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quot modis una & eadem opera excitari & acui possit puerorum ingeniam, & ad prudentiam, & ad judicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit: porrò in his ipsis libellis sic inducti loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemq; in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus*

ribus in locis commonefaciam. Sed de Colloquiorum *usu atque utilitate hactenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo complectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit fruantur. Quòd si quid fructûs ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipsum Deum sæpe & ex animo pro hujus civitatis amplissimo Senatu & prudentissimis Magistratibus fundire: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studiáque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.*

DATUM GENEVÆ, *VIII. Idus* Februar.

Anno Christianæ *Redemptionis* *MDLXIII.*

Ætatis autem nostræ *LXXXV.*

MATU-

MATURINI CORDERII

Colloquiorum Scholaſticorum libri quatuor, ad pueros in quotidiano tempore paulatim exercendos.

LIBER. I.

COLLOQ. 1.

Bernardus, Claudius.

SAlve, *Claudi.* C. Tu quoque ſalvus ſis, *Bernarde.* B. Ludamus pauliſper. C. Quid ais, ineptule? Vix ſcholam ingreſſus es, & jam de ludo loqueris? B. Ne iraſcaris, quæſo. C. Non iraſcor. B. Quid ergò ſic exclamas? C. Accuſo tuam ſtultitiam. B. Non licet igitur ludere? C. Imò licet; at cùm tempus eſt. B. Vah! tu nimis es Pupis. C. Utinam tantùm ſaperem ſatis: ſed mitte me, Videſo, ut repetam quæ mox reddenda erunt præceptoribus. B. Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, ſi tibi placet. C. Eho! quid hoc eſt? quid ſibi vult iſta tam ſubita mutatio? nonne tu modò loquebaris de luſu? B. Loquebar quidem; ſed non ſeriò. C. Cur ſimulabas? B. Ut paucis tecum fabularer. C. Quid illud prodeſt? B. Etiam rogas? nunquam audiviſti ex præceptore? C. Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodeſt confabulari? B. Ad nos in *Latina* lingua exercendos. C. Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. B. Habeo tibi gratiam: agè repetamus prælectionem; nam brevi præceptor aderit.

COLL. 2.

Stephanus, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salvus ſis, mi *Stephanie*. Unde venis tam multò manè? S. E cubiculo noſtro. P. Quando ſurrexiſti? S. Paulò ante ſextam, præceptor. P. Quid ais? S. Sic eſt, ut dico. P. Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit? Frater meus. P. An precatus es Deum? S. Cùm primùm frater me pexuit, precatus ſum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus. Dixi *præcationem Dominicum* cum gratiarum actione. P. Quâ linguâ? S. *Anglicâ*. P. O factam bene! quis te miſit ad me? S. Nemo. P. Quid ergó? S. Ultro veni. P. Mi animule, quàm pulchrum eſt ſapere! Nonnè eſt jentandi tempus? S. Nondum eſurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quotidiana, ſi tibi placet audire me. P. Quidni placeret? tenes igitur memoriâ S. Teneo, gratias Deo. P. Agè; pronuntia. S. Sed mihi ſoles præire *Anglicè*; & ego *Latinè* reſpondeo. P. Bene mones: penè iſtud oblitus eram: reſponde igitur. L. Expecto ut proponas.

P. *The head.* S. Caput. P. *The top of the head.* S. Vertex.
P. *The fore-part.* S. Sinciput.
The binder-part. S. Occiput.
Nunc reſponde *Anglicè*.
aput. S. *The head.*
ertex. S. *The top of the head.*
Sinciput. S. *The fore-part.*
Occiput. S. *The binder-part.*

P. Quid ſi nunc ſolus dicas omnia? S. Facilè dicam.
P. Ego verò te libenter audiam.
S. Caput, *The head.*
Vertex, *The top of the head.*
Sinciput, *The fore-part.*
Occiput, *The binder part.*

Nonne bene dixi, præceptor? P. Quàm optimè. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum! Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te acci-

accipere, præceptor, ſi tibi non eſt moleſtum. P. O quàm te amo de iſto verbo! agè, ſequere me: dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè feciſti officium. Quid eſt hoc? S. Panis candidus, *White bread.* P. Quid hæc ſunt? S. Ficus aridæ, *Dry Figs.* P. Numera. S. una, duæ, tres, quatuor, quinque, ſex. P. O lepidum capitulum! Jenta nunc otioſe.

COLL. 3.

A. B.

VIs jentare mecum? B. Non habeo jentaculum. A. Quid? non attuliſti? B. Ego domo jentaveram. A. Itáne ſemper facis? B. Minimé, ſed quia bene manè ſurrexeram ſic matri placuit me tractare. A. Profit tibi: ego igitur ſolus jentabo. B. Et interim ſtudebo.

COLL. 4.

Magiſter, Diſcipulus.

ESne pâratus ad reddendam ſtudii tui rationem? D. Paratus, ut mihi videor. M. Redde igitur, & eſto præſenti animo. D. Hac maturino tempore primùm pronuntiavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem *Latinè* & *Anglicè* reddidimus; poſtremò bini tractavimus ſingulas partes orationis, cum attributis & ſignificatione. M. Recténe feciſti officium tuum? D. Puto me ſatisfeciſſe præceptori magna ex parte. M. Vide nè mentiaris; nam ego illum percontabor. D. Ut voles, præceptor; nihil hac in re meum. M. Agè pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Poſſum*, *Latinè* & *Anglicè*. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te iſtud alias docui: nonne tenes memoriâ? D. Non auſim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas perſonas: cætera tibi erunt facillima. D. *Indicativus* Poſſum, *I can*; poteram, *I was able*; potui, *I have been able*; potueram, *I had been able*; potero, *I ſhall be able.*

Imperativus deeſt.

Optativus. Utinam poſſim, *God grant I can*; utinam poſſem, *would to God I could*; utinam potueram, *God grant I have been able*; utinam potuiſſem, *would to God I had been able.*

Subjunctivus. Ut poſſim, *that I may*; ut poſſem, *that I might*; quamvis potuerim, *although I have been able*; quamvis potuiſſem, *although I have been able*; cùm potuero, *when I ſhall be able.* M. Declina totum *Infinitivum.*

D. Infinitivi modi præſens & præteritum-imperfectum, Poſſe, *To may or can*; præteritum-perfectum & pluſquam-perfectum, Potuiſſe, *To have or had been able*; Cætera deſunt. M. Cur hoc verbum *Poſſum* caret futuro infinitò? cur item participio in *rus*? D. Quia non habet ſupinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces a ſupino formari ſolent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à ſupino *Lectu* fit *Lecturus*, & à *Lecturus* fit *Lecturum eſſe.* M. Rectè ſanè. Sed cur prætermiſiſti participii præſens à verbo *Poſſum*, cùm ſit in uſu *Potens potentis*? D. Quia (ut ſæpe nos docuiſti) *Potens* non eſt participium, licèt à *Poſſum* veniat. M. Quid ergò eſt? D. Nomen adjectivum. M. Probè meminiſti: utinam ſic pergas ſemper! D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum ſpero. Nunc reſtat, ut dicas Præteritum cum prole. *Potui, potueram, potuerim, potuero, potuiſſem, potuiſſe.* M. Dic terminationes. D. *i, ram, rim, ro, ſem, ſe.* M. Dic ſignificationes. D. Poſſum, *I am able*; poſſe, *to be able.* M. Hæc hactenus: ecce! ecce! vocamur ad prandium.

COLL. 5.

C. D.

QUando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quotâ horâ? D. Seſquioctavâ. C. Tam manè igitur prandetis? D. Sic ferè ſolemus in æſtate: Vos autem? C. Non prandemus ante ſeſquidecimam: interdum ab undecima. D. Papæ! cur non citiùs? C. Expectandus eſt pater, dum

dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adeſſe aulæ in cantione *Pſalmorum*. C. Rarò admodum interdum. D. Quomodo excuſaris? C. Exemptus ſum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didaſcalus, patris mei monitu. D. Ergóne omnes Senatorum filii habent hujuſmodi privilegium? C. Habent, modò patres jubeant. D. Nonne mater poſſet dare tibi prandium ante reditum patris è Senatu? C. Poſſet quidem, ſed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia ſic illi placet. D. Nunc mihi tacendum eſt; os enim mihi occluſiſti. C. Cur tu es tam curioſus percontator? D. Puer ſum; & *pueri ſemper cupiunt aliquod ſcire novi*. C. fateor: ſed *eſt modus in rebus*, ut præceptor nos ſæpe docet. D. Ergò diſcedamus, ut te pranſum conferas. C. Ignoſce, quæſo, ſi qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potiùs qui te offendere potui loquacitate meâ; ſed interim nihil mali cogitans.

COLL. 6.

F. G.

UBi hodie cibum cepiſti? G. Apud hoſpitem meum. F. Quanti prandiſti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cœna, quanti conſtitit? G. Tantidem. Tu verò quanti aleris quotidie? F. Pluris quàm tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor aſſibus.

COLL. 7.

Choletus, Colloquentius.

UNde redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Ut irem domum. Ch. Quid ró? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine ſoles jentaculum aut merendam obliviſci? Co. Rariſſimé. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima: ſed quid agas? pueri ſumus. Ch. Quid ſi præceptor tuum factum ſciret? Co. Fortaſſe pœnas darem. Ch. Aín' tu *fortaſſe*? proculdubio vapulares. Non te pudet ſine libris in Scholam venire? Co. Non ſolùm

Jùm pudet, ſed piget etiam : veruntamen nè me accuſe obſecro. Ch. Nihil minùs cogito : ſed non poſſum diſſi mulare, quin ego te reprehendam. Co. Iſtud (credo equi dem) amicè facis : itáque boni conſulo. Ch. Id ſatis e mihi : eamus intro in auditorium. Co. Tempus eſt : ja decuriones exigunt ſcripturæ rationem.

COLL. 8.

Puer, Pædagogus.

PRæceptor, licétne pauca? Pæ. Loquere audacter. Pu. Ego & condiſcipuli mei hoc ferè toto triduo li bris affixi ſumus, licétne pauliſper animum ludo relaxare P. Dic igitur aliquam ſententiam.

Pu. *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem,

Pæ. Dic etiam verſus *Anglicos*, ſi memoriâ tenes.

Pu. *Mirth with thy labour ſometimes put in ure,*
That better thou mayſt thy labour endure.

Pæ. Quàm rectè dixiſti omnia! Pu. Eſt Deo gratia. Pæ. Addendum poſthac erit aliquid. Pu. Quidnam, præceptor? Pæ. Qui dedit mihi ingenium & mentem bonam Pu. Sed quis me illa docebit verba? P. Ea ſcribam tib in commentariolo tuo, ut ediſcas. Sed dic mihi, quæſo Quis te docuit iſtam orationem, quàm pronunciâſti Pu. *Campanus* herì dederat mihi ſcriptam, & ego memoriæ mandavi. Pæ. Profectò ego te amo, mi *Daniel* ob iſtam diligentiam. Pu. Ago tibi gratias, præceptor. Permittíſne igitur ut ludamus? Pæ. Sané. Abi, renuncia condiſcipulis tuis. Pu. Faciam. Pæ. Quid dices illis? Pu. Id quod me docuiſti aliquando. Pæ. Sed volo priùs ex te audire. Pu. *Gaudete pueri ; en! affero vobis jucundum nuncium : Ego vobis impetravi ludendi poteſtatem.* Pæ. Euge probè meminiſti. Ito nunc jam.

COLL. 9.

Conradus, Daniel.

REpetamus nomina quotidiana, ut certiùs reddamus ea præceptori. D. Bene mones ; præito mihi, heſterna.

C. Dic

Dic *Latinè*, *An Eye.* D. Oculus.
The right eye. D. Oculus dexter.
The left eye. D. Oculus ſiniſter.
Both the eyes. D. Ambo oculi. C. Probè tenes.
Nunc audi an rectè ſolus dicam. C. Agè, audio.
An eye. C. Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
Quod prodeſt iſtud? C. Ad memoriam juvandam.
Quid hoc ſibi vult? C Non audiviſti multoties? D. Ego ſum oblivioſus: quid agerem?
Eſto diligentior ad eu retinenda quæ perceperis.
Quòd me fideliter mones, pergratum facis.
Agè, ad rem redi.
An eye, Oculus. *The right eye*, Oculus dexter.
The left eye, Oculus ſiniſter.
Both the eyes, Ambo oculi. C. Quàm rectè omnia dixiſti!
Repetamus etiam hodierna. C. Placet: at tu viciſſim præito mihi.
A hand, C. Manus.
The right hand. C. Manus dextra.
The left hand. C. Manus ſiniſtra.
Both the hands. C. Ambæ manus. D. Reſtat, ut ſolus dicas.
A hand, Manus.
The right hand, Manus dextra.
The left hand, Manus ſiniſtra.
Both the hands, Ambæ manus. D. O ſi tam benè diceremus coram præceptore! C. Quid obſtat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata noſtra ſatis humaniter corrigit.
D. Neſcio quid hoc ſibi velit: Ego ſemper ſum timidus in principio. C. Iſtud eſt quodammodo naturale omnibus, ut andivimus ex præceptore. D. Nunc repetendum eſſet *Latinè* & *Anglicè*; ſed præceptorum venientem video.
C. Ingrediamur.

COLL. 10.

A. B.

DIc *Latinè, Let us ſay our leſſon together.* B. Repetamus unà prælectionem. A. Hæc oratio quot habet partes? B. Tres, A. Diſcerne ſingulas nominatim. B. *Repetamus* eſt verbum: *Unà* adverbium: *Prælectionem*, nomen. A. Declara paulò planiùs B. Tu igitur præito mihi ut ſolet præceptor. A. *Repetamus.* B. *Repeto, repetis, repetere*, conjugationis tertiæ, ſicut *Lego, legis, legere.* Præteritum, *repetivi*: Supinum, *repetitum*: Participia, *repetens*, & *repetiturus.* A. *Unà.* B. Non declinatur, quia eſt adverbium hoc in loco; Anglicè, *Together.* A. *Prælectionem.* B. *Prælectio, prælectionis*, ſ. g. *The leſſon, or lecture.*

COLL. 11.

A. B.

EAmus unà repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne ſatis eſt, quod ſolus repetiverim? A. Si tantum ſemel aut bis repetieris, id parùm eſt ad ediſcendum. B. Imò circiter decies repetivi. A. Id quidem ſufficit. B. Quid igitur vis ampliùs? A. Si vis certiſſimè reddere coram præceptore, opus eſt cum aliquo repetiviſſe. B. Iſtud ego neſciebam: ſed tibi libenter aſſentior. A. Faciamus ergò quod egote monebam. B. Equidem non recuſo: incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Iſaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem? I. Propemodum. G. Viſne repetamus unà? I. Maximè velim G. Incipe igitur. I. Faciam libenter: ſed tu attentè audi ut me corrigas, ſi quid erravero. G. Agedum. *Fac ſumptum properé.* G. Errâſti: incipiendum fuit ab heſterna. I. Bene admones: nunc incipiamus, *Iratus de re incerta contendere noli: Impedit ira.* G. Peccas accentu *ira.* I. *Impedit animum ira né.* G. Diſtingue poſt animum. I. *Impedit*

dit ira animum, nè poſſit cernere Verum. Fac ſumptum propere, cùm res deſiderat ipſa; Dandum etenim. G. Iterum peccas accentu: Repete. I. *Dandum enim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat, aut res,* G. Vidéſne te erraviſſe quater? I. Video. G. Et obſervâſti locos? I. Obſervavi. C. Sic tibi faciliùs cavebis. I. Me miſerum! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque ſolet accidere, quoties memoria non eſt bene confirmata. I. Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit; audi nunc me. I. Audio, pronuntia. G. *Iratus de re incerta contendere noli.* I. Hem! præceptor adeſt, tace, ut illum ſalutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

NIhílne eſt, quod reddamus hodie præceptori? F. Nihil, niſi de *Grammaticæ rudimentis.* C. Quidnam? F. Inſpice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præſcripſit. C. Quando iſtud fuit? F. Die *Veneris*, horâ quartâ. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruiſti. C. Siccíne judicas, ſevere judex? occupatus eram domi, nec abieram injuſſu præceptoris. F. Eſto? ſed tamen debuiſti poſtridie quærere, quid pridie actum eſſet. C. Meam culpam confiteor: ſed cedò librum tuum, quæſo, ut videam quid nobis reddendum ſit. F. Accipe, & eadem operâ ſignato quæ à præceptore nobis præſcripta ſunt. C. Faciam diligenter: nequid poſthac (ut ſpero) me accuſabis negligentiæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

QUid actum eſt in auditorio horâ tertiâ? O. Tractatæ ſunt orationis partes ex prælectione. C. Nihílne ampliùs? O. Dixiſſem, niſi me interpellaſſes. C. Erravi; pergé. O. Poſtea dictavit præceptor argumentum *Anglicum* hodie vertendum. C. Quando reddendum? O. Cras meridie. C. Jamne vertiſti? O. Utcunque. C. Dicta mihi

mihi. Quæso, vernaculum. G. Accipe, festino; nam habeo aliquid scribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervasius.

QUid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Repetamus unà: sic uterque nostrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocásti. S. Agè, attentus esto, nè me sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum quàm tu ad pronunciandum.

COLL. 16.

Accoratus, Cortinus.

VIsne mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satis rectè fortasse. A. Agè, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potiùs incipere. A. Quid ità? C. Quia me invitásti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLL. 17.

Crispus, Sandrotus.

B. Anne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Teneo. C. Ego quoque. S. Ergò confabulemur paulisper. C. Sed qui intervenerit observator, putabit nos garrire. S. Quid nes ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Messor.

NOn decet hic oriari, aut garrire; dum præceptor expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam. M. Agè, pronuntia.

COLL.

COLL. 19.

E. F.

CUR non ſcribis? F. Jam ſcripſi meam paginam: tu verò? E. Eo ſcriptum in area. F. Quid ità? E. Quia ſerenum eſt cœlum. F. Feſtino, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUR non ſcribis? V. Quia non libet. T. Atqui præceptor juſſerat. V. Scio: ſed eſt mihi aliquid legendum priùs; præterea nihil habeo, quod nunc ſcribam. T. O ſi velles mihi ſcribere! V. Quidnam? T. Habeo deſcribenda dictata præceptoris. V. Quæ dictata? T. In *Ciceronis Epiſtolas*. V. Libenter deſcribam tibi: ſed expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo igitur: ſed nè fallas, quæſo. V. Nec ſciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

VIſne mihi deſcribere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia heſterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & deſcribe. D. Non ignoras me lentiùs ſcribere: & tu citiùs totum deſcripſeris, quam ego quatuor aut quinque verſiculos. A. Quære tibi alium ſcriptorem; nunc ego tibi non poſſum dare operam. D. Cur non? A. Eſt mihi aliud negotium, idémque perneceſſarium. D. Nolo te urgere, nec poſſum quidem: ſed ſaltem commoda tuum codicem. A. Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. D. Nihil eſt, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Auguſtinus. Obſervator domeſticus.

LIcētne ire cubitum, condiſcipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertiâ eſt mihi ſurgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habes ſcribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Bene mones, éſtne in muſæolo? O. Puto eſſe: viſe.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNde venis? Pu. Venio inferné. P. Quod erat tibi negotium infrà? Pu. Iveram redditum urinam. P. Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. Pu. Quid agam interea? P. Ediſce prælectionem in diem craſtinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. Pu. Jam edidici, præceptor. P. Lude igitur. Pu. Sed nullos habeo colluſores. Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiſcipulis. Pu. Nihil id curo nunc: malim (ſi tibi placet) ediſcere de *Catechismo*, in diem *Dominicum*. P. Ut libet. Pu. Si quis te quæret, quid illi dicam? P. Dic me prodiiſſe, ſed mox reverſurum.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus Puer.

HEus! *Abraham.* A. Hem! præceptor. P. Pone libros; jam ſatis toto die ſtuduiſti: para te, ut eamus ambulatum. A. Nonne à cœna præſtaret? P. Salubrior eſt ante cibum exercitatio corporis. A. Memini ex te audire. P. Narra *Socratis* dictum in eam ſententiam. A. *Cum Socrates uſque ad veſperam contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, reſpondit, Se, quo melius cœnaret, obſonare famem ambulando.* P. Probè meminiſti: quis auctor? A. *Cicero*: ſed quò prodibimus, præceptor? P. Extra urbem. A. Mutabóne calceos? P. Muta, nè illos novos pulvere conſpergas: ſume etiam umbellam, nè ſolis ardor infuſcet tibi faciem. A. Jam paratus adſum. P. Nunc ſanè prodeamus. A. Vocabóne ex vicinia unum aut alterum comitem; P. Rectè admones? ſic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam ſermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. A. Sic etiam excitabitur cibi appetentia. P. Ego lento gradu præcedam, ubi nactus eris comites, vos me per *portam Ripariam* ſequimini. A. Nos igitur illic expectabis? P. Certò. A. Quid ſi nullos invenero? P. Nihilominus ſequere me: audiſtine? A. Audivi præceptor.

COLL.

COLL. 25.

Herennius, Gimardus.

A. Quo emisti istam chartam? G. [illegible] H. Estne bona? G. Melior quàm ista tua, ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur istud dicis? H. Quia fortassè carior. G. Nescio. H. Quanti emisti scapum? G. Solido & semisse: tu verò quanti? H. Solido & plusis. G. Quanti igitur? H. Quinque quadrantibus. G. Non male profectò emisti. H. Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quodnam quæso? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere! H. Ego nè petivi quidem, sed ultrò ille dedit. *Et hoc*, inquit, *adde tibi, ut me reviſas.* G. Sic solent emptores allicere. H. Nec mirum: suum quisque commodum quærit. G. Sed quid agimus, hodierni pensi immemores? H. Exiguum est: satis temporis nobis restat.

COLL. 26.

Ancillus, Fontanus.

M. Eminisin' me tibi nuper dedisse chartam mutuo? F. Quidni meminerim! non adeò sum oblivioſus. A. Quot erant schedæ? F. Quatuor. A. Cur non reddidisti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuistine tandem? F. Tantùm hodie. A. Undè nactus es? F. Petivi à præceptore. A. Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille? dedítne libenter? F. Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. A. Non antè in suum codicem retulit? F. Nihil dare solet, quin priùs inscribat. A. Audivi ex patre id esse viri prudentis. G. Præsertim, si reddenda est ratio. A. Sed quibus indiciis dare tibi ausus est? F. Ostendi illi manu meâ scriptum in libello meo: sic enim, ut scis, facere solemus. A. Reddes ergò mihi mutuum? F. A prandio statim, nè dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

P. Emmæ istæ, quas circumfers, sùntne venales? M. Etiam, si se emptor obtulerit. F. Ostende: vah, quàm ſ

[illegible]les! M. Tales deciderunt ex ali[illegible] nostrorum anserum: sed tenta diligenter; sunt aliæ ali[illegible] firmiores. F. Satis video quales sint; quot vis dare pro quadrante? M. Tantùm sex. F. Quid ais? sex? mallem [illegible]ere à mercatoribus qui *Lutetiâ* & *Lugduno* huc adferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisse *Lutetiæ* singulis assibus. F. Aliter *Lutetiæ*; aliter. *Genevæ* vivitur: sed non opus est tot verbis, vis dare duodecim? M. Hui, duodecim! quasi ego furatus sim! F. Istud non dico; sed vide num tibi placet conditio. M. Vis uno verbo dicam? F. Dic, quæso, satis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modò promiscuè de mea manu accipias. F. Nugas agis; ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale: alibi inveniam satis. M. Per me licet: heus! heus! redi. F. Cur me revocas? M. Accipe si vis, octo; nec à me plures expecta. F. Cedò totum fasciculum, ut deligam arbitratu meo. M. Tene; delige ut voles. F. Vide nunc, &, si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. F. Scio; sed habent caulem breviorem. Accipe pretium. M. Bene vertat Deus utrique nostrûm. F. Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? M. Nescio an meliores possim, sed, ut spero brevi plures afferam, cùm ad vos domum proficiscar. F. Súntne vobis multi anseres? M. Triginta & ampliùs. F. Papæ! quantus grex anserum! ubi pascuntur? M. Scies aliàs, non licet mihi diutiùs hîc morari. Vale *France*. F. Cura ut valeas, *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

VIsne mihi dare unicam pennam? P. Non sic dantur mihi! O. Hem! rem tantillam mihi negas? quid, si magnum quid rogarem? P. Fortasse repulsam ferres O. Credo equidem: agè, non peto dono saltem commodabis? P. Non recuso, modò nè abutare. O. Non abutar. P. Cave nè hinc pedem moveas. O. Nusquam moveo.

COLL.

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

ACuistine pennam meam? B. Jamdudum. M. Quâ formâ scripturæ? B. Mediocri. M. Maluissem ad minutas literas. B. Debuisti prædicere. M. Oblitus eram. B. Parùm refert; mucronem facilè mutabo: I petitum. M. Sed ubi reliquisti? B. Super mensam hypocausti. M. In qua p[illegible] B. Ubi studere soleo.

COLL. 30.

Victonus, Joshua.

HAbésne duas aut tres pennas? J. Sunt mihi tantùm duæ. P. Da mihi unam commodatò. J. Non faciam. P. Cur non? J. Nè abutaris. P. Memineris; fortasse aliquando me frustrà rogabis aliquid. J. Atqui jubet *Christus* malum bono compensandum. P. Nondum istud didici. J. Tamen discas oportet, si cupis esse *Christi* discipulus. P. Quid cupio magis? J. Disce igitur magistrum imitari. P. Discam progressu temporis. J. Præstares nunc incipere, dum per tempus liceo. P. Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. J. Semper est bene agendi tempus; sed interim nè mihi quæso, succenseas: jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper, dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omnino pessima. P. Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero. J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J. Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gualtherius.

UNde redis tam anhelus? G. A foro. H. Quid illinc affers? G. Scalpellum. H. Quanti emisti? G. Duobus assibus. H. Estne bonum? G. Est à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. H. Ego minimè novi: sed non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. G. Qui facerem? H. Debuisti aliquem peritum adhibere, qu i[illegible]

optimum deligeret. G. Hic erravi fateor: ſed hoc me conſolatur, quod mercator habetur vir bonus, ut pote profeſſionis Evangelicæ. H. Quaſi nulli ſint fallaces ejuſmodi. G. Puto eſſe plurimos. Sed hæc omittamus; quin potius experiamur ipſum ſcalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta obſecro. Non enim probavi, niſi leviſſimè, idque inter emendum. H. Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? G. Rogas? non meminiſti præceptorem nobis dicere tam ſæpe, Deum eſſe ſolum, qui bona doceat? H. Profectò hic optimè te docuit. G. Ago illi ex animo gratias: & precor, ut me ſemper doceat parere ſuæ voluntati. H. Ego quoque idem precor; nec ſolùm nobis, ſed etiam pliis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum. Sed eſtne tempus, ut conferamus nos in auditorium? H. Sic eſt; Sume libros, & eamus una.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbeſne ſcalpellum? R. Habeo. M. Oro te commoda mihi parumper. R. Quando reddes? M. Cùm primùm duas pennas exacuero. R. Accipe; ſed eâ lege, ut integrum reddas. M. Eâ conditione acceptum intelligo, etiamſi nihil addidiſſes. R. *Intelligenti* (ut vulgò dicitur) *pauca ſufficiunt.*

COLL. 33.

Sondates, Manaſſes.

EMiſtíne ſcalpellum, ut nuper volebas? M. Non emi. S. Quid obſtitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. M. Dixeram quidem; ſed mihi poſtea in mentem venit, præſtare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipſa urbe. S. Quid facies lucri? M. Et minoris enam, & melioris notæ: nempe ex *Germaniæ* officinis. S. Quis tibi iſtud conſilium dedit? M. *Hieronymus* noſter. S. Bene fecit. Debemus enim amicis bonum conſilium ſemper dare. M. Tantúmne igitur amicis? S. Imò & inimicis, fateor: quia ſic jubet *Chriſtus* præceptor noſter optimus

mus. M. Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conſervemus, eámque perpetuò ſequamur! S. Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius inſtinctu animi noſtri ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbéſne multos libros? L. Non admodum. C. Sed quos habes? L. *Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholaſtica, Terentium, Epiſtolas Ciceronis*, cum *Gallica* interpretatione, *Catonem, Dictionarium, Tabantium Anglicum, Pſalmos cum Catechiſmo*, præterea librum chartaceum ad ſcribendum dicta præceptoris. Tu verò quos habes? C. Omnes habeo quos enumerâſti, præter *Catonem, Terentium*, & *Ciceronis Epiſtolas*. Cur enim libros haberem, qui non prælleguntur in claſſe noſtra? L. At ego, dum ſumus otioſi, lego interdum illos; ut ſemper aliquid addiſcam novi, præſertim in lingua *Latina*, & honeſtis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine*. O me miſerum, qui nunquam didici quid ſit ſtudioſum eſſe! L. Diſce igitur, *Præſtat enim ſero quam nunquam diſcere.*

COLL. 35.

Simeon, Haggæus.

COmmoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, ſi nullo incommodo tuo id fieri poteſt. H. Profectò non poſſum. S. Cur non? H. Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori appoſuit. S. Ain tu? pignori? H. Sic eſt, ut dico. S. Quanti oppignoravit? H. Tribus (ut ait) aſſibus. S. O hominem ingratum! H. Tantúmne ingratum? S. Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconſulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem acu tetigiſti: ſed quid facerem? S. Rogas? defer eum ad præceptorem. H. Malo iſtam pati injuriam, quàm committere, ut miſer vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet, ſpero. S. Unde redderet? Ait ſe brevi acceptum à patre pecuniam. S. Quid ſi te fallit? H. Fieri poteſt: ſed tamen aliquot dies expectabo an

poſtea ſit futurum; deinde conſilium capiam. S. *Conſilio re-cto nihil eſt tutius.* H. Meminiſti probè; ſic enim præceptor dictitavit nobis: ſed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi ſit. H. Et tibi optimè.

COLL. 36.

Granatus, Foreſtus.

VIsne mihi commodare tuum *Terentium?* F. Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo ſigno vis repetam? F. Nempe hoc, quòd ejus habeo *Epiſtolas.* G. Id mihi ſatis eſt. F. Sed quando reddes? G. Cùm deſcripſero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur; nè meo ſtudio incommodes. G. Maturabo. F. Sed, heus tu, cave ne macules: alioquin ægrè commodabo poſthac. G. Nempe indignus eſſem beneficio.

COLL. 37.

Auguſtinus, Rodigus.

QUis iſte novus liber deauratus, quem tam magnificè oſtentas? R. *Terentius.* A. Ubi impreſſus? R. *Lutetiæ.* A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniam? R. Stulte, iſtud quæris? quaſi verò furatus ſim? A. Abſit à me id cogitare: ſed animi causâ id rogabam. C. Nec ego ſeriò dictum tuum reprehendi: ſed eo more jocari ſolemus cum familiaribus. A. Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, ad propoſitum revertamur: de quo emiſti *Terentium* iſtum? R. D. *Clemente.* A. Illóne bibliopolâ circumforaneo? R. Maximè. A. Quanti conſtitit? R. Decem aſſibus. A. Nihilne amplius? R. Nihil omninò. A. Profectò ſatis vile pretium. R. Præſertim cùm auratus, adeóque eleganter compactus ſit. A. Erantne codices alii ſimiles? R. Duo vel tres. A. Deduc me quæſo ad illum. R. Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Bildus.

NOnne hic liber eſt tuus? B. Oſtende mihi: agnoſco meum, ubi inveniſti? E. In auditorio noſtro. B. A-

go

go tibi gratias, quòd eum collegeris. E. Atqui nunc notandus eſſes, ſi ſummo jure vellem tecum agere. B. Quid tá? E. Neſcis leges noſtras Scholaſticas? B. *Ipſæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.* E. Quo jure reguntur leges noſtræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea, non ſolet tam severus eſſe in eo, quòd vel negligentiâ vel oblivione peccatum eſt. E. Sic ſæpe expertus ſum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit cauſa coram obſervatore. B. Non timeo cauſam dicere, ubi nihil eſt periculi. E. Taceo. B. Sed quæſo, quid opus eſt ut id ſciat obſervator? hîc enim Deus nihil offenſus eſt. E. Agè celabo. B. Bene facies. E. Sed, heus! memento par pari referre, ſi forte mihi acciderit aliquod delictum ejuſmodi. B. Æquum & bonum dicis: meminero.

COLL. 39.

Calliatus, Germanus.

CUR non reddis mihi librum? G. Expecta in craſtinum diem; nondum ſatis uſus ſum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. G. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tantùm eſt meum agnoſcere.

COLL. 40.

Noæus, Capellus.

VIdiſtine librum meum? G. Quem librum quæris? N. *Ciceronis Epiſtolas.* C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: ſed interim indica, ſi quem ſcias accepiſſe. C. Cur non ades præceptorem? ſolet enim (ut ſcis) quæ a nobis relicta ſunt aut ferre in muſæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Bene mones. O me obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIS à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentiùs fecerim, ſi quidem penès me resipſa eſt. Sed quid eſt

in

in quo tibi commodare possim. E. Da mihi mutuò asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum quæso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero: ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. B. Parùm refert, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo. B. Ut libet. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possim, nè parcas. E. Reddam totum, Deo volente, cùm primùm pater ad me miserit. B. Nè sis magnopere sollicitus; nondum est opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicolaus.

POtésne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? N. Quantum petis? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur? N. Tantùm quatuor. D. Bene sané. Da mihi istos quatuor. N. Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum? N. Quia sunt mihi opus duo. D. Da igitur duos quæso. N. Sed tibi non sufficient. D. Peram ab aliquo alio. N. Accipe igitur hos duos: quando reddes? D. Die (ut spero) *Sabbati*, cùm pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Nè timeas.

COLL. 43.

Pasquetus, Custos.

DA mihi duos asses mutuó. C. Nunc mihi non est promptum dare. P. Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C. Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid superfit, faciam te libenter participem. P. Interea igitur sperans expectabo: sed quid si nihil tibi superfuerit? C. Statim dicam tibi, nè frustrà diutiùs expectes. P. Quando emes ea, quæ decrevisti? C. Cras (ut spero) aut ad summum perdie. P. Bene habet, tempus est brevissimum.

COLL.

COLL. 44.

Mortillus, Boruſſardus.

ABiitne pater tuus? B. Abiit. M. Quota hora? B. Primâ pomeridianâ. M. Quid dixit tibi? B. Multis verbis monuit me, ut diligenter ſtuderem. M. Utinam ſic faceres! B. Faciam, Deo juvante. M. Ecquid pecuniæ dedit tibi? B. Dedit, ut ferè ſolet. M. Quantum? B. Nihil ad te. M. Fateor: ſed tamen quid facies iſtâ pecuniâ? B. Emam librum, & alia quæ mihi ſunt uſui. M. Quid ſi amiſeris? B. Æquo animo ferendum erit. M. Quid ſi fortè eguero? B. Abſíne mutuó? B. Dabo, & quidem libenter. M. Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

SAtíſne uſus es ſcalpello meo? F. Satís. C. Redde igitur. F. Accipe: ago tibi gratias. C. Nihil eſt quòd agas. F. Sed ignoſce, quòd non ultrò & citiùs reddiderim. C. Ea re nihil ſum offenſus: non enim debemus offendi, niſi cùm Deum offendi videmus. F. Rectè ſentis.

COLL. 46.

Burgerius, Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. N. Semper aliquid commodatò petis; accipe, quin emes potiùs. B. Non habeo pecuniam. N. Cur non petis? B. Unde peterem? N. A patre. B. Non eſt in hac urbe. N. Ubi igitur? B. Peregrè profectus eſt. N. Quo? B. *Bononiam.* N. Quo die? B. Nudiuſtertius. N. Quando eſt reverſus? B. Cras, ut ſperamus: ſic enim dixit proficiſcens. N. Bene vertat Deus.

COLL. 47.

Columbirius, Simo.

REſtâtne tibi multum panis? S. Satis, gratia Deo. C. Víſne dare mihi mutuó? S. Libenter. C. Sed fortaſſe tibi non ſufficiet. S. Imò, ut ſpero. C. Ad quod uſq; tempus? S. Ad diem *Veneris.* C. Unde habebis poſtea?

S. Do-

S. Domo. C. Quis afferet? S. Egomet ibo petitu
C. Quando? S. Ipo die *Veneris*. C. Da mihi mutuò ſ
quilibram. S. Quis appendet? C. Uxor præceptoris, a
aneilla. S. Eamus petitum ex arca mea. C. Quin ito ſolu
ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORO te, da mihi ex pane tuo. T. mihi non habeo n
mis; tamen volo tibi impertire: accipe. I. Grati
ago tibi. T. Non eſt quod agas ob rem tantulam. Sed di
quæſo: cur non attuliſti? I. Quia nemo erat domi noſtr
qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non a
deo, niſi det mater. T. Bene facis; ſed audi bonum co
filium. I. Auſculto, ut audiam: dic quæſo. T. Cùm pra
dio finito, tollantur menſæ reliquiæ, petito merendam t
am, eámque in peram ſtatim recondito: ità fiet, ut nu
quam inanis venias. I. De jentaculo autem quid ſuades
T. Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias, quod dixi tib
de merenda. I. Nunquam vidi melius conſilium dar
T. Fac igitur ut memineris: cùm voles, utere. I. Egò ver
utar, quoties opus erit.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi fruſtum panis. B. Non habes? A. Si habe
rem, non peterem. B. Cur non attuliſti? A. Dicat
poſtea; ſed da interim, quæſo: nam eſurio vehemente
B. Cape. A. Hui tantillum? B. Etiam quereris? A. No
immeritò, das parcè nimis. B. Vide quantulum reſtat
dedi ferè dimidium. A. Ago tibi gratias; dediſti abunde
ſed jocabar. B. Nunc reſponde: cur non attuliſti panem
domo? A. Nemo erat, qui daret. B. Nemo? A. Prorſu
nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæteri
A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas
A. Nunquam auderem tale quidpiam: B. Cur non
A. Mater perpetuò vetat, nè quid attingam ſine permiſſ
ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem judicio, qui indulgen
tiorem habes. B. Non dico indulgentem; ſed certè libera
lem.

m. A. Quomodo te tractat? B. Suaviſſimè, omninóq; animi ſententia. A. Fortaſſe in tuam perniciem. B. Avertat Deus Optimus maximus. A. Non equidem invideo. B. Cur ergò iſtud dicis? A. Ut interim te moneam, *omnes licentiâ deteriores fieri.* B. Bene facis: ſed quid enſes? Nonne uti licet parentum bonitate? A. Certè licet, modò nè abutaris. B. Quomodo abutimur? A. Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. B. Rectè dicis: ſed quotuſquiſq; id facit? A. Imò, ferè omnes, niſi qui à Domino Deo prohibentur. B. Quis poteſt bonus eſſe, niſi per Dei gratiam? A. Ergò (ut ſæpè monemur à præceptore) precandus eſt, ut Spiritu ſuo nos bonos & ſanctos efficiat. B. Gaudeo te non attuliſſe jentaculum. A. Quamobrem? B. Quia hoc noſtro colloquio mihi videor multùm profeciſſe. A. Ego quoque non parùm. B. Tuâ operâ id factum eſt. A. Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. B. Credo equidem. A. Et ſic igitur, & in cæteris agnoſcamus bonitatem ejus. B. Valde id æquum eſt. A. Imò valde neceſſarium, ſi quidem volumus ingrati animi crimen effugere. B. O ſermonem jucundiſſimum! A. Gratiæ Deo immortales, per *Jeſum Chriſtum.* B. Ità velim.

COLL. 50.

Diſcipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

PRæceptor, viſne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriæ causâ. P. Ubi ſunt compares tui? D. Adſunt *Hugo* & *Audax.* P. Heus, nomenclator, ſúntne hi victores hâc hebdomade? N. Habent notas omnium pauciſſimas. P. Ergò ſunt victores; quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quo tandem jure debeo? D. Ex promiſſo. P. Æquum dicitis. *Quicquid enim rectè promiſſum eſt, præſtari debet.* D. Sic ex te didicimus. P. Ecce vobis pennæ ſingulæ ad ſcribendum! ac nè putetis vulgares eſſe; ex earum ſunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. D. Gratias agimus, præceptor. P. Quin potiùs agite Deo omni-

omnium bonorum auctori, qui dat ſtudiis veſtris ſucceſſ proſperos: vos autem in literarum ſtudio pergite di genter. D. Dabimus operam, quantùm juvabit ille Pat optimus. P. Sine ejus ope vana ſunt noſtra omnia.

COLL. 51.

Obſervator, Capparonus.

UNde venis, *Capparone*? C. Domo. O. Quid affers linc? C. Merendam. O. Quis tibi permiſerat exire C. Præceptor ipſe. O. Unde iſtud probabis? C. Adeam illum ut conſulamus. O. At vide quid agas! C. Hac in nihil timeo. O. Adeóne ſecurus es? C. *Qui verum dici nihil timere debet.* O. Vera quidem iſta eſt ſententia, ſe quotuſquiſque non mentitur? C. Certus ſum me nihi mentiri nunc. O. Propemodum perſuades mihi. Abi: cre do tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. E Deo gratia: quem precor ut me integrum & purum cu ſtodiat. O. Utinam ex animo omnes precarentur! recip nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUi ſunt victores hâc hebdomade? E. Ubi eras, cùm rationes redderentur? G. Accerſitus à patre fueram ſed qui ſunt victores? dic ſodes. E. Ego & *Puteanus* G. Jámne habuiſtis præmium? E. Habuimus. G. Quod nam? E. Duodenas juglandes. G. Hui! quale præmium E. Eho, inepte, æſtimas ergò præmium ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video æſtimandum. E. Sordidus es qui lucro ſic inhias. Non meminiſti verbum præceptoris G. Quod verbum? E. *Non lucri ſed honoris cauſâ datus præmium.* G. Nunc reminiſcor, quaſi per nebulam. Poſthac ero diligentior. E. Sic tandem ſapies.

COLL. 53.

Galatinus, Burchardus.

EUge, dimiſſi ſumus ad ludum, audiſtine? B. Quidni audirem? cùm egomet adfuerim. G. Placéne pau-

liſper

lisper confabulari? deinde ludemus uná. B. Mallem ego priùs ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere. B. Planè verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. A. Imò tuum est dare, ut qui me lacessiveris. G. Æquum dicis; redde nomina *Latine*, quæ tibi Anglicè proponam. B. Qua de re propones? G. De supellectili. B. Tentabo respondere: modò nè plura quam decem proponas. G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. *A cup-board.* B. Abacus. G. *A bench.* B. *Sella.* G. *A candlestick.* B. Candelabrum. G. *A caldron.* B. Ahenum. G. *A pair of bellows.* B. Follis. G. *A pillow.* B. Pulvinar. G. *A bolster.* B. Cervical. G. *Linen cloth.* B. *Linteum.* G. *A pot of earth.* B. Olla. G. *A flagon of wine.* B. Oenophorum. G. Errásti semel. B. Ubi? G. Dixisti *linteum* pro *lodice.* B. Fateor: debeo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone ut redimas, si potes. B. Vis respondere de eduliis? Ut libet. B. *Fresh meat.* G. Caro recens. B. *Pork.* G. Suilla. B. *Venison.* G. Ferina. B. *Venison of a wilde boar.* G. Aprugna. B. *Sod milk.* G. Lac decoctum. B. *Whey:* G. Serum *vel* serum lactis. B. *New Cheese.* G. Caseus recens. B. *Pottage.* G. Jus carnium. B. *Fish sod.* G. Piscis elixus. B. *Pickle.* G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergò est? *Intinctus.* G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin priùs ludamus; illud fiet posteriús. G. Age; fiet, ne amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere lusus Scholasticos. O. Quid facias igitur? M. Eamus in hortum nostrum. O. Quid agemus? M. Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. O. Nihil sanè jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. M. Jam impetravit mihi, & item uni, quem vellem ducere

ducere. O. Bene res habet; eamus, ducente Deo. M. Precor, ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Munchius.

IMpetrâstis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? M. Ad cœnam usque. S. Qui dederunt versus? M. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? M. Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. S. Nonne precati estis, ut solemus: M. Precati, & quidem præsente ludimagistro: ut verò ubi eras? S. Iveram domum, à matre accersitus. M. Nunc igitur quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. M. Vin' tu, ut tibi fim colluſor? S. Quidni velim? M. Quo lusu nos exercebimus? S. Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. M. Nec mihi quidem. S. Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. M. Visamus sanè.

COLL. 56.

M. R.

VIsne ire mecum? R. Quò properas? M. Ad lacum. R. Quid eò? M. Lotum pedes. R. I sanè; nunc lotioni mihi opus non est. M. Sed interim parùm fabulabimur. R. Nè fabulari quidem nunc velim. M. Atqui utilis est confabulatio; duntaxat de honestis rebus. R. At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. M. Quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. M. Bene vertat Deus: maneo. R. Aliàs lotum unà tecum ibo: cùm scilicet longius erit temporis spatium. M. Ad ludum igitur nos accinganius. R. Nulla est in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUR hodie non lusisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habes negotii? B. Non

B. Non absolveram pensum meum. V. Quod pensum? B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum. V. Perfeciſtine? B. Perfeci. Laudo tam diligentiam: ludes alias quoſe. B. Cùm voluerit Deus. V. Rectè dicis: nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLL. 58.

Primus puer, Præceptor, secundus puer, & tertius.

SAlve præceptor. *Præ.* Sit vobis salus à *Christo. Pueri.* Amen. P. Jàmne repetiviſtis? *Pri.* Etiam præceptor. P. Quis docuit vos? *Pri.* Subdoctor. P. Quid nunc vultis? *Sec.* Ut per te liceat nobis parumper ludere. *Præ.* Non est ludendi tempus. *Ter.* Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantùm. *Præ.* Atqui pluit, ut videtis. *Sec.* Ludemus in pergula. P. Quo luſu? *Sec.* Aciculis, vel juglandibus. P. Quid mihi dabitis? *Pri.* Dicemus nomina. P. Quot dicetis ſinguli? *Sec.* Duo. P. Dicite igitur. *Pri.* *Paper*, Charta; *Ink*, Atramentum, Dixi. *Sec.* *A book*, Liber; *A little book*, Libellus. Dixi. *Ter.* *A cherry*, Cerasum; *Walnuts*, Juglandes. Diximus. P. Quàm bellè estis illa uncti? Ludite ad cœnam usque. *Pueri.* Gratias egimus præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBI nunc est pater tuus? B. Puto eum esse *Lugduni*. A. Quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatûs. A. Valde miror, qui audeat illic commorari tot dies cùm pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeò mirandum. A. Iráne tibi videtur? B. Ità profectò: fuit enim alias in majore periculo: sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo equidem, & adhuc custodiet. Sed quando est reversurus? B. Nescio; in horas expectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ità precor.

COLL. 60.

Elicius, Delphinus.

QUA de re elatus es lætitiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid meâ refert? D. Imò plurimùm, quia nobis impetravit ludendi venium. E. Aín tu? D. Vide pueros jam ludentes in area. E. Ludant sanè alii: ego studere malim quàm ludere. D. Nec minùs ego, sed in tempore: nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde nos rectè monet *Cato* noster,

Interpone tuis interdum gaudia curis;
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

E. Vera sunt, quæ dicis, fateor: sed interim omitte me ut seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hac utar occasione. E. Utere sanè.

COLL. 61.

Nomenclator. Quidam puer ex turba.
Item alius.

HEus! pueri, heus, heus, heus! Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho inepte, nondum hora quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterum; sed attolle vocem. N. Heus! pueri, recipite vos omnes. A. Festinate, festinate inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUid ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Aín tu? Unde venit? Q. *Lutetia.* O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jámne salutasti? Q. Salutavi, cum ex equo descenderet. O. Quid amplius illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi, propter ejus adventum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem præsertim nunc, cùm audienda est prælectio. O. Bene tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater, valéne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimum tuâ, & ejus causâ, quòd salvus peregrè redieri

dicere. Q. Facis, ut amicum decet: sed eras pluribus verbis colloquemur. Vidi præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marchas, Aaron.

Miseret me tui. A. Quid ità? M. Quòd pennâ tuâ tam miserè abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessimè tractas eam in acuendo. A. Non est culpa mea, nè quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. A. Cur istud dicis? M. Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud aliunde rogare commodatò, saltem ad præsens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Ne mihi denegetur. M. Ecce tibi meum! A. Gratias ago. M. Utere, quantùm voles; sed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum; soleo libentius dare quàm petere. M. Utinam multi essent tui similes! sed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque libere potest.* Sed ego te nimis detineo; perfice quòd cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUR non venit *Petrus* in scholam? B. Bibi occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obvius, cùm venirem. A. Vide nè mentiaris; nam ex illo quæram; si fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies sic, ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUR hodie manè abfuisti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere. R. Quia ad me scripserat. S. Ergò rescripsisti. R. Propriè loqueris. S. Unde tibi missent

ferat literas? R. Rure; nempe ex villa noſtra. S. Quando rus profecta eſt? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri? R. Curat noſtra negotia ruſtica. S. Quid potiſſimùm? R. Præparat ea, quæ ſunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Unde iſtud probares? S. Nam *omnibus in rebus, adhibenda eſt præparatio diligens.* R. Quis te iſtud docuit? S. Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone.* R. Quâ occaſione? S. Cùm admoneret ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam poſtera die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propoſitum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri negotia veſtra? R. Imo & villicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid opus eſt illic tuæ matris operâ? R. Quia melius novit providere rebus omnibus, quàm iſti imperiti ruricolæ. S. Nihilne amplius? R. Sine me finire propoſitum. S. Putabam te abſolviſſe, perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari adminiſtranda.* S. Ergo pater tuus nunc potiùs deberet ad villam eſſe. R. Non poteſt. S. Quid prohibet? R. Quia totus eſt in arte ſua occupatus. S. Majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipiet. R. Quis dubiter? S. Inde igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domeſticæ. R. Omnino ſic eſt. S. Sed mater quando eſt reverſura? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu? non ibis vindemiatum? R. A matre (ut ſpero) brevi accerſar. Sed, quæſo te, quid cogitamus? Jam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet. curramus & nos, nè poſtremi ſimus.

COLL. 66.

Raparius, Amodeus.

AUdiviſtine horologium? A. Dudum ſonuit. R. Dinumerâſti horas? A. Dinumeravi. R. Quota eſt? A. Fere ſeſquiprima. R. Inſtat igitur prælectionis tempus: fac, ut paratus ſis. A. Ubi meridiem peredéro, ecce me paratum! R. Cur meridie non adfuiſti nobiſcum? A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. R. Sed interim ſum tibi impedimento. A. Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuâ. R. Bene habet; perge, ſed matura.

COLL. 67.

Ligarius, Saraſſinus.

FEciſtine officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi. L. Quid cauſæ fuit? S. Expectabam, dum rediret compar meus. L. Quò ille ivit? S. Domum. L. Quid eó? S. Petitum merendam. L. Quid ſi redibit ſeriùs? S. Neſcio; fieri poteſt. L. Vis interea mecum repetere? S. Equidem non recuſo. L. Secedamus igitur, nè quis moleſtus ſit nobis. S. Profectò bene mones; *nemo ſtudere poteſt in* tanto *ambulatorum ſtrepitu, & clamore.* L. Aſpice illic locum remotiſſimum, ubi nulli ſunt ambulantes. S. Eamus illúc.

COLL. 68.

D. E.

QUO properas? E. Eo cœnatum? quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ? D. Quintâ, ut ferè ſolemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus craſtino die. E. Ego didici ex pædagogo meo, *Non eſſe* tam *cito a cibo ſtudendum.* D. Iſtud ego quoque didici; ſed volo nunc ediſcere. E. Quid ergò facies? D. Ego quaſi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. E. Quid tum? D. Ità paulatim fiet, ut ſine cura, ſine tædio, ſine moleſtia, bonam partem prælectionis ediſcam. E. Iſta non ſatis intelligo, & certè videris mihi ſupra ætatem ſapere. D. Non eſt res adeò difficilis, quin te docere poſſem, niſi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. D. Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, Quæ septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravisq; aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini ternive, id, quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lascivia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia, sine puerili colloquio, ejusmodi repetitiones tractari non solent, pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quam barbarè loquuntur: idcirco ut Latinè *inter se loqui paulatim discant, hac de re hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Cæterùm in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in schola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea mature reddenda, quæ scripserit: hinc etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestia docendi munus exequatur.*

COLL. 69.

A. B.

VIsne repetamus uná? B. Quidnam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor nos monet sæpe. A. Rectè monet: sed malé paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, si ità tibi placet. B. Maxime placet; incipe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis *Latinè* declinantur:

Magister, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ sunt hodie declinanda? A. Hesternum quidem est *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. A. Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè. declina *Lanius*.

A. Nom. Sing. *Hic Lanius*. Gen. *hujus lanii*, &c. ad finem usque.

B. Verte *Anglice*. A. *Lanius, lanii*, g. m. *A Butcher*.

B. Declina *Antonius*,

A. Nom. Sing. *Hic Antonius*. Gen. *hujus Antonii*. Dat. *huic Antonio*, &c. ad finem usque.

B. Verte *Anglicè*. A. *Antonius, Antonii*, g. m. est nomen viri, *It is the proper name of a man*, Anglicè *Antony*. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor; sed sunt alii *Antonii*, qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas! A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc: ut vicissim audias me. A. Isthic sum, dic audacter.

B. Secundæ declinationis nomina. A. Desine; Præceptor adest. B. Audio tussientem; desinamus, ne putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOX aderit præceptor: repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus reperivi satis: omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? *Quanto sæpius repetes, tanto melius tenebis.* D. Bene mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis*. C. Erras, *Daniel:* incipiendum est ab exemplo hesterno. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè. D. Nom. Sing. *Hoc sedile*, Gen. *hujus sedilis*, &c. *ad finem usque*,

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur.

Nom. Sing. *Hic sensus*. Gen. *hujus sensûs*. Dat. *huic sensui*. C. Hactenus; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Franciscæ*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet: instat, nondum est semihora post secun-

dam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. F. Non stabit per me: ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso, ego sum vestræ decuriæ. E. Matura. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis est verborum, attendite. F. Quid aliud agimus?

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis* Latiné *declinantur*: Pater, Lumen, Rupes, Messis, pars, sedes, Vectigal, laquear.

F. Nom. Sing. *Hæc rupes.* Gen. *hujus rupis.* Dat. *huic rupi.* E. Acc. *hanc rupem.* G. Voc. *ô rupes.* Ablat. *ab hac rupe.*

F. Nom. Pl. *Hæ rupes.* G. Gen. *harum rupum.* E. Errâsti *Gabriel*, corrige erratum. G. Gen. *harum rupium.* E. Dat. *his rupibus.* Acc. *has rupes.* G. Voc. *ô rupes.* Ablat: *ab his rupibus.*

E. Verte *Anglice.* G. *Rupes, rupis*, g. f. *A Rock.*

E. Pone in oratione. F. Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes, *A high rock.*

E. More patrio dicis, aspera fortiter, *high.* F. *An high rock.*

E. Nom. Sing. *Hæc messis.* G. Gen. *hujus messis.* E. Dat. *huic messi*, &c. *usque ad finem hujus nominis; deinde sic pergunt colloqui.*

E. Ambo errâstis. F. Erravi, fateor. G. Ego quoque: sed uter erit victus? P. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? F. Quidni? G. Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium; incipe, *Francisce.*

F. *Tertiæ Declinationis nomina*, &c.

COLL. 72.

H: I.

Visne repetere mecum? I. Cur tam citò? H. Nè observator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.

I. Age;

I. Agè, repetamus; ſed uter incipiet? H. Ego, quia victor ſum.

I. Dic igitur:

H. *Prudens*, nomen adjectivum, ſic declinatur in genera.

Hic prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen ſic declinatur in caſus:

Nom. Sing. *Hic hæc & hoc prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* H. Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *Prudentem, & prudens*, &c. *ad finem uſque.*

COLL. 73.

L. M.

CUR tu es otioſus? M. Non ſum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago; repetamus unâ. M. Fiat; ſed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, egò diſcipuli. M. Valdè placet mihi conditio. L. Sed nè ſis mihi auſterior. M. Nè timeas, nôſti me ſatis. L. Novi. M. Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præſens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & pluſquam perfectum, *Legiſſe*. M. Perge. L. Sine me pauliſper reſpirare, quæſo, præceptor. M. Agè, ſino; ſatiſne reſpirâſti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum eſſe*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem uſque.*

M. Gaudeo te rectè feciſſe officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed eſt Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo! L. Ex animo certè. M. Bene habet: deſinamus; ſentio præceptoris adventum. L. Eccum! adeſt.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

HEus pueri! nos hîc ſumus quinque: repetamus hodiernum verbum ut ſolemus coram præceptore.

O. Nemo (ut opinor) contradicet. P. Quis contradiceret?

ceret? noſtra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus ſedes.

N. Optativi & Subjunctivi modi præſens. *Audiam.* O. *Audias.* P. *Audiat.* Q. *Audiamus.* R. *Audiatis.* N. *Audiant.* O. Præteritum imperfectum, *Audirem.* P. *Audires.* Q. *Audiret.* R. *Audiremus.* N. *Audiretis.* O. *Audirent.* P. Præteritum imperfectum, *Audiverim.* Q. *Audiveris.* R. *Audiverit.* N. *Audiverimus*, &c. *uſque ad finem verbi pergunt ordine.*

COLL. 75.
S. T. V.

HIC dies nobis eſt feriatus, & jam ſatis luſimus. T. Satis opinor. S. Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de ſtudiis noſtris? L. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratiſſimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* ſimul & *Anglicè*. V. Incipe igitur, qui nos provocâſti. S. Faciam, quando ità placet vobis. T. Audiamus.

Indicativi modi præſens tempus.

S. Doceo, *I teach*: doces, *thou teacheſt*: docet, *he teacheth*: P. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach.*

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didſt teach*: docebat, *he did teach.*

Pl. Docebamus, *we did teach*: Docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach.*

S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*: docuiſti, *thou haſt taught*: docuit, *he hath taught.*

V. Docuimus, *we have taught*: docuiſtis, *ye have taught*: docuerunt vel docuêre, *they have taught.*

S. Aliter *Anglicè*, *I have taught, thou haſt taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught.*

T. Præteritum-pluſquamperfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadſt taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

Libri primi finis.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER II.

COLLOQ. 1.

Cornelius, Martialis.

QUid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri, vesperi. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam à caupone. C. Unde sunt datæ? M. *Lutetia*, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parum refert, non adeò sum occupatus. C. Agè, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2

Musicus, Heraldus.

QUO in statu res vestræ *Lugdunenses*? H. Nescio: jamptidem nihil audivimus. M. Nihilne scripsit frater tuus? A. Post menses duos nihil literarum misit, quòd viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minimè verò: nam tabellarii sæpe nobis salutem nuntiant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. M. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscantillus.

DEsinite, ô pueri garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus læditur ille Pater.

De

De ſtudiis potiùs tractare & rebus honeſtis,
Diſcite ſermones aptáque verba loqui.
Diſcite & inter vos reddenda revolvere ſæpe:
Doctor enim pueris ſemper adeſſe nequit.
Diſcite ſectari veſtigia certa bonorum:
Qtia vos ſaliant blanda, cavete, precor.
En! ego præmoneo, vos nè delectet abuti
Tempore, nè tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magiſter:
Si quis erit cæſus, nè mihi det vitio.
B. *Deſine plura loqui, nemo parcere recuſat;*
Eſt monitor nobis optimus ille Pater,
Illiúſque Patris natus, cui nomen Ieſus,
Et qui nos renovans Spiritus intùs alit.
Ob. *Quem mihi ſperâſſem tam reſpondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore ſonos?
O quàm te memorem, noſtræ doctiſſime claſſis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non ſum tam felix, ut fundam ex tempore verſus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, quî nunc tam fundis apertè*
Caſtalios latices, qui furor iſte novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis;*
Ut mihi nunc videar poſſe movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Eſt tribuenda Uni Gloria ſumma Deo.
Atque utinam eloquium nobis ſpatiúmque daretur,
Et noſtra in laudes ſolveret ora ſuas!
Sed quia tempus adeſt, ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, deſino plura loqui.

COLL. 4.

Obſervator, Puer.

QUid agis? P. Scribo. O. Quid ſcribis? P. Sententias. O. Quas? P. *Ex Novo Teſtamento.* O. Bene facis: unde habuiſti? P. Hypodidaſcalus dictavit nobis. O. Quando? P. Herí. O. Quotâ horâ? P. Meridie. O. Ubi? P. In area

rea. O. Qui aderant? P. Omnes domeſtici, præter primos & ſecundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communi. O. Quid agebant? P. Diſputabant. N. Vale, & perge ſcribere.

COLL. 5.

Obſervator, Pueri garrientes.

QUid vos hîc agitis, pueri? Mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam Puer.* Longè falleris: nam repetimus una. *Ob.* Qua de re? P. De *verbis anomalis*, id quod reddendum eſt horâ tertiâ. *Ob.* Bene facitis. P. Vis audire noſtrum colloquium? *Ob.* Imò pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. P. In area multos ad ſolem invenies. *Ob. Avibus eſt illis præda parata meis.*

COLL. 6.

Obſervator, pueri garrientes.

ATat! ecce, nunc capti eſtis; non fatemini? *quidam puer.* Certè fatemur ingenuè: ſed non dicebamus mala verba. Quæſo te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audivi neſcio quid de jentaculo. P. Illud eſt; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuiſſe; nec certè eſt valde magnum malum, niſi quòd ſunt otioſa verba. P. Sed *Latine* loquelamur. *Ob.* Audivi; ſed non erat fabulandi locus. Nam (ut ſcitis) hoc puſillum temporis à merenda debet vobis eſſe valde pretioſum, cum ſit dicatum ſtudio; ſcilicet ut ſe diligenter quiſque præparet ad reddenda magiſtris ea, quæ præſcripſerint: nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuiſſemus legere ſimul de *Teſtamento* quæ mox oportebit reddere: ſed ignoſce, precor, ſuaviſſime *Nicolae*; poſthac erimus prudentiores, & officium noſtrum diligenter faciemus. *Ob.* Si ſic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta ſua inteſtina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & ſtudioſos? nec amat ſolùm, ſed etiam laudat & præmiolis affieit. P. Iſta

ſcimus & quotidie experimur. O. Ergò mementote promiſſa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam? O. Tacebo: ſed eâ lege, ut caveas recidere. P. Cavebimus, *Chriſto* favente.

COLL. 7.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid eó? P. Petitum nobis opſonium. N. Quid nunc opus eſt opſonio? P. In merendam. N. Annon haberis in aere veſtra? P. Non. N. Quid ità non? P. Quia mater non ſinet nobis dare opſonium, niſi in præſens tempus. Nempe quia novit vos eſſe guloſos. P. Quomodo guloſi ſumus? N. Quia fortaſſe uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit. P. Tace. N. Ego dicam præceptori fratrem tuum nihil aliud quàm diſcurrere. P. Atqui prodire non ſolet, niſi cum bona venia præceptoris. N. At qui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens eſt præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi reſpondeat. N. Imò videat quid præceptori reſpondeat.

COLL. 8.

Paſtor, Languinus.

FRater tuus venitne *Lugduno?* L. Jam venit heri ante meridiem. P. Nihilne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nuntiavit? L. Proſpera omnia. P. De patre quid narrat potiſſimùm? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convaleſcere. P. Gaudeo ſanè Deúmque precor, ut priſtinam valetudinem brevi recuperet. ſed cur ille (ut ſolet) nihil ad te ſcripſit? L. Negat frater eum potuiſſe ſcribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum ſatis erat confirmatus. P. Nihil mirum cum tamdiu tam graviter ægrotaverit: ſed ille nihil ad te miſit? L. Imò pecuniam. P. Euge; nullus eſt jucundior nuntius. L. Ità aiunt. P. Tu verò ſic reſpondes, quaſi fabulam audias. L. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Me-

. Merum mendacium. P. Egóne mentitus sum? L. Non ico te esse mentitum: sed falsum dixisti. P. Ego quid di- s non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Ob- oro te. L. Si nullus est jucundior nuntius, quàm de al- ta nobis pecunia, quid ergò est Evangelium *Christi*? is est jucundior nuntius, quàm Gratia Dei, quam *Chri- tus* attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse ucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex nimo amplectuntur. L. Equidem hic intelligo. P. At egò oquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœ- um statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum maturum. L. Nihil ixi, nisi quod est tritum & in medio positum. P. Uti- nam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in *Christum* crederent! L. Nunquam credunt omnes. P. Quid prohibet? L. Quia *multi sunt vocati, pauci verò electi*, sicut *Christus* ipse testatur. P. Sed nè te diutiùs teneam, po- tesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ità? L. Nam habet à patre nostro man- data plurima in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni precor, & eâ- dem operâ nobiscum cœnabis. P. Non recuso. L. Inte- rim vale; sed fac memineris adesse tempore. P. Quotâ horâ? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLL. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me rogas? Non est ars mea. V. Et tamen sæpe compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: sed jam sunt complicatæ, tantùm restat insuere membranæ. A. Quid dabis, si tibi compegero? V. Nihil habeo, quod possum dare, nam pecunia nulla mihi est. A. Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. V. Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scín' tu quid habet proverbium? V. Quod proverbium

bium dicis? A. *Manus manum fricat.* V. Quid hoc ſibi vult? A. Da aliquid, ſi velis accipere. V. Si quid haberem, certè libenter darem. A. Cedò merendam tuam. V. Merendam? ah me miſerum? quid ederem? Mallem dare pileum, ſi auderem. A. Merenda tua parva res eſt. V. Sed vehementer eſurio. A. Quid cauſæ eſt? V. Quia nihil prandi, niſi fruſtum panis & tres aut quatuor juglandes. A. Eho, quid cauſæ fuit. V. Quia mater dómi aberat. A. Quis ergò tibi dedit merendam? V. Ipſa. A. At qui dicebas eam abfuiſſe. V. Verum eſt; aberat enim tempore prandii, nec rediit, niſi paulò ante merendam. A. Nihílne ediſti domi, antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adeſſe in tempore. A. Tintinnabuli ſonitus te ſatis admonere debet. V. Sed rarò audimus à noſtris ædibus. A. Quid ità? V. Quia longè nimis ab hac ſchola diſtant. A. Sútne vera iſta omnia, quæ mihi narras? V. Vera profectò *Angeline.* A. Age, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum; tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre ſextantem, quem dabo tibi. A. Cave petas, nihil volo: quin potiùs darem tibi, ſi egeres. V. Ago tibi gratias. A. Nonne putabas me ſeriò petere abs te merendam? V. Profectò ſic putabam. A. Atqui dicebam joco. V. Quamobrem? A. Ut pauliſper audirem te *Latine* fabulari. Nam quòd bene diſcas gaudeo. Quanti emiſti chartam hanc? V. Dedi pro codice aſſem cum ſemiſſe. A. Non emiſti malè, bona eſt, ſed non rectè complicâſti. Habes membranam? V. Ecce tibi! A. Bene res habet; ego citius confecero, quàm tu merendam perederis. V. Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline.* A. Honeſtè loqueris: ſed memento, fiii, ut ſemper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, ſis frequens in ſchola, diligens in ſtudio, nè verſeris cum pravis ac diſſolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fortaſſe tibi; intellexín'? V. Optimé. A. Fac igitur, ut ſæpe recorderis. A. Faciam, Deo volente. A. Edé nunc otioſé.

COLL

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrùm recens, an salsa? A. Est bubula salita. D. Utrùm pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinam, aut vervecinam? A. Utraq; bona est: sed in omni genere sapit mihi hœdina, præsertim assa. D. Hem! delicatule, jámne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio: nec enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem, Suillâ quoq; vescor libenter, modico sale aspersâ, & bene coctâ. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem; D. Non dubito multos esse, tantâ præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique prædicemus: atqui interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! D. Ita precor.

COLL. 11.

Erasmus, Bessonius.

QUid rides! B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? E. Minimè verò; sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, cùm quis ridet & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem tuum istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotium? B. Habeo edicere aliquid de rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. *Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? B. Imò: sed non recordabar. E. Cùm domi eris,

Inſpice librum tuum. B.O quantas gratias ago tibi! Eg proponam alicui iſtam quæſtionem, qui non potuerit mih reſpondere, & ſic erit victus. E. Tace, puer, tace & ſtude nè vapules. B. Non multùm curo: ego ferè teneo præle ctionem. E. Niſi taceas, dicam obſervatori, qui te ſtatim potabit. B. Mane, mane: nihil dicam ampliùs. E. Sed me mento id quod dixi tibi. B. Quid eſt? E. Nè rideas un quam ſine cauſa. B. Sed ridere non eſt malum. E. Non dico iſtud. B. Quid igitur? E. Stultum eſt ſine cauſa ri dere. B. Nunc intelligo. E. Recordare ſæpe.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchiſedech.

ECquid habes novi? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepiſti? M. Heri ſub noctem. C. Quis attulit? M. Piſcarius. C. Quidnam intelleXiſti ex iſtis literis? M. Omnia bene illic habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Veráne prædicas? M. Expecta literas ipſas oſtendam tibi à prandio. C. Eſt profectò, quòd noſtris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quódq; Deo noſtro gratias maximas agamus. C. Id quidem præſtare debemus omni tempore; ſed nunc maximè, cùm audimus ea quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. M. Utinam hoc ſemper habeamus in memoria! C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut promiſi. C. Ergò poſt prandium. M. Etiam dubitas? C. Interea vale. M. Vale, & ſalve, *Cleophile.*

COLL. 13.

Iſrael, Matthæus.

ESne domi frater tuus? M. Cur iſtud rogas? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non eſt in hac urbe. I. Ubi igitur? M. Peregrè profectus eſt. I. Quando? M. Nudius tertius. I. Quonam ivit? M. *Lutetiam.* I. Quàm iter facturus eſt? M. *Lugduna.* I. Utrùm pedes an eques ivit? M. Ivit in equo. I. Quando eſt rediturus? M. Neſcio. I. Sed quem terminum conſtituit illi pater? M. Juſſit ut hic adeſſet ad viceſſimum hujus menſis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

COLL.

COLL. 14.

Dugus, Ballinus.

QUando profecturus es domum? B. Cras Deo juvante. D. Quis misit? B. Pater. D. Quando autem jussit? B. Ad me scripsit superiore hebdomade. D. Quo die literas accepisti? B. Die *Veneris*. D. Quid continebant præterea literæ? B. Omnes rectè valere proximis diebus initium fore vindemiæ. D. O fortunatum, qui vindemiarum properas! B. Vis dicam patri meo, ut te accersat? D. Quam gratum mihi faceres! sed vereor ut nolit. B. Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & *Latinè* colloquendo hos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio! Amabo te, id cura, mi animule. B. Sentiet; interim Deum precamur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Bene mones, & certè ita expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

SIste parumper gradum, *Lamberte*; quò properas? L. Recta domum. A. Quid eò? L. Mater me vult paucis convenire. A. Nescis quamobrem? L. Nescio, nisi forte ut vestimenta hyberna mihi facienda curem. A. Istud est verisimile; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro nonnullos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, cùm hîc interea lentas pluvias tantùm viderimus. L. Ego quoque id ipsum audivi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant; sed cogor abrumpere sermonem, nè mihi iratscatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot uvas: nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (spero) utrique nostrum affatim, nisi quid fortè mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLL. 16.

Peligmus, Bartholomæus.

QUonam is tam celeriter? A. Ad tonsorem. P. Ego quoq; unà tecum. B. Rogasti veniam? P. Non rogavi,

ſed tantiſper expecta me, dum eo rogatum. B. Feſtina igitur. P. Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. B. Quo vultu te præceptor excepit? P. Hilari ſanè. B. Eodem me quoque exceperat. B. Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtivè. B. Quotuſquiſque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri ſumus, ſæpiùs iraſcimur condiſcipulis, cùm ſtudia noſtra quantulacunque ſunt, interpellant: ſed jam deſinamus; optimè tonſorem ante officinam video. B. Euge, nulli ſunt igitur expectantes: ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

QUò nunc ſolus abis? B. Semper à verſibus aliquid auſpicaris. A. Facile eſt carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is? B. Rectà in porcum. A. Quid in portu habes negotii? B. Viſo ecquid alimenti mihi advectum ſit. A. Vis me tibi comitem? B. Imò etiam ducem, ſi tibi ità videtur. A. Nunquam dux eſſe didici, ſed ſæpe egi comitem. B. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hîc fabulari; eamus unà. A. Eamus ſanè: confabulari licebit ampliùs ambulando in ripa lacûs, ſi navis nondum appulſa ſit. B. Quid ſi jam appulſa? A. Tamen deambulare ſatis diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBI eſt *Petrus*? P. Ivit foràs. N. Quò? P. Abiit rus. N. Quîcum? P. Cum patre. N. Quis venerat accerſitum? P. Patris famulus. N. Quando eſt in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidaſcalo. N. Cur non potiùs à ludimagiſtro? P. Ad negotia prodierat. N. Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Nigri.

QUò aſcendis? N. In cubiculum noſtrum. R. Quid eó? N. Petitûm thecam ſcriptoriam. R. Adfer mihi cingu-

lum

lum eâdem operâ. N. Ubi eſt? R. Super aream meam. N. Adferam: ſed tu me hic expecta. R. Nuſquam moveo.

COLL. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEus? *Gerarde.* G. Quid vis? L. Accerſeris. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi eſt? L. Præ foribus te expectat. G. Certò ſcis eſſe fratrem meum? L. Quidni ſciam? vidi illum, & ſum alloquutus. G. Viſo ſanè quid ſit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilactus.

NEſcis vetitum eſſe, nè ſubmiſsè loquamur inter nos? V. Quid ni ſcirem, cùm præceptor tam ſæpe nobis inculcet ejus rei cauſas? P. Cur igitur modò faciebas contrà? V. Quia *Iſaias* ità me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuiſti illum admonere, non imitari. V. Debui; ſed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò: niſi vis eſſe ipſo præceptore ſeverior. P. Dic mihi cauſam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui ſponte delictum agnoverit: modò nè tale ſit factum, quod verbo Dei interdictum ſit. P. Nonne à Deo præceptum eſt, ut parentibus obediamus? V. Illud eſt quintum decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechiſmo) præceptum illud patet latiùs; Nam parentum nomine præceptores complectitur, & magiſtratus, & denique omnes, quibus Deus ipſe nos ſubjecit. V. Non equidem nego vera eſſe quæ narras: ſed malo præceptorem conſulere, quàm tecum diſputare; alioquin in majus malum me induceres, quod eſt contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis: memineris igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. V. Nè putes me oblituram, præſertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Roſſetus, Terrerius.

UNde venis? F. E foro. R. Quid illic audiſti novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Prorſus. R. Mirum eſt te nihil

audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Nè mentiar, intellexi nonnihil in transitu. R. Narra, quæso. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quónam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam: sed me detines diutiùs. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? B. Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. A. Quî igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLL. 24.

Franciscus, Dionysius.

UBi fuisti his diebus? D. Rure. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid verò illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantùm. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Bene factum: sed quo nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut summùm perendie. F. Ergò interim vale. D. Et tu vale, mi *Franciscè*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUando rediturus est *Blasius*? C. Non certò scio; fortassè die crastino: sed cur istud rogas? F. Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui recitet. C. Relinque mihi istam curam: habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur? C. Recitabo. F. Bene facies, & noster *Blasius* referet gratiam, si qua se offeret occasio.

COLL.

COLL. 26.

Gabrinus, Fiornarius.

QUod eſt tibi domicilium? F. Paterna domus. G. Undè nunc venis? F Domo. G. Ubi prandiſti? F. Domi. G. Ubi cœnabis? F. Domi veſtræ, ut ſpero. G. Qui ſcis? F. Pater ipſe tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidiſti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat tibi negotium; P. Pater me miſerat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi ſis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit ſorori noſtræ, ſe velle convenire me otioſè. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullámne habet propriam domum? F. Habet quidem, ſed eam locat quibuſquam inquilinis. G. Locat igitur domum propriam, & conducit alienam? F. Scilicet, ut ex me audis. G. Quanti locat? F. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Piſtoletos* vocant. G. Cur illam non potiùs habitat? F. Quia ſua non eſt in loco ſatis commodo, ſive (ut ita loquar) mercatorio. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longè pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara eſt habitatio. F. Cariſſima; ſed quid agat? loci commoditas id facit. G. Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, ſciſne ubi cras futurus ſis? F. Domum revertar, ut indè in ſcholam me conferam, ſi quidem permiſerit Dominus. G. Cur addis *Si Dominus permiſerit*? F. Quia, niſi permiſſu Dei, ne domo quidem exire poſſumus. G. Iſtud audivi ſæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia nunquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, præſertim ubi de rebus divinis agitur. F. Iſtud quoq; ex præceptore didicimus. G. Verum, ſed utile eſt talia ſæpe repetere ad memoriam exercendam. F. Vide quò nos ſenſim adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantum volebam paucis verbis tecum jocari. F. Age, quoniam nunc ſatis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis cauſa? G. Quidni velim? F. Eamus igitur luſum pilâ palmariâ: nam eo luſu ſcio te delectari. G. Delector ſanè, ſed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: ſequere me. G. Ego te ſequor libens, tu me bene ducito

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

QUoad patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Quî scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D. *Cræso* ditior ero, si bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. Non est quòd dubites, quin, si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eò dico, quòd tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. 28.

Picus, Micuardus.

QUando rediisti domo? M. Tantùm redeo. P. Ubi est frater tuus? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut prandéret cum patre. P. Tu verò, cur etiam non mansisti? M. Jam prandéram cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi sed occupata P. Qua in re? M. *In* recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à patre. P. Quo die istud erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpe commeatis? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorũ tempus. M. Non omnino perit. P. Quid îgitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante & post prandium; ante cœnam, cœna satis diu, postremò etiam antequam cubitum eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimùm, quæ totâ hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertamus; interdum contra

jube

jubet aliquid Latinum Anglice reddere; poſtremò, ante cibum & poſt, ſemper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, ídque totâ præſente familiâ. P. Nihílne de Catechiſmo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, niſi fortè domo abſit. P. Mira narras, ſi modò vera. M. Imò, ſunt longè plura quam tibi narravi: ſum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos ſolet in menſa. P. Cur pater veſter tantum ſumit laborem in vobis docendis? M. Ut ſic intelligat num in ſchola operam ludamus, & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atq; adeò prudentia! O quàm devincti eſtis Patri cœleſti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviſcamur. P. Bonum & pium eſt iſtud optatum; cura, ut habeas non modò in ore, ſed in animo etiam magís. M. Quòd me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. P. Bene monendi officium debemus omnibus, ſed maximè fratribus. M. Fratribúſne igitur ſolis? P. Eos potiſſimùm fratres hîc dico, qui ex fide in Chriſtum nobis conjuncti ſunt. M. Rectè judicas: ſed viſo num frater domo tandem reverterit; nam ad ceſſandum promptus eſt plùs ſatis.

COLL. 29.

Mychonius, Petellus.

SErióne ſcribis, an tu ineptis? P. Equidem ſcribo ſeriò; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur iſtud rogas? M. Quia vidi aliquando cùm bene ſcriberes. P. Scribo interdum meliús. M. Qui fit igitur, ut nunc tam ſcribas malé? P. Deſunt mihi bene ſcribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) miſerè perfluit, atramentum eſt aquoſum & ſubalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur iſta omnia maturè non providiſti? P. Pecunia mihi deerat & nunc etiam deeſt. M. Incidiſti in illud vulgare proverbium. *Cui deeſt pecunia, huic deſunt omnia.* P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te ſperas accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me miſſurus eſt, aut ipſemet venturus. M. Ego te interea

juvare

juvare volo. P. Si quidem id potes magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos ſex aſſes mutuò ad chartam & cætera comparanda. P. Quàm verè dictum eſt illud, *Amicus certus in re incerta cernitur!* ſed quid te impellit ut mihi ultrò tam benignè facias? M. Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) affuſa eſt in cordibus noſtris. P. Mira eſt vi divini Spiritûs, qui ejus auctor eſt charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res eſt; omitte iſtam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias: tantum redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut ſperò) propediem. M. Eamus ad precationem, nè notemur. P. Adde unum, ſi placet. M. Quid eſt? P. Nè hodie incœnati mittamur cubitum. M. Haꝫ ha, he!

COLL. 30.

Veluſatus, Stephanus.

QUotâ horâ ſurrexiſti hodie? S. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit? S. Nemo. V. An cæteri jam ſurrexerunt? S. Nondum. V. Non iviſti illos excitatum? S. Non ivi. V. Quamobrem? S. Neſcio, niſi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum? S. Imò ſæpiſſimè. V. Debuiſti igitur ſimiliter facere. S. Debui fateor. V. Memento igitur ut poſthac facias. S. Memineró, Deo juvante. V. Sed tu quid feciſti ex quo ſurrexiſti è lecto? S. Primùm, flexis genibus precatus ſum Patrem cæleſtem in Nomine Filii ejus, Domini noſtri *Jeſu Chriſti*. V. Factum bene: quid poſtea? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut *Chriſtianum* decet: poſtremò ad quotidiana ſtudia me retuli. V. Si perges ſic facere, nè dubites quin Deus tua juvet ſtudia. S. Adhuc me ſemper juvit, quæ eſt ejus benignitas; nec me (ut ſpero) derelinquet. V. Rectè loqueris; nec ille ſpem tuam fruſtrabit. S. Anno ſuperiore didici in *Catone*: *Spem retine*; *ſpes una hominem nec morte relinquit.* V. Quod retinueris, bene feciſti; eſt enim egregia ſententia, & homine *Chriſtiano* digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit *Chriſtianus*. V. Non fuit, certa res eſt.

S. Unde

S. Unde igitur ſumpſit tot pulchras ſententias? V. Maximè ex Philoſophis *Ethnicis*. Nam & ipſi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ ſunt verbo Dei conſentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, ſi literarum ſtudium proſequere. S. Ego proſequar (ut ſpero) dummodo ipſe Deus dat patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. S. Quotidie id precor ſæpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perſeverantiam. S. Quod mihi optas. Idem tibi precor; & gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barraſius.

UBi ſunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepiſti. B. Ubi ſint rogas! quaſi verò tibi ſervare debuerim. D. Non ſic intelligo: ſed quæro quid feceris. B. Edi in merendam. D. Ediſti miſer? cur potiùs non ſervabas ad ludendum? B. Edere malui, quàm perdere. D. Non poteras perdere niſi duodecim. B. Fateor. D. Quòd ſi ſors tuliſſet, potuiſſes ducentas aut fortaſſe plures lucrifacere. B. *Dubius* eſt (ut vulgò dicitur) *ludi eventus*. D. Quid tum? ubiq; parati eſſe debemus in utramque partem, & boni conſulere quicquid nobis evenerit. B. Iſtud ego ſcio, ſed non ſum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies. B. Nemo rem facit, niſi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim. D. Ergò (ut video) quærendus eſt mihi colluſor alius. B. Nihil ſanè impedio. Sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas ſortem, de qua hic mihi mentionem feciſti? D. Ipſam fortunam. B. Quid autem eſt fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur ſtulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi reſpondere: ſed vide annotationem præceptoris in *Catonem*. B. In quem locum? D. In illum verſiculum, *Indulſit fortuna malis, ut lædere poſſit*. B. Ut video, non ignoras quid ſit fortuna. D. Satis ſcio fortunam nihil eſſe. B. Cur ergò dixiſti, Quòd ſi ſors tuliſſet? D. Excidit

cidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi *Barrasi*, si vis ampliùs disputare, quære tibi alios disputatores; nam mihi nunc serio ludendum est: volo tamen priùs te vicissim admonere. B. O quàm gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixisti hæc verba, *dubius est ludi eventus*? B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? R. Addidi enim hæc tria verba. *Ut vulgo dicitur*. D. O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusque animum. D. Est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hic solus otio torpescere? Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero sic diutiùs cogitandum. Agè, sequere me, dabo tibi mutuò juglandes. B. Amicè nunc loqueris: sed quando reddam? D. Ad calendas Græcas, si non potes citiùs. B. O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. J.

Jacobe. J. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Cùm luderetur. J. At ego nolebam amittere ludendi occasionem. H. Ah! piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor duntaxat, iis, qui volunt immori studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? J. Tu stude quantùm velis: ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit: sed interim parùm promovebis in literis.

teris. J. Nonne præceptori satisfacio? H Utcunque. J. Tu igitur studiosè, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Castrensis.

QUando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parùm admodum, ut credo. C. Profectò verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Sciolegere, scribere, Latine loqui, saltem midiocriter: quid opus est mihi tantâ scientiâ? Ego plura scio quàm tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem? siccine rem contemnis inæstimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convitium; nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit. C. Lucrum, divitiæ, & voluptas; felicitatem pariunt. R. Imò ista multis fuerunt exitio; tametsi divitiæ sunt donum Dei; nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verùm enim verò nulla est homini pretiosior possessio quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari, ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter! C. Hem! obtundis me; nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Ea fortasse tibi magis est opus, quàm mihi. Vale.

COLL. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. B. Quid vis faciam? A. Ut studeas diligenter. B. Cur me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuâq; utilitate. B. Frustrà mones. A. Quid ità? B. Quia non est mihi animus in literis. A. Quid ergò velles? B. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. A. Jamne cogitâsti quænam ars tibi placeat potissimùm? B. Jampridem. A. Cur ergò patrem non admones? B. Nunquam ausus sum. A. Cur non? B. Vereor ut mihi irascatur.

A. Rog-

A. Roga præceptorem; ut illi dicat. B. Imò te oro, Dic tu ipſe præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Faciéſne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentiſſimè. Valde enim tædet me videre te adeò remiſſum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occaſio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promiſſi memineris: deinde renuntia mihi quid ille reſponderit. A. Alioquin eſſem tibi nuntius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Friſius.

SAlve, *Friſi.* F. Tu quoq; ſalvus ſis, *Michael.* Quota eſt hora? M. Mox audies ſonum ſemihoræ poſt quintam. F. Bene habet, maturè ſatis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurriſſe, ut euntes *Latinè* tantiſper colloquamur. F. Ea ſanè eſt utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex iſtis diſſolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendiſſe, Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi ſunt eorum mores otioſi. F. Nihil mirum. Nám ferè ſunt ejuſmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni neque audire ſuſtineant. M. Quid cum illis agas, quibus nihil eſt curæ, niſi ut ſuas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, niſi ſuas cupedias, & meras comporationes in ſecretis cauponulis. M. Etiam noſi rrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud verò eſt omnium peſſimum, quòd nuſquàm ſe patiuntur admoneri. F. Quia ſcilicet (ut ait Propheta) *Non eſt timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid acceperis amicè commonere, ſtatim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd ſi dixeris, Deferam te ad præceptorem aut obſervatorem: Oh, egone curo? inquiunt; tu non auderes. Nam ſi me accuſares, non feres impunè. F. Imò verò te continuò verberabunt, ſi locus erit ſemotus ab arbitris. M. Profectò, cum quidam eorum me nuper offendiſſet in quodam receſſu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit

contr-

continuó. F. Quid tu, quæſo interea? M. Quid iſtud quæris? tam iſtud ſubitum fit, ut vix hominem aſpicere potuerim. F. Sed quî tam citò & ſenſim ad ſcholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus uſu venire ſolet. F. Agè, ingrediamur ſine murmure & ſtrepitu, ne ſtudentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

UNde adfers iſtam tuniculam? A. A domo. H. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non eſt mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè, quum ſurges è lecto. A. Benè mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

FUge, audivi ſororem tuam nupſiſſe. D. Verum audiſti. A Quis eſt maritus ejus? D. Quidam civis *Londinenſis*, honeſtis parentibus progenitus. A. Eſtne dives? D. Sic habetur, ſed tamen pater meus hæc longè pluris facit: primùm, quòd ille ſit benè moratus adoleſcens: deinde, quòd non ſolùm doctiſſimus, ſed etiam bonarū literarum amantiſſimus: deniq;, quòd verus Dei cultor, & *Chriſtianæ* religionis ſummus obſervator. A. Mihi narras egregios adoleſcentis titulos. O felicem ſororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta eſt! D. Felicem ſanè non abs re dixeris, ſiquidem bonum illud perpetuò ſic agnoſcat, ut ſemper meminerit ex Dei bonitate profectum eſſe, ob idq; immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ità ſpero quidem: ſic enim à parentibus ſemper inſtituta eſt in doctrina *Chriſtiana*. Sed me jam aliò revocant domeſtica negotia. Ergo vale, mi *Antoni*. A. Tu quoque bene vale, ſuaviſſime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas ſalutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrique, & ipſi novæ nuptæ; méque illi gratulari fauſtum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentiſſimè.

COLL.

COLL. 38.

Henricus, Girardus.

HOdie te non vidi in concione, quid id sibi vult? G. Quid sibi velit nescio, egò tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causa conferamus una. G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos eâ de re conferemus! G. Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me; cur molestius es? H. Omitto sanè; sed audi unum verbum, Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet est tam molestum.

COLL. 39.

Rublius, Lepusculus.

QUid fecisti de regula mea? L. Relinqui in pergula superiore. R. Cur eam reliquisti? L. Oblitus sum. R. Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. L. Piget me negligentiæ meæ. R. Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. L. Deum precabor, ut mihi mutare velit. R. Si sapis; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. L. Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris. R. I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charta lineas. L. Nunc eo. R. Refer ad me in cubiculum. L. Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUR solus rides? B. Quid tuâ? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio? E. Quia malus es. B. Omnes quidem mali sumus; & ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut sæpe audivi) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cujus sit nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuò vera, tamen admo-

d moniti onem tuam in bonam partem accipio, téque moneo viciſſim, ut caveas ſuſpicioſus eſſe: *Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt*, ut eſt in morali noſtro carmine. E. Memini: boni tamen conſulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathanael, Mercurius.

UNde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi veſtræ? M. Nihil tuâ refert. N. Fateor; ſed familiares ſic rogare fere ſolemus perinde quaſi rogemus, *Ut valetis? Quomodo ſe veſtræ res habent?* M. De re aliena nimiùm percontari non decet. N. Taceo, ſed videris mihi pro ætate nimis ſapere. M. Nihil meum dico; id audivi ſæpe. N. Ego quoque non ſemel audivi. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non ſemper in mentem venit. M. Imó quia tu es porcontator; quæ res non ſine cauſa datur vitio. N. Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; poſthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus eſſe. M. Ità paulatim ſapies.

COLL. 42.

Humbertus, Plautinus.

HEus tu, præceptor adeſt. P. Quid tum? H. Reſpice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem ſalutes. P. Ita decet facere; ſed aliud cogitabam. H. Tace.

COLL. 43.

Portanus, Marcus.

UNde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditū urinam. P. Qualis eſt cæli facies? M. Nebuloſa. P. An regelat? M. Sic reſolvitur gelu, ut nives omnino liqueſcant. P. Etiamne pluit? M. Senſi aliquid ſupernè diſtillare. P. Fortaſſe in tranſitu, è ſtillicidio tecti. M. Imò è nubibus, ſcio; quòd ſi non credis, vide tu ipſe. P. Quaſi ego tibi non credam in re tantilla. E. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorſum id pertinet? P. Ad *Latinum* ſermonem exercendum. M. Sed interim ſæpè otioſa verba dicimus, à quibus omni-

no abſtinendum *Chriſtus* præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur iſtud dicis? P. Quia *Non eſt otioſus firmo, qui ad aliquam inſtitutionem refertur*, præſertim ubi agitur de bonis & honeſtis, qualia ſunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè ſentire; proinde facilè tibi aſſentior. P. Sed hæc hactenus; inſtat nobis aliud negotium. M. Agè, definamus.

COLL. 44.

Trolletanus, Bolanus.

SCín' tu quota ſit hora? B. Non certum ſcio: ſed video inſtare cœnæ tempus. T. Me miſerū! oblitus ſum adire matrem, quæ juſſerat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidaſcalum. T. Optimè adeſt.

COLL. 45.

Rolandus, Languinus.

QUid ais de ſcalpello, quod emeram tibi nudiuſtertius? éſtne ſatis bonum? L. Imò verò eſt optimum? ſed (me miſerum) parùm abfuit quin perdideram. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. S. Unde exciderat? L. E thecâ meâ, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâſti? L. Affixeram ſtatim chartulam valvis januæ: poſt prandium quidam puer ſextæ claſſis mihi attulit. R. Utinam omnes tam fideles eſſent, qui res amiſſas reperiunt! L. Profectò pauci ſunt, qui reſtituunt; ſi modò ſit res alicujus prætii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? Eſt enim furti ſpecies, ſi quis rem alienam inventam retineat, modò ſciat cui reddenda ſit. R. At plerique putant ſe jure poſſidere quicquid amiſſum invenerint. L. Errant illi quidem graviſſimè. R. Verum (ut redeamus ad inceptum ſermonem) quid dediſti puero, qui ſcalpellum tuum invenerat? L. Dedi ſextantem, & nuces aliquot juglandes? laudavi præterea, & paucis admonui idem ſemper eſſe facien-

faciendum. R. Rectè feciſti, ſic enim libentiùs reddet aliàs ſi quid repererit. Sed quid ſi perdidiſſes? L. Æquo animo tuliſſem, & mihi emiſſem aliud. R. Itáne æquo tuliſſes animo? L. Certè non ſine aliqua moleſtia. R. Non igitur æquo animo; ſed nolo te arctiùs urgere. L. Non ſumus Theologi. R. Quid ergò? L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per *Evangelium* ſuum nos liberet ab ignorantiæ tenebris; in quibus verſati ſumus & adhuc verſamur. R. Id verò faciemus, ſi ſanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & ſæpe à concionatoribus, divini verbi adminiſtris. L. Vide quantum profuerit nobis ſcalpelli mei amiſſio. R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primùm quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amiſſum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam, mi *Kalande*. R. Quin Patri noſtro cœleſti ſit laus, & gratiarum actio. L. *Amen*.

COLL. 46.

Mercarius, Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid ſi mihi exacuas duas aut tres pennas? C. Satis ſit tibi, ſi unum acuero in præſentia. Súntne novæ? M. Novæ quidem; ſed para te uſque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam reſcidi, detraxi plumulas. C. Oſtendè: profectò ſunt optimæ, & ad ſcribendum aptiſſimæ. M. Unde iſtud noſti? G. Quia ſunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorem habent, parùm ſunt ad ſcribendi uſum habiles. M. Gaudeo me utiliter emiſſe. C. Non abs re; ſed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur bitis emiſti denariolis. M. Res apparet. C. Eſt vile pretium, pro rei bonitate; de quo emiſti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi mercatores ſingulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur ſextantibus. M. Et tamen audent interdum dicere, pluris ſibi conſtare *Londini*. C. Ea ferè eſt mercatorum conſuetudo; *Nihil* enim *proficiunt*, niſi

admodum meteantur; ut ait *Cicero*. M. Sed agè, nè te diutiùs remorer, agamus quod inſtat. C. Citò expediero; aſpice me diligenter, ut diſcas aliquando. M. Aſpicio intentis oculis; ſed mihi opus eſſet ſpatio paulò longiore. C. Iſtud ergò fiet in cubiculo, ſi quando me velis inviſere. M. Quo tempore? C. Poſt ſcholæ miſſionem, hoc eſt, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in uſum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram ſervabis. M. Accipe tibi, ſi placet. C. Quin tibi ſerva; domo adferuntur mihi ſatis multæ. M. Ago tibi quantas poſſum gratias, vale. C. Incolumem te conſervet Deus. Sed heus, nè parcas unquam labori meo. T. Tu quoque & me & rebus meis viciſſim utere, ſi quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

UNde veniebas modó? B. Eculina. P. Quid illuc iveras? B. Ut me calefacerem. P. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in ſchola, nonne? B. Nihil mirum; in ſchola non eſt ignis, ſicut in culina. P. Abi, ſapis. B. Utinam tam ſaperem in divinis rebus quàm in curâ corporis! P. Fac ſapias. B. Quomodo? P. Studio, curâ, labore, & diligentiâ. B. Non parco labori. P. Rectè facis: ſed eſt tempus expectandum cujus progreſſu fiunt omnia: interea precandus eſt Deus aſſiduè. B. Bene mones; utinam ille ſtudia noſtra promoveat in gloriam ſui nominis! P. Id faciet, ſi pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capuſius.

QUid tecum cogitas, *Capuſi*? C. Libenter irem domū. P. Quid eó? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obſtat, quò minùs eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi conſulit quàm ipſe putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multum temporis, & cùm rediiſſes, tibi doleret. Nonne verum dico? C. Profectò ſic eſt. P. Mane igitur, ſi ſapis. C. Parebo

re bo tuo conſilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem ſciens malum tibi conſilium dare. Atq; utinam quod ſuadeo ſuccedat tibi proſperé! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ? B. Aſſem cum ſemiſſe: tu verò? M. Non tantum. B. Quantum igitur. M. Unicum aſſem. B. Vis mihi dare mutuò? M. Eſt mihi opus, B. In quem uſum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei, ſed non poſſum aſſueſcere. M. Fac aſſueſcas. B. Quomodo id fiet? M. Si Sæpe cogites nos à Deo ſic pendere, ut nihil poſſimus ſine ejus auxilio. B. Bonum mihi das conſilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propoſitum redeamus) dabis mutuo iſtum aſſem? M. Miror te mutuo petere, qui plus habeas quàm ego. B. Eſt quidam Scholaſticus hâc tranſiens, qui librum venalem oſtentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere, quia viliùs indicat quàm noſter bibliopola. M. Accipe; ſed, quæſo, unde tam cito reddes? B. A cœna ibo domum, ut à matre petam. M. Quid ſi dare nolit? B. Nihil cunctabitur, cùm librum oſtendero.

COLL. 50.

Montanus, Euſebius.

QUot annos habes? E. Tredecim, ut à matre accepi: tu vero? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur? M. Deeſt unus. E. Sunt ergo duodecim. M. In promtu eſt ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum? M. Quintum. E. Quid vis? jam *Latinè* loquitur. M. Quid miraris? ſemper habemus domi pædagogum & doctum & diligentem: is ſemper nos *Latinè* loqui docet: nihil *Anglicum* effert, niſi aliquid declarandi causâ, quin etiam patrem non audemus niſi *Latinè* alloqui. E. Nunquam igitur *Anglicè* loquimini? M. Solùm cum matre, idque certâ quâdam horâ, cùm illa nos ad ſe vocari jubet. E. Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus eſt nobis ſermo, & quidem tantùm in tranſitu, & tamen famuli, ipſi nos *Latinè*

tine alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. E. Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totúmne caput? L. Non certè. S. Quid ergo? utrum sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam? S. Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, Nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non sinet. S. Imò, si dixeris te ægrotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere, si vis. L. Faciam profectò. S. Enimverò, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? S. Imò facillimè. L. Qui scis istud? S. Quia satis est credulus nobis nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquàm sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S. Sed heus priùs meditare quid sis dicturus, ne fortè loquendo hæreas. L. Bene mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon judex.

OPtatus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusus certamen currunt:

runt: tu verò quid ais? T. Quid ego malim, quàm tecum de noſtris ſtudiis pacificè contendere? P. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epiſtolis*? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem? T. Quia reſtant mihi ediſcendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotaſſe fere duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus ſecundum librum *Moralium Diſtichorum*? T. Eſt longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum eſt, ut corpus exerceamus ad valetudinem conſervandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui eſt breviſſimus. T. Sed judicem volo. P. Præſtò eſt *Solomon*, qui me ob eam rem ſequitur. T. Vis igitur, *Solomon*, audire nos? S. Quid dicturi eſtis? P. Tertium librum *Diſtichorum Moralium*. S. Nonne alterni dicetis? T. Scilicet ſuum uterque Diſtichum. S. At pueri (ne erretis) nolo vos audire tanquam judex. P. Cur non? S. Nè fortè meâ ſententiâ alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. Notabo in chartula diligenter utriuſque lapſus, deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet? S. Ille, uti videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantùm teſtis? S. Sic intelligo. T. Optima ſanè videtur mihi ratio. P. Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum reſtat. T. Quid eſt? S. Vultiſne præter lapſus manifeſtos hæſitationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges ſuper hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certiùs obſervare poſſim. P. Tene meum. T. Incipiámne? P. Æquum eſt, quia tu à me provocatus es. T. Audi (quæſo) *Solomon*, ſed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. *Hoc quicunque cupis carmen cognoſcere, Lector,*
Hæc præcepta feres, quæ ſunt gratiſſima vitæ.
P. *Inſtrue præceptis animum, nec diſcere ceſſes:*
Nam ſine doctrina vita eſt quaſi mortis imago.
T. *Commoda multa feres: ſin autem ſpreveris illud,*
Non me ſcriptorem, ſed te neglexeris ipſe.

P. *Cùm rectè vivas, nè cures verba malorum:*
Arbitrii noſtri, &c.

Sic pergunt ad finem uſque libri tertii.

COLL. 53.

Dionyſius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum, *Gulielme*: quando rediiſti rure? G. Heri poſt meridiem. D. Quid mater? G. Quem admodum illa me ſecum duxerat, ita reduxit. D. Nonne venit in equo? G. Et quidem tolutario. D. Tu verò? G. Quid rogas? eram illi á pedibus. D. Non tibi fuit moleſtus labor itineris? G. Nulla mihi fuit via difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluiſſem eques venire. D. Quantum diſtat hinc villa veſtra? G. Quatuor milliaribus, iiſq; non admodum longis. D. Sed jam ſatis de reditu: nunc aliud agamus. Fuiſtíne memor promiſſi tui? num redíſti vacuus? G. Attuli uvarum quantum potui. D. Quantum igitur? G. Quaſillum. D. Hui! quaſillum? tibi igitur uni. G. Imò nobis duobus. D. Quid duobus tantillum? G. Non poteram ferre amplius pro viribus corpuſculi mei. Quòd ſi robuſtus eſſem, aſini onus aſportâſſem; mater enim facilè permittebat. D. Quam vellem adfuiſſe? G. Ego & mater te plurimùm deſideravimus. Sed eſto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui ampliſſimâ corbe onuſtus veniet: tum illa tibi dabit affatim. D. Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. G. Eamus domum ad nos, videbis quaſillum noſtrum adhuc (ut ſpero) integrum. D. O lepidum caput! nam & cupiebam ire ſalutatum matrem tuam mihi chariſſimam. G. Profectò illi gratiſſimum feceris. D. Eamus igitur.

COLL. 54.

Anthonius, Bernardus.

QUid hîc ſolus cogitas? B. Meam deploro miſeriam. A. Quænam te afficit miſeria? B. Heu me miſerum! eccè mutavimus claſſem, nec eſt mihi pecunia unde libros emam. A. Annon tibi dat pater? P. Dat quidem inter-

interdum, ſed parcè nimis. A. Eſt igitur avarus. B. Non ſequitur. A. Quid igitur impedit quò minùs tibi pecuniam ſuppeditet? B. Paupertas; præterea, cum peto, miratur tot nobis opus eſſe libris. A. Nihil mirum, præſertim cùm ſit pauper: ſed interim eſto animo bono, nec te afflictes, quæſo. Dabo operam, ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præſertim iis quos novit bonarum literarum ſtudioſos eſſe. B. O me felicem, ſi tuâ operâ me Deus adjuverit! A. Juvabit, ſpero: ſed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. B. Bene mones; nam (ut ſæpe audivi è ſacris concionibus) *Solus eſt Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit.* A. Ità res habet. B. Vale, mi *Antoni* qui mihi animum reddidiſti. A. Tu quoque, *Bernarde*, Vale: ſed dic mihi, quæſo, quantum nummorum tibi opus eſt? B. Si duos haberem decuſſes, abundè mihi eſſet in præſentia. A. Tace; cras (ut ſpero) divinum auxilium ſenties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

QUò nunc is? V. In hypocauſtum. P. Quid eó? V. Hoccine rogandum eſt? non frigus ſentis. P. Quotuſquiſq; nunc non ſentiat, cùm ſit adeò acerbum? Séd ego malim me in culina calefacere. V. Atqui præceptor vetuit. P. Non ignoro: ſed rogabo veniam. V. Cur non vis in hypocauſto calefieri. V. Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioquin infirmum ſatis habeo: unde fit ut facilè ex capite laborem. V. Ego quoque ſic aliquando fui; ſed paulatim aſſueſeci me ad ferenda hypocauſti incommoda. P. Et ego (ut ſpero) me aſſuefaciam: verum præſtat id fieri horis pomeridianis, ubi rantus æſtus deferbuerit. V. Sed nunc tempus non eſt hic philoſophandi diutiùs; jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUæ ſunt arbores in horto veſtro? T. Hortum habemus ſuburbanum, in quo ſunt olera, quibus veſcimur

mur quotidie; præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus consiti. S. In horto quæ sunt olera? T. De hoc mater melius responderе posset. Nam illic sæpe versatur aut serendi causa, aut sarriendi aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parùm prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem presentem. S. Potes ire quando libet? T. Possim quidem, matre permittente. S. Fac amabo permittat; sed eâ lege ut me tibi comitem assumas. T. Id facillimè fiet; tantùm hîc me expectes: mox rediero. S. Quid si ea domi non est? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene vertat Deus.

COLL. 57.

Præpositus, Caulonius.

HOdie pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quòd pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm solemus hominum? P. Faxit ille ut in eâ cogitatione nos exerceamus & sæpiùs & diligentiùs. C. Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpius experiri.

COLL. 58.

Fatonus, Barbarius.

QUid agis? B. Scribo. L. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hesterna. F. Quid? non aderas? C. Imò aderam: sed non poteram magistri dictantem assequi. F. Quæ res impediebat? B. Quòd satis commodè non sederem. F. Veneras ergò serius? B. Istud est. F. Cede commentarium tuum, egomet tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citiùs quàm tu describsero; post ludemus unà, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem;

rem; sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis eum vetuisse, nè quis sine permissu ejus alteri scribat. F. Id ego probè memini: sed unde hoc sciret? B. Rogas? eum emendandi causà scripturæ rationem exiget: tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. F. Verbo Dei utrumque vetamur. B. Quid ergò responderem præceptori, cùm ille negaret me ista scripsisse? F. Non eò res evadet, spero. B. Nolo tua spe tantum subire periculum. F. Vah, nimiùm timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. B. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellâsses. F. At interim aliquid proficimus, dum *Latinè* fabulamur.

COLL. 59.

Quirinus, Romulus.

VEnitne pater ad mercatum hodiernum? R. Hodie manè convenit me, cùm adhuc è lecto surgerem. Q. Nihil ab eo petisti? R. Imò pecuniam. Q. Et numeravit? R. In præsentia. Q. Quantum, obsecro? R. Viginti asses. Q. Papæ! asses viginti? qui fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? R. Quia novit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. Q. Sed ægre fortasse impetrâsti. R. Imò facillimè, atque adeò cum gratia. Q. O mitem parentem! R. Certe mitissimum. Q. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecuniâ? R. Emam libros, & alia mihi necessaria. Q. Potésne mihi aliquid mutuo dare! R. Possum, si modo eges. Q. Nisi egerem, non peterem. R. Quantum vis à me accipere? Q. Quinque asses. R. Accipe. Q. O verè amicum animum! R. Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. Q. *Amicus certus* (ut est in Proverbio) *in re incerta cernitur*. R. Quando reddes mutuum? Q. Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. R. Quando venturum speras? Q. In mercatu proximo, nempe ad [illegible]um diem *Octobris*.

COLL.

COLL. 60.

Pædagogus, Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? Pu. Ante lucem; quotâ hora neſcio. Pæ. Quis te expergefecit? Pu. Venit excitator hebdomadarius cum laterna ſua, pulſavit acriter oſtium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit noſtram lucernam; clarâ voce inclamavit, Experrecti ſunt omnes. Pæ. Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore uſque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut diſcatis hunc veſtrum condiſcipulum imitari. Pu. Experrectus ſum, ſurrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, ſedi in ſcabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis aſtrinxi thoraci, tibialia periſcelide ligavi ſuper crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egreſſus cubiculo deſcendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è ſitula, manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterſi mantili manus & faciem. Interea ſignum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio ſedentes quieti, ſine murmure & ſtrepitu; quos audivi ineptè garrientes, aut verba loquentes otioſa, aut etiam laſcivientes vidi amice admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad obſervatorem, ut eos notaret. Pæ. Nemóne vobis præerat dum jentaretis? Pu. Imò hypodidaſcalus. Pæ. Quid agebat interea? Pu. Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens obſervatorem, ut notaret ineptè garrientes. Pæ. Nullúmne igitur verbum tunc licet emittere. Pu. Imò licet; verùm ii demum notari ſolent, qui diu & multis verbis ineptè & ſine ullo fructu confabulantur. Ceterúm licet omnibus jucundos inter ſe tractare ſermones de bonis & honeſtis rebus, dum tamen id modeſtè fiat, citra clamorem & contentionem. Pu. Hactenus ſatisfeciſti mihi; cætera narrabis à prandio

dio, niſi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, nè magiſtro in mora ſimus. P. Audivi modò ſignum dari. Pæ. Opportunè datum.

COLL. 61.

Magiſter, Diſcipulus.

UBI finiviſti narrationem ante prandium? D. Cùm vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellâſti, præceptor. M. Perge igitur narrare ordine reliqua. D. Dum jentandi finem facimus, datur publicum ſignum poſterius; ſumit quiſque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi ſingularum claſſium; qui adſunt, ad nomen reſpondent; ego quoque reſpondeo; abſentes notantur in catalogis ab ipſis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagiſter pulpitum aſcendit, ut precetur; jubet nos attentos eſſe, tùmque publicè precatur; ubi precatus eſt, Recipite, inquit, vos in ſuum quiſque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiſcipulis; ſedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquirit de abſentibus; deinde ſedet in cathedra ſua, & jubet pronuntiari auctoris ſcriptum. Pronuntiavimus terni clarâ voce, ut ſolemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt ſinguli: nos alii reddimus terni, ídque memoriter, præter eum qui verba ipſa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicam* verborum ſignificationem: doctiores, quibus nominatim id præcepit, reſpondent: ego quoque juſſus ab eo, reſpondeo; laudat illos qui bene reſponderint, de quorum numero ego (quod ſine jactantia dictum ſit) unus eram. Poſtea jubet ſingulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Poſtremò palam præſcribit, quid ſit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finita, monet ut officium ſedulò faciamus: tandem nos miſſos facit. Eo ſpectante, eximus ordine & ſine ſtrepitu, lætíque diſcedimus. Satíſne tibi feci, præceptor? M. Imò cumulatiſſimè. D. Placéne tibi

tibi ut ſub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? M. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi ſatis. D. Nunquid vis præterea? M. Eſtne tempus eundi in aulam communem ad *Pſalmorum* cantionem? D. Tempus eſt. M. Ito igitur.

COLL. 62.

Pædagogus, Puer.

ADes, *Carole?* Pu. Adſum, præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiſcipuli tui? Pu. Adhuc docentur à ſubdoctore. Pæ. Tu verò jámne pronuntiâſti contextum prælectionis in craſtinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satiſne rectè? Pu. Satis gratia Deo. Pæ. Quis te audivit? Pu. Ludimagiſter. Pæ. Bene habet; ſed eſt, quod monere te velim. Pu. Eho iſtud audire percupio. Pæ. Sæpenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debemus, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quèmadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœleſtis ille patet corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos; & qui non modò ſuppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longè maximum) me bonis literis, boniſque moribus tam diligenter inſtituendum curant, ut nihil ſit præterea requirendum. Pæ. Verè omnia iſta dixiſti, ſed unum prætermiſiſti, quod eſt ſingulare Dei beneficium, Scin' tu quid ſit? Pu. Sine me pauliſper cogitare. Pæ. Otiosè cogita. Pu. Nunc ego reminiſcor; ſed pro magnitudine rei, neſcio quibus verbis id poſſum exprimere. Pæ. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atq; etiam. Pæ. Dic tandem. Pu. Innumerabilia ſunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; ſed nullum majus nec dici nec cogitari poteſt, quàm quòd Filium ſuum unicum gratis mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem & ſub *Satanæ* tyrannide captivum, ac morti æternæ

næ deſtinatum redemit, idque morte ſuâ, omnium crudeliſſimâ & maximè ignominioſâ. Pæ. Satis aperè dixiſti, & totidem ferè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præſtitit? Pu. Minimè verò. Pæ. Quibus præterea? Pu. Omnibus; quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. Pæ. Age, profer locum ex *Johannis* Evangelio, in eam ſententiam. Pu. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut condemnet mundum, ſed ut ſervetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus eſt, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc eſt autem. Pæ. Hactenus, ſatis; ſed cujus ſunt verba iſta? Pu. Ipſius *Chriſti* de ſeipſo loquentis. Pæ. Quem alloquitur? Pu. *Nicodemum*, qui ad eum nocte venerat. Pæ. Faxit ipſe *Chriſtus*, unicus Servator noſter, ut magis ac magis in ipſius cognitione proficias. Pu. Faciet, ſpero. Pæ. Pergè igitur, ut cœpiſti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam ſui nominis. Pu. Ità precor. Pæ. Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Obſervator, Puer.

TU nunquam ſtudes; quando eris doctus? P. Id fiet progreſſu temporis, Deo juvante. O. Rectè dicis; ſed interim laborandum tibi eſt. P. Atqui ego non ſum arator. O. Etiam rides? Quaſi *laborare* idem ſit quod *arare*. P. Scio non idem eſſe. O. Cur ergò ſic reſpondiſti? nonne iſtud ridere eſt? P. Et ridere non eſt malum, cum ſit naturale omnibus hominibus. O. Pergin' tu nugas dicere? P. Quod dixi verum eſt, & verum dicere non eſt nugari. Cur me immeritò reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras *videre* pro *irridere* uſitatum eſſe; & tamen ſic accepiſti quaſi de riſu ſum loquutus. P. Si defendo cauſam meam, quid mali facio? O. Pergis igitur eſſe pertinax? Profectò ſeriò notaberis. P. Nè quæſo, mihi iraſcaris, mi *Martine*. O. Non iraſcor; ſed officium

meum

meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi, inquam, nihil mentiar. O. Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis, cùm tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergó? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Quî potest illud fieri? P. Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderint, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Siqua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm revera non essem. O. In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imò tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas; quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam, O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias *Martine* suavissime.

COLL. 64.

N. O.

ERgóne abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquámne es reversurus? O. Non, spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N.O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? O. Nè doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tantopere; nec enim hâc separatione corpo-

corporum interitura eſt amicitia noſtra, quin potiùs accreſcet magis, & abſentes corpore, præſentes animis erimus. Quid? Epiſtolæ, quas ultrò citróque dabimus, quantam vim ſperas habituras eſſe? Quid? quòd mutuo illo deſiderio amor ipſe noſter fiet jucundior? N. Veriſimilia ſunt quæ dicis omnia; ſed interim non lenitur dolor meus. O. Ah! reprime lachrymas. N. Non queo præ dolore. O. Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum eſt. Nunc ipſe te collige, obſecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus á cœna colloquemur. M. O quàm triſte divortium!

COLL. 65.

Meſſor, Valenſis.

NON meminiſti præceptorem, tam ſæpe monere nos de fugiendis pravis ſodalibus? V. Ego verò probè memini. M. Tamen alicubi ſatis negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi modò attente audias. V. Dic, obſecro, audiam attentiſſimé. M. Nunquam vis cavere ab illo impoſtore? V. Cur caveam? M. Nè illius contagione depraveris; nóſti enim eſſe peſſimum. V. Atqui non ſponte ſequor; ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac ſæpe. V. Quid igitur mihi faciendum ſuades? Dic ſemel & ſeriò, & quaſi animo irato. Quid vis, amice? cur me ubique ſequeris? omnes clamitant te eſſe peſſimum, adeò ſodales tui eſſe nolunt. Proinde omitte me poſthàc, quæſo, nè tuâ cauſâ virgis palàm cædar. V. quid ſi velis aliquid contrà reſpondere? M. Abrumpe illi ſermonem, téque recipe celeriter. V. Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLL. 66.

G. H.

VIſne permanere in iſta ignorantia? H. Avertat Deus! G. Quid igitur facies? H. Da mihi ſuper hac re conſilium, quæſo. G. Inprimis Deum ſæpiſſime & ex ani-

mo precare; deinde ſemper attentus eſto: hoc eſt, diligenter audito quicquid docetur, ſive præceptor loquatur, ſive aliquid reddant condiſcipuli tui; poſtremò, charitatem diligenter cole. H. Quibus modis? G. Neminem neq; lædito, neq; offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; ſed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. H. Quid illa mihi conferent ad ſtudiorum profectum? G. Plurimùm. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit! denique ſtudia tua ità promovebit, ut majores in ea re progreſſus indiès facias. H. Conſilium mihi ſanè das optimum; utinam in Dei ipſius gloriam uti perpetuò valeam, tibíque aliquando referre gratiam! G. Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, niſi ut Deum ſæpenumero laudes, ſtudiáque honeſta ſemper proſequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 18.

Caſtellanus, Meſſardus.

QUid egiſti per hos quindecim dies? M. Miniſtravi matri, quæ graviter ægrotabat. C. Aín' tu? M. Sic eſt profecto. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertianâ. C. An convaluit? M. Paulatim convaleſcit: gratia Deo. C. Quis eam ſanavit? M. Medicorũ ſummus. C. Quis ille? M. Ipſe Deus. C. De hoc nihil dubito; ſed cujus operâ? M. Domini *Sarraſini*. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ profeſſione. M. Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? M. Medicamentis. C. Satis iſtud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerunt iſta medicamenta? M. Sine me aliquantiſper recordari. C. Sino; dic tandem quæ reminiſceris. M. Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clyſteres & potiones. C. Quid iſta conferunt? M. Eho inepte, ità rogas, quaſi ego medicinæ operam dederim. Itaque ſi cupis ampliùs ſcire, quære tute ipſe ab iis potiùs, qui iſta profitentur, hoc eſt, á medicis & pharmacopolis.

C. Nè

G. Nè mihi succenseas, oro. M. Cur tu es adeò curiosus? C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim nè voceris percontator. C. Audi tamen item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu, quâ horâ rediisti in Gymnasiū? M. Hodie manè. C. Dediſtine excusationem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum bene inquit. Tu verò ubi eras? C. Hesterno die rus iveram cum patruo. M. Agè, videamus quid simus reddituri horâ secundâ: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

COLL. 68.

Grangerius, Torquetus.

VIsne ire mictum? T. Satis otiosè minxi. G. Eamus unà quæso, ut parùm fabulemur. T. Tace, inepte, nisi vis accusari. Non est fabulandi tempus; nonne debuisti meire, cùm jentaretur? G. Debui, sed oblitus sum. T. Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: nè sis posthac tam oblivioſus. G. Parebo tibi, & meminero.

COLL. 69.

Malognodus, Gassinus.

QUid cogitas *Gassine*? cave tibi obsecro. G. Quid mihi cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua ex causa? M. Ex nimiâ usûs intemperantia. G. Unde appareret periculum? M. Quia totus æstuas, totus sudore mades. G. Rectè & in tempore admones. Profectò non sentiebam. M. Desiste, si me audis. G. Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consilium? M. Deterge faciem sudariolo, & indue te celeriter, nè subitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam: nam ferè morbis sum obnoxius. M. Quid est causæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo sim corpore. M. Tantò magis debes tibi cavere. G. Istud probè novi, & parens uterq; me monet sæpissimè. Sed quid agas? naturâ proni sumus in nostram perniciem. M. O mi *Gassine*, non est voluptati serviendum, sed temperantiâ valetudini consulendum

eſt. G. Eſt in promptu carmen *Catonis* in eam ſententiam. M. Teneo; ſed de his aliàs. Jam ſatìs indutus es. Non eſt quòd hîc morêre diutiùs. G. Vale, *Malognode*, monitor amiciſſime. M. Vin' tu, ut domum te deducam? G. Nihil opus eſt deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. M. Mi *Gaſſine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robintrianus, Bobuſſardus.

VAlde miror cur hodie manè non adfueris. R. Quid miraris tantopere? nihil hîc eſt novi; multi abſunt quotidie, imò ferè horis ſingulis. R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? Ejuſmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud eſt quam brevis gloria. R. Sed interim modeſti adoleſcentes hinc ad ſtudia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumeſcunt, ſed ad honorem Dei referunt quicquid indè laudis acceſſerit. B. Iſtud certè rarò contingit? plures enim ſunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini honoris rationem habeant. R. Veriſimile dicis. B. Imò veriſſimum. R. Sed velim mihi dicas, cur abſueris. B. Scripſi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavítne tibi ipſa? B. Quid ſcripſiſſem, niſi dictâſſet? R. Quid continebant literæ? B. Longum eſſet tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B. Varium erat & multiplex; & quid tuâ, quæſo, ſcire refert? R. Nihil. B. Cur ergò tam avide quæris? R. Animi causâ, ut ferè curioſi ſumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quàm garris; omitte me. R. Auſculta paucis. B. Agé, auſculto; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi ſit pater tuus. B. Quaſi verò neſcias. R. Unde ſcirem? B. Cùm tibi ſit notiſſimus, & cùm ſimus vicini, non putâſſem te ignorare. R. Dic tandem, quæſo. B. Eſt *Londini*. R. Quando eſt profectus? B. Abhinc dies quatuor. R. Quid illîc agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus eſt? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga mercatores; non eſt meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate diſcam.

diſcam. R. Næ tu magnificè loqueris; ſed dic mihi ſerio, potéſne res tantas efficere? B. Egóne iſtud mihi aſſumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penès me eſſe. R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipſe ſpiritu ſuo in me operabitur. Optimè ſentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Eſt Deo gratia, cui acceptum refero quicquid ineſt in me boni. R. Iſtud rectè, & laudo equidem; ne tibi videar nihil aliud quàm garrire. B. Cùm illud dicerem, jocabar ſanè. R. Ego ſic accepi? ſed tu (ut cœpiſti) perge diſcere, & ſapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut ſpero) perſeverantiam dabit. R. Bene ſperas, & ego idem ſpero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctiſſimè, ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non ſtabit, niſi ope Divinâ prorſus ero deſtitutus. R. Avertat ipſe Deus! ſed audín' tu horologium? B. Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus!

Duo quæ ſequebantur colloquia de conſilio auctoris ſunt tranſlata ad finem hujus ſecundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emiſtine? M. Emi. R. Quantum emiſti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinq; quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Oſtende. M. Vide num bona ſit. R. Bona eſt profectò; in quem uſum emiſti? M. Inepte quæris. Quis eſt chartarum uſus niſi ad ſcribendum? R. Imò alius, *M.* Quis ecdò? R. Ad merces involvendas. *M.* Intelligebam de charta ſcholaſtica, non de emporetica; non enim ſum mercator. R. Utimur etiam chartâ ad ſiccandum recentem ſcripturam. E. Satis ſcio: ſed charta illa eſt bibula. R. Et tamen charta eſt. *M.* Eſto. R. Eſt Ergò multiplex chartæ uſus etiam in ſchola. *M.* Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium uſum, & quidem in ſchola frequentiſſimum. M. Quem? R. Non auſim dicere ſine præfatione honoris. *M.* Quid opus eſt inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. R. Dicam igitur, quando ità vis. *M.* Dic liberè. R. Ad tergendas nates

in latrina. M. Illuc non referuntur chartæ puræ, ſed jam ſcriptæ, eæque inutiles. R. Quid tum? chartæ ſunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sit ità ſanè, non me pœnitet diſputatiunculæ hujus noſtræ. Sed jam à luſu diſceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 72.

Hugo, Braſius.

HAbéſne bonum atramentum? B. Cur iſtud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imò; ſed eo non poſſum ſcribere. B. Qui obſtat? H. Quia nimis ſpiſſum eſt. B. Neſcis diluere? H. Non eſt mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multo minùs. B. Quid ſi aceto dilueres? H. Indè charta perfluveret. B. Quid ſcis? H. Audivi è quodam magiſtro, qui me docebat ſcribere; B. Ego verò aliud audivi magis mirum. H. Narra mihi, ſodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod aceto liquefactum eſt, ægrè eluitur. H. Fieri poteſt; ſed interim da mihi parùm in uſum præſentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce! infunde. Vah! quàm liquidum eſt B. Fortaſſe quia non eſt gummi ſatis. H. Sed quam decolor! B. Utere ſi vis, quale quale eſt; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miſcere? H. Miſcui ſatis; quid poſſem præterea? B. Infunde rurſus in cornu meum. H. Admove propriùs; éſtne ſatis? B. Comprime pennâ linteolum. H. Ità compreſſi ut ferè ſit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè mediocre. H. Bona eſt mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici poteſt aliquid boni? B. Ubi miſcuero, & tibi rurſus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo iſtud videndi deſiderio. B. Porrige nunc atramentum tuum. H. Ecce! infunde. Ohe, jam ſatis eſt; quæ iſthæc eſt profuſio? Plus mihi dediſti quàm tibi retinueris. B. Commiſce iterum, etiam

etiam atque etiam. H. Nunquam poſſet coquus ſua jura & condimenta meliùs confundere. B. Jam tandem facito periculum. H. Dic mihi aliquam ſententiam, ut interim diſcam aliquid. B. *Experientia* (ut vulgò dicitur) *eſt rerum Magiſtra.* Habes. H. Dicto citius. B. Videlicet jampridem tenebas, H. Quis illud ignoraret, quod eſt adeò vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meliùs ubi ſcriptura bene deſiccata fuerit. B. Quid vis expectare? Jam ſiccata eſt plùs ſatis. H. Oh, vide quàm nigra ſit. B. Dixíne veré? H. Aliquando periculum feceras ſcilicet. B. Conſtabit igitur experientiam eſſe rerum magiſtram. H. Quinetiam hinc experimur ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis altiùs philoſophari; itaq; diſcedo. H O longum ſermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitet; alioquin inerti otio torpuiſſemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER III.

Cui inſunt magiſtri colloquia cum diſcipulis.

Admonitio.

Hæc pueris ità legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus diſcipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Diſcipulis, Præceptor.

SAlve, præceptor. P. Salve per *Jeſum Chriſtum.* An ſurrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Nunquis ægrotat? D. Nemo gratia Deo. P. Quid agitur? D. Alii ſe induunt, alii jam ſtudent graviter. P. Adeſtne vobis hypodidaſcalus? D. Jamdudum. P. Ite igitur precatum, voſque diligenter commodate Domino

Deo per *Jesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ità solemus præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. D. Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuistine hodie concioni sacræ? D. Adfui. L. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. D. Producam cùm jubebis. L. Qui habuit concionem? D. Dom. N. L. Quotâ horâ incepit? D. Septima. L. Unde sumpsit thema? D. Ex Epistola *Pauli* ad *Romanos*. L. Quoto capite? D. Octavo. L. Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? D. Nihil quod referre possum. T. Nihilne? cogita paulisper, & vide nè turberis; quin esto animo bono. D. Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem? D. Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profeciisti? D. Nescio, nisi quòd fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. D. Abstinui quoad potui. L. Faci tà esse; non tamen satisfeciisti Deo, cùm scriptum est, *Declina à malo, & fac bonum.* Sed dic mihi, quæso, quâ gratiâ illùc iveras potissimùm. D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non feciisti? D. Non potui. L. Non potuisti nebulo? imò noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An

tu

tu adeò puer es, ut non debeas attentus eſſe ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus eſſem, poſſem aliquid proficere. L. Quid igitur meruiſti? D. Verbera. L. Meruiſti profecto, idq; largiſſimè. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imó certe ex animo. L. Fortaſſe, ſed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah magiſter, ignoſce obſecro. Peccavi fateor, ſed nulla ex malitia. L. Atqui tam ſupina iſta negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; ſed tuam imploro clementiam per *Jeſum Chriſtum*. L. Quid igitur facies, ſi tibi ignovero? D. Faciam officium meum poſthac, ut ſpero. L. Addendum erat, Deo juvante; ſed id parùm curas. D. Imò magiſter, adjuvante Deo, præſtabo poſthac officium. L. Agè, condono culpam tuis lachrymis; tibíque eâ lege ignoſco, ut promiſſi memineris. L. Gratias ago magiſter humaniſſime. L. Eris apud me in maxima gratia, ſi promiſſa ſervaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut poſſim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magiſter.

MAgiſter, nemo eſt qui doceat in ſexta claſſe. M. Quid hoc rei eſt? ubi eſt magiſter *Philippus*? N. Morbo detinetur in lecto. M. Quî ſcis? N. Nuntiavit quidam ex diſcipulis ejus domeſticis. N. Dic hypodidaſcalo meo. N. Non eſt in muſæolo ſuo. M. Quî ſcis? N. Nam ego ter aut quater pulſavi oſtium. M. Dic primæ claſſis doctori, ut mittat è ſuis aliquem. P. Quid ſi nollet mittere? M. Abi, inepte; an putas eum eſſe tam imprudentem ut recuſet? Abi, propera.

COLL. 4.

Antonius, Magiſter, diſcipuli.

MAgiſter. M. Hem! quid eſt? H. Sunt quidam, qui te conventū volunt. M. Ubi ſunt? A, Te expectant in vico. M. Nunc adibo. A. Atqui urgent. M. Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te ſequar: vos interim expectate cum ſilentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum!

COLL.

COLL. 5.

Canellus, Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras manè? P. Hodie manè palàm dixi ante è ſchola miſſionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga condiſcipulos. Nam ſi vellent ſinguli me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæſo, quando finis eſſe? Itaque fac ſis poſthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod, de quo patér ad me ſcripſerat. P. A quo petiviſti veniam? C. Ab hypodidaſcalo. P. Cur non à me potiùs? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quoſdam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi, nunc recordor.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Obſervatores.

HEus! *Martine.* F. Hem! præſto ſum; here. P. Accerſe mihi huc quinque publicos obſervatores quos heſterno die in hunc menſem elegi: nóſtin'? F. Optimè, nam egomet aderam. P. Sunt *(opinor)* in ſuo quiſq; auditorio: feſtina F. Quamprimum rediero. O. Adſumus omnes præceptor. Quid tibi placet imperare? P. Satis erat jubere; nec enim ſum imperator nec magiſtratus. Ego vos huc accerſendos juſſi, ut vos officii veſtri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini heſterno die palàm in aula noſtra communi vos elegerim, auſpicati ſumus à ſacris precibus, ſecuta eſt admonitio noſtra atq; exhortatio ad omnem cætum ſcholaſticum de timore Domini déque moribus, qui deceant ſtudioſos in ſchola quotidie verſantes: deinde, non ſine optimorum adoleſcentium teſtimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos exiſtimavi: poſtremò, ventum eſt ad ſecundam cum gratiarum actione precationem. Nè igitur putetis ludum fuiſſe aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam ſtudiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum vide-

videatur; vos tamen credite cùm honorificum tum ſanctum eſſe veſtrum illud miniſterium. Quòd ſi aliter exiſtimabitis, fieri non poteſt, ut munere veſtro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantùm poſſum, & per *Jeſum Chriſtum* obteſtor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præſtetis in iis omnibus, quæ intelligetis ad officium veſtrum pertinere. A vobis igitur abſit omnis favor, odium, gratia, ſtudium vindicandi, & ſimilia quæ tranſverſos agunt homines, & ſincerum corrumpunt judicium. Nè timeatis improborum minas quibus illi animos adoleſcentium ab officio ſolent abſterrere. Quam enim habent in vos poteſtatem? potiùs eum timete, qui veſter eſt Dominus, qui vitæ ac necis poteſtatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos ſemper obverſetur: incurretis (ſcio) in aliquot improborum ac diſſolutorum odium; ſed pluris ſit vobis unius Patris veſtri cæleſtis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitiæ. Eſtote ſemper memores verbi illius, quo Servator noſter & ſummus præceptor ſuos diſcipulos ad conſtantiam hortabatur: Si *vos* (inquit) *Odit mundus, ſcitote quod me prius odio habuerit.* Vos igitur propter ipſum *Chriſtum*, omnes flocci facite nebulonum minas, offenſiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei poſſitis inſervire fideliter. Hæc ſunt, de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos eſſe exiſtimavi, præter illa, quæ vos in aula heſterno die audiviſtis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humaniſſime, & *Chriſtum* precamur, ut ſua dona tibi ſemper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (ſi tibi moleſtum non eſt) præſcriptam des nobis hortationem tuam, quo illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem ſanè honeſtiſſimam poſtulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (ſi placet) commentariolum ſcriptum habere de præcipuis officii noſtri capitibus, ut ſimus certiores quid potiſſimum ſit nobis hac in re obſervandum. P. In ipſo tempore de hoc admones

&,

& ſic ego jampridem in animo habebam: ſed me quotidi aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejuſmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad obſervatorum publicorum officia pertinebit; id autem deſcribet ex ipſo archetypo meo, quod ideo ſervare volo, ut cæteris quoque tradere poſſim futuris obſervatoribus. Nunc redite in ſuum quiſque auditorium. *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magiſter.

LIcétne, magiſter, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptias conſobrinæ. M. Quando eſt nuptura? C. Craſtino die. M. Cur tam citò vultis ire? C. Ut mutemus veſtimenta. M. Per me licet eatis: hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus ut expectemus repotia? M. Non detinebit vos, ſatis ſcio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiſerim. C. Verum fatebimur. M. Abite, & ab omni cavete intemperantia; facitéque ut *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut glorificetur veſter ille cæleſtis Pater.* C. Ità quidem ſperamus fore, ipſo nos in omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magiſter.

LIcétne exire, magiſter? M. Quæ tibi eſt exeundi cauſa? L. Ut quæram in foro aliquem ex noſtratibus. M. Quid iſtud opus eſt? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. M. *Ubi panis deficit, omnia ſunt illic venalia.* L. Iſtud vulgatum eſt apud nos proverbium. M. Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ eſt neceſſarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magiſter, mei negotii occaſionem amittam. M. Abi, & feſtina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? P. Quid cauſæ eſt? B. Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonſorem

rem adeamus. P. Quid eó? B. Reſectum capillos. P. Quid nunc opus eſt? B. Ut cras (ſi Dominus permiſerit) inviſamus patruum. P. Ite, & maturè redite ad ſtudium. Sed, heus pueri! adferte mihi à matre teſtimonium in craſtinum diem, aut teſtem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè ſalutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licétne nobis ire ad tonſorem? P. Quid eó? A. Ut capillum tondeamus. P. Libentur quotidie exiretis ſexies? quin expectate in craſtinum diem, ut eatis nà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonſtrina. P. Quid tum? latis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad ſtudium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

PRæceptor, accerſor à Patre. P. Ubi is eſt? B. In diverſorio. P. Quando venit? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam citò nunciavit? B. Miſit ad me famulum. P. Ubi eſt? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromiſiſti? B. Noluit intrare. P. Quid ità? B. Quia (ut ait) feſtinatione urgetur. P. Voca illum, ut paucis conveniam: deinde abi: ſed cura ut quàm primum huc adſis. B. Eo vocatū.

COLL. 12.

Ludimagiſter, Ruſcinæus.

UBI eſt *Martinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eò? R. Emptum, ut dixit, cingulū. L. Injuſſu meo exire non debuit; ſed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit ſe horâ ſecundâ reverſurum, ut det nobis. L. Quid ſi fallat? R. Id non eſt moris ejus. L. Niſi ad horam adfuerit, admone uxorem de veſtra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petitum merendam. P. Quam-

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non perivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, Præceptor. P. Sine ut prius cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem? L. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecim: vis ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, nè dubiter, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item: cave aburaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

COLL. 15.

Grivetus, Ludimagister.

PRæceptor, licetne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid ità? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habesne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Gerardus.* L. Ite sanè, & cavete nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimùm, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

PRæceptor, licetne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ità videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt foras ambulatum. L. Quò vultis exire? V. In proxima ſuburbana. L. Quid autem agetis ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod. L. Sed de bonis & honeſtis rebus. S. Hæc temporis ſerenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honeſtum aliquod argumentum. L. Nunquam deeſt Dei laudandi materia, dummodò veris ejus cultoribus. V. Nunquam profectò; ſed ut ad propoſitum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? L. Niſi mihi perſpecta eſſet veſtra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præſertim cùm pravi adoleſcentes me ſæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturi ad cœnam revertimini.

COLL. 17.

Iſaias, Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne prodire? L. Quò prodire cupis? I. Ad ſartorem. L. Quid eò? I. Petitum femoralia. L. Jámne facta ſunt? I. Sunt, opinor. L. Rectè *opinor* dicis, quia res incerta eſt, I. Atqui promiſerat mihi in hunc diem. L. Quid ſi fallat? I. Nihil mirum fuerit, L. Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promiſſum tempus fidem præſtant artifices. F. Viſo tamen, præceptor, ſi mihi permittis. L. Nihil impedio. I. Nunquid vis præceptor? L. Imò, ut properes, nè deſis prælectioni. I. Bene mones, abeo.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

LIcétne prodire? P. Quò? C. Domū P. Hem tam ſæpe ire domū? C. Mater juſſerat, ut ego & frater ſe adiremus hodie. P. Cujus rei gratiâ? C. Ut ancilla veſtimenta nobis excuteret. P. Quid iſtud! Súntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur uxorem meam non admoneſtis? C. Non auſi ſumus. P. Quaſi verò illa ſit uſque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potiſſimùm gratiâ, ut veſtram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud; ſed gaudetis matris inviſendæ occaſionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur veſtes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet eam placabo; quieſcite.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagiſter, Diſcipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? L. Quid eó? T. Petitum panem. L. Non tibi Reſtat? Reſtat quidem, ſed parùm admodum. L. Quid frater? éſtne tecum iturus? T. Juſſit pater. L. Quando conveniſti illum? T. Die *Jovis*, cùm veniſſet in hanc urbem. L. Ubi illum vidiſti? T. Apud forum. L. Non mentiris? T. non mentior. L. Unde probabis? T. Sunt ex condiſcipulis, qui aderant. L. Qui tandem? T. Adſunt *Blaſius* & *Audax*. L. Eſtne verum, pueri? D. Omnino verum. L. Quî ſcitis? D. Vidimus ejus patrem, audivimus ipſa verba. L. Si ità eſt, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor. L. Vos ſervet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex animo. L. Sed heus! quando huc aderitis? T. Craſtino die, veſperi, Deo juvante. L. Cura, ut promiſſi memineris. T. Curabo. L. Scilicet, ut ſoles. T. Imò meliùs, ſpero. Nunquid vis? L. Ut verbis meis ſalutem dicas parentibus. T. Faciam libenter; iterum vale præceptor. L. Vos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æſtum ſolis. L. Ità facere ſolemus.

COLL. 20.

Magiſter, Villarianus.

QUid ſibi vult, quòd abfueris hâc totâ hebdomadâ? V. Oportuit me manere domi. M. Quamobrem? V. Ut matri adeſſem, quæ ægrotabat. M. Quod illi officium præſtabas? V. Sæpius ei legebam. M. Quid legebas? V. Aliquid ex ſacris literis. M. Sanctum iſtud & laudabile miniſterium. Utinam ſic omnes ſtuderent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi miniſtrabam cum ancilla. M. Hæccine vera ſunt omnino? V. Habeo teſtimonium. M. Profer illud. V. Ecce! M. Quis ſcripſit? V. Famulus noſter, matris nomine. M. Agnoſco ejus manum, quia ſæpe ab illo mihi attuliſti. V. Licétne igitur

tur redire in ſedem meam? M. Quidni liceat, cùm mihi ſatisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLL. 21.

Lacetus, Hypodidaſcalus.

PRæceptor, licétne mihi prodire? H. Quæ tibi eſt prodeundi cauſa? L. Eſt mihi eundum ad forum. H. Quid eó? L. Ut emam corium. H. In quem uſum? L. Ad calceorum ſoleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In ſcribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis? L. Hodie, ſi quem in foro noſtratium offendero. H. Abi; & memineris ad horam ſolitam adeſſe. L. Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagiſter.

PRæceptor, tuo permiſſu horâ primâ prodieram; nunc redeo. L. Curaſti negotium tuum? H. Curavi, gratia Deo. L. Factum bene. Quota eſt hora? A. Inſtat ſecunda. L. Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Euſebius, Præceptor.

PRæceptor, viſne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? P. Quid opus eſt tibi pecuniâ? E. Ut *Sylvio* ſatisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Aſſem cum ſemiſſe. P. Quo nomine? E. Quia ſcripſit mihi aliquot colloquia. P. Oſtende. E. Vide, ſi placet. P. Adi hypodidaſcalum, dic ut det quantum petis. E. Gratias ago, præceptor. P. Non eſt quod agas; ſed refer in codicem tuum. E. Quin jam retuli. P. Factum bene; oſtende ipſi hypodidaſcalo.

COLL. 24.

Blaſius, Ludimagiſter.

LIcètne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te cauſa movet? B. Juſſerat ille, ut ſe hodie convenirem ſi liceret per otium. L. Quando juſſerat? B. Nudiuſtertius.

L. Ubi illum vidisti? B. In area, quæ est è regione templi. L. At Vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. L. Qui sunt illi? B. *Daniel* & *Cordrius*: visne ut eos accersam? L. Mane, ego illos conveniam. Sed dic quid eget tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? B. Cùm primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atq; illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut mature ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

COLL. 26.

Gasper, Ludimagister.

LIcétne prodire, præceptor? L. Quò? G. Primum ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda. L. Súntne lacerata? G. Adeò lacerata; ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus suborsum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando ità placet. L. Est furunculus. G. Ità conjiciebam. T. Cùm aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est, qui tecum prodire velit? G. Imo *Johannes Fluvianus*. L. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire. L. Ite igitur unà & redite similiter. G. nunquid vis præterea? L. Ut maturetis reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne nobis prodire? L. Estísne multi, qui prodire vultis? F. Ferme omnes. L. Quid hoc sibi vult? F. Est hodie mercatus; indè fit, ut ferè sibi quisq; veli

velit aliquid emere. L. Nunc ego ſum occupatior, quàm ut ſingulorum prodeundi cauſam poſſim cognoſcere; adite igitur ſubdoctorem, qui cognoſcat; & ſi vacat, vos deducat ipſe. F. Gratias agimus præceptor humaniſſime.

COLL. 28.

Magiſter, Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* conveniſti? T. Hodie. M. Ubi? T. In templo. M. Quotâ horâ? T. Octavâ matutinâ. M. Nunquid rogâſti quando ſit rediturus ſcholam? T. Rogavi. M. Quid ille? T. *Neſcio*, inquit. M. Debuiſti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci & multis quidem verbis. M. Bene feciſti: ſed quid ille reſpondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. M. Quid ſi ad ipſum patrem ſcribas de ſtatu noſtro ſcholaſtico? fortaſſe enim movebitur, ut filium citiùs remittat. T. Si tibi ità videtur faciam, idque diligenter. M. Fac igitur primo quoque tempore; ſed audi, ſcribe pleniſſimè, deinde literas tuas mihi oſtende priuſquam des perferendas. T. Sedulò faciam, præceptor.

COLL. 29

Farrarius, Magiſter.

PRæceptor, licétne mihi exire? M. Quò tibi eundum eſt? F. Ad tonſorem. M. Non eſt tibi aliud negotium? F. A tonſore, ire emptum ligulas; illinc me ad ſutorem conferre. M. Cur ad ſutorem? F. Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. M. Iſta omnia quando conſeceris? F. Intra horæ ſpatium, ut ſpero. M. Erunt multi fortaſſe in tonſtrina expectantes. F. Fieri poteſt; ſed ſi videro diutiùs mihi morandum illíc eſſe, expectabo in diem *Sabbati*. M. Eſtne alius, qui prodire velit? F. *Pontanus* ait ſe velle chartam emere. M. Sciſne illi opus eſſe? F. Scio. M. Ite igitur unà; curate diligenter ſuum uterq; negotium; nè ſitis ceſſatores. F. Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

LIcétne exire? P. Quo? C. Ad ſartorem. P. Quid eò? C. Ut mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi

eſt materia? C. Niger pannus. P. Ubi eſt? C. In arca mea. S. Sartor autem quis tibi eſt? C. *Petrus Sylvius*. P. Eſtne peritus artifex? C. Sic audivi; & eſt notus patri meo, qui juſſit, ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochii*. P. Non nimis longè eſt; cave diſcurras. C. Cavebo. P. Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Lutetinus, Præceptor.

PRæceptor, licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui noſtrum, *Ubi eſt follis?* vel *Cedò follem*; non apparet utrum *follis* ſit maſculini, an fœminini generis. P. Non apparet, fateor; quid tum? L. Unde igitur ſcire poſſumus? P. Cur me de hoc nunquam rogâſti? L. Tam multa tam ſæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi moleſti ſimus. P. Quaſi verò iſtud unquam præ me feram; contrà, eò magis amo vos, quo me rogatis ſæpius. Quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctiſſimos? M. Habemus gratiam maximam, præceptor humaniſſime. P. Eam gratiam ego & vos Deo noſtro debemus, qui ſolus ſua bonitate utriſque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio rectè ſemper utamur in ipſius gloriam. Sed dic, quæſo, cujus generis eſt *follis*? P. Maſculini. L. At ego potiùs fœminini dixiſſem. P. Quamobrem? L. Quia tale eſt *pellis*, quod eſt in *Rudimentis* pro exemplo poſitum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finit quale eſt *pellis*, magna ex parte fœminini ſunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla eſt tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis* igitur ſub exceptione cadit, qui maſculinum eſt. Sic aliquot alia; ut *ignis*, *piſcis*, *axis* &c. L. Sed unde illa dignoſcam? P. Facilè cognoſces cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latinè* loquentes attentè obſerva, téque ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At iſtud longum eſt præceptor. P. *Non fiunt niſi longo tempore præclara ædificia*.

L. Exp

L. Experientia nos iſtud docet. At pater meus vellet me annuo ſpatio doctum videre. P. Ego verò iſtud unius diei ſpatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus eſt. Pater tuus, quia non didicit literas, neſcit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; ſed quid illi reſpondere poſſum, cum apud me conqueritur de temporis longi ſpatio in diſcendis literis? P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito luſum cum cæteris, ut me in muſæum recipiam. L. Ignoſce mihi, quæſo, præceptor, quòd te interpellaverim. P. Nihil me interpellaſti, non enim occupatus eram. Præterea, ſi te audire mihi moleſtum fuiſſet, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

COLL. 32.

Caſtronovanus, Præceptor.

SAlvus ſis, præceptor. P. Auſpicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos ſuos ſuburbanos. P. Ad eam rem nos invitat ſerenitas, & nunc ſumus feriati. Sed quid illic aſpectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum ſuis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil eſt illis rebus hoc tempore jucundius. E. Ea eſt Dei erga nos beneficentia. P. Quem quidem aſſiduis laudibus proſequi debemus. C. Sed vereor nè patri in mora ſimus. P. Tantiſper expecta dum togam muto, ut ſim ad ambulandum expeditior. Jam paratus ſum; nunc eamus. Sed éſtne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter ſalutes. C. De hoc, te docente, ſæpe admoniti ſumus.

COLL. 33.

David, Ludimagiſter.

PAter meus tibi ſalutem plurimam dicit. L. Aín tu? quando rure rediit? D. Herì tantùm. L. Ut valet? D. Optime. L. Mater verò ubi eſt? D. Adhuc eſt in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aureliæ*. L. De illa quid auditis? D. Eſſe bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Do-

minus Deus conſervet eam. D. Ità precor. L. Dic viciſſim patri ſalutem plurimam verbis meis. D. Faciam ſedulò.

COLL. 34.

Bachodus, Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne pauca? D. Dic liberè. B. Cur non dicimus *hic arbor*, ſicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejuſdem? L. Quia loquendi uſus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: ſed, ubi ea deficit, ſequendus eſt eorum uſus, qui rectè & purè loquuti ſunt. Nam ipſa *Latinitas* uſu & authoritate magis quàm ratione conſtat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exeſæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hìc manifeſtè vides & genus & accentum? B. Video, præceptor. Sed ſúntne alia eodem accentu? L. Inprimis *Græca* omnia, ut *Caſtor, Caſtoris*; ſic *Hector, Neſtor*, & ſimilia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor, æquoris*; *marmor, marmoris*, ſunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*, & ex eo compoſitum *immemor*. Talia quoque ſunt ex *decus* & *corpus* compoſita, ut *indecor, indecoris*; *tricorpor, tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam iſta ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ipſa, quæ tuo labore & diligentiâ inveneris, firmiors tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humaniſſime præceptor, quòd me tantâ humanitate non ſolùm doces, ſed etiam admones. L. Bene facis; ſed interim volo memineris, ſoli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiſcitur. Fruſtrà enim docendo laboramus, niſi laboribus noſtris divinus favor acceſſerit. Nôſti iſtud Apoſtoli; *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed, qui dat incrementum. Deus?* B. Eſſemus profectò plumbo ſtupidiores, ſi iſta ignoraremus, quæ nobis tam ſæpe inculcas, támque diligenter. L. Tantò diligentiùs vos oportet tum meminiſſe tum recordari. B. Sed jam tempus eſt, ut ad quotidianum penſum te referas. Ego verò interea me abdo in muſæolum.

COLL.

COLL. 35.

Præceptor, Olivarius.

DIC *Latinè*, *A book*. O. *Liber*. P. *Liber*, cujus generis? O. Maſculini. P. Quî ſcis? O. Ex bene loquendi uſu & conſuetudine, P. Oſtende uſum. O. Nam quotidie loquentes, ſic dicimus, *Hic liber cujus eſt?* Dicimus item ſæpenumero *Liber meus*, *liber tuus*, *bonus liber*, & ſimilia. P. Bene reſpondiſti? ſed quis loquendi uſum te docuit? O. Tu ipſe, præceptor. P. Ergòne tenes omnem uſum linguæ *Latinæ*? O. Si tenerem, non eſſem diſcipulus. P. Quid igitur? O. Magiſter fortaſſe. P. Abi, reſponſo tuo contentus ſum. O. Gaudeo ſanè. P. Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O. Utinam ſemper agnoſcam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore ſuo tua ſtudia proſequatur! Quid hoc ſibi vult, *Olivari?* O. Quod mihi bene precaris. P. Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiſcipulis tuis. O. Meminero, præceptor. P. Addendum fuerat, *Deo juvante*. O. Oblitus ſum, fateor.

COLL. 36.

Ludimagiſter, Daniel.

ATtende, *Daniel*, diſcas ut *Latina* bene *Anglicè* vertere: D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imò diligentiſſimè, & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum ſoles. L. *Quid opus eſt?* D. *What is needfull*. L. *Gallinæ*. D. *To an hen*. L. *Ut* D. *That*. L. *Illa*. D. *She*. L. *Sit*: D. *May be*. L. *Bona*. D. *Good*. Rectè vertiſti. Nunc ad ſingulas partes hujus orationis reſponde nominatim. D. Reſpondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. L. *Quid*. D. Eſt nomen. L. *Opus*. D. Nomen. L. *Eſt*. D. Verbum. L. *Gallinæ*. D. Nomen. L. *Ut*. D. Conjunctio, in hoc loco. L. *Illa*. D. Pronomen L. *Sit*. D. Verbum. L. *Bona*. D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut ſingula paulò plenius intelligas. D. Quid nunc reſpondebo? L. Indica breviter ſingularum partium declinatum, ut vos docere ſoleo. D. Præito igitur ut cœpiſti. L. *Quid*. D. *Quid, cujus*, nomen ſubſtantivum anomalum.

malum. L. *Opus.* D. *Hoc opus, operis,* ut *hoc onus, oneris.* L. Falleris, *Daniel.* D. Quid ità? L. Quia *opus* hîc eſt adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Eſt indeclinabile. D. Me miſerum! nunquam iſtud audieram. L. Addendum fuit, *quod ſciam,* vel *quod memineram.* D. Quamobrem? L. Quia fortaſſe audieras, ſed memineras malè. D. Fieri poteſt; ſed perge (quæſo) me docere. Quid *Anglice* ſignificat iſtud nomen? L. Non ſolet *Anglice* verti, niſi junctum cum verbo *Sum, es.* D. Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne ſoles dicere, & audire ex condiſcipulis, *Opus eſt mihi chartâ, atramento, pecuniâ,* & ſimilia? D. Sæpe dico, fateor, & ſæpe audio; parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus eſt mihi pecuniâ ad libros emendos, I have need of money to buy books;* vel ſic, *I want money;* vel, *I have to do with.* D. Da item aliud exemplum, quæſo. L. *Opus eſt tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou haſt need of rods, that thy ſloth be driven away.* D. Fateor equidem, præceptor, ſed Deus (ut ſpero) mei miſerebitur. L. Omnium miſeretur Deus, qui piè illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam ſatis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Eſt.* D. *Sum, es, eſſe,* verbum anomalum. L. *Gallina.* D. *Gallina, gallinæ,* ut *menſa, menſæ.* L. *Ut.* D. Non declinatur, quia eſt conjunctio; *Anglice, That, to the end that, for that.* L. *Illa.* D. *Ille* generis maſculini; *Illa,* fœminini; *illud,* neutrius. L. Declina in fœminino. D *Illa, illius, illi,* &c. L. *Sit.* D. Jam dictum eſt. L. *Bona.* D. *Bonus,* generis maſculini; *bona,* fœminini; *bonum,* neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Juſtus, juſta, juſtum: bonus, bona, bonum.* L. Nunc mutuò vos interrogate, ut pleniùs omnia tractetis.

COLL. 37.

Blundrias, Hypodidaſcalus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licétne mihi ire domum? H. Cur ante horam? B. Pater juſſit ut nunc adirem. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villam mittere. H. Quid eó? B. Petitum uvas, & eâdem operâ nuntiatum ali-

aliquid villico noſtro. H. Quid ſi fallis? B. Adferam teſtimonium ut ſoleo. A. Quando redibis? B. Horâ primâ, ut ſpero. H. Quî tam citó? B. Villa noſtra non longè hinc eſt. H. Ito ſanè.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placétne audire excuſationem meam? H. Quando abſuiſti? D. Heſterno die. H. Quotâ horâ? D. Primâ. H. Quæ fuit cauſa? D. Accerſitus fui. H. A quo? D. A patre. H. Quis tibi nuntiavit? D. Famulus noſter. H. Cur me non adivit? Quia dicebat ille ſe urgeri feſtinatione. H. Súntne tibi teſtes? D. Adſunt, præceptor. H. Abi, ſede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidaſcalus, Michael.

CUR non veniſti citiùs? M. Expectabam fratrem. H. Ubi eſt? M. Reſtitit in foro. H. Cur eum non adduxiſti? M. Volebat emere atramentum. H. Imò pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus. M. Neſcio, tamen illud dicebat. H. Cùm ſitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. H. Vult igitur omnia ſibi propria? M. Illud eſt. H. Admone me, cùm venerit, ego illum docebo quid ſit fraternitas. M. Faciam, præceptor. H. Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

LIcétne abeſſe horâ ſecundâ? O. Quid habes negotii? D. Pater eget operâ meâ? O. Qua in re? D. Ut ſibi aliquid ſcribam. O. Sed interim non reddes quæ præſcripta ſunt vobis. D. Jam edidici. O. O factum bene! D. Placétne tibi audire me? O. Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittíſne igitur ut abſim, præceptor? O. Agé, permitto; ſed ità ut craſtino die ſcriptum adferas teſtimonium. D. Ego ſemper tibi adfero aut à patre ſcriptum, aut á noſtro famulo, patris nomine. O. Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me paſcunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic ſalutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLL.

COLL. 41.

Magiſter, Capronus.

HEus! *Caprone.* C. Hem! præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. M. Quî ſcis? C. Satis apparet. M. Quo ſigno? C. Quia vomuit. M. Quid illi dolet? C. Caput & ſtomachus, ut dicit. M. Cur non recepit ſe domum? C. Non auſus eſt. M. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipſe domum uſq;, & matri narra diligenter ut ille ſe habet. Propera; quid ceſſas? duc eum lento gradu. C. Ducam, Præceptor.

COLL. 42.

Hypodidaſcalus, Titiacus.

HEus! *Titiace,* ſequere me in cubiculum; eſt quod ego te ſeorſum monere velim. T. Adſum, præceptor. H. Nunquámne maturè in ſcholam venies? T. Non poſſum venire citiùs. H. Semper iſtud dices: quid impedit? T. Nemo eſt domi noſtræ qui me expergefacit. H. Nemo? T. Prorſus nemo. H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem, ſed non curat me excitare. H. Imò, tu (ut opinor) non curas ſurgere; nonne verum dico? quid taces? reſponde nunc tandem aliquid. T. Me miſerū! quid agam? H. Nihil eſt quod verearis, fatere verum. T. Quid ſi confeſſus ero? H. Ego tibi ignoſcam, crede mihi. T. Ah pudet! H. Nè pudeat verum fateri, quæſo, alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus obſervator, viſe ad matrem ejus & roga. T. Nè mittas, oro præceptor, dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè, eſto animo bono. T. Sic eſt profecto, ut dixiſti. H. Non ſatis iſtud eſt: volo audire ſigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum ſeſe res habeat. T. Cùm venit ancilla me excitatum primum nihil reſpondeo, quaſi ſerio dormiam; deinde, ſi magis urgeat, attollo ægre caput, ſedeo in lecto, thoracem injicio humeris quaſi ſtatim ſurrecturus. H. Quám pulchrè narras! Irà me Deus amet, nunc te magis amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egreſſa eſt ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidéque.

H. Quam

Quamdiu? T. Donec ancilla ſecundò veniat. H. Cùm
dit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, inſanit.
Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quan-
o eris in ſchola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene
erberet; tu nunquam vis ſurgere niſi bis aut ter excitatus
eris, H. Bona fide promittis facturum te poſthac offi-
ium? T. Si unquam recidero, cauſam non dico quin pa-
m cædar virgis, idq; acerbiſſimé. H. Bellè quidem pro-
nittis; ſed quomodo præſtabis promiſſa? T. Adjuvante
Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide &
ſſiduis precibus. H. Alioqui nihil poſſis obtinere. T. Cre-
o equidem. H. Non ſatis eſt credere, niſi cures efficere
iligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctéſque id
num meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen me-
nor eſſe pergas. T. Quomodo poſſem obliviſci? Nun-
quam deſinunt iſtud monere concionatores; tu verò ferè
quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia
mnes ſumus valde negligentes, ſed ego primus omnium.
H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores iſtos
mutes, ac memento præcipue ſemper verax eſſe. T. Faxit
Deus, ut nunquam mentiar. H. O quàm felix eſſes! T. Sa-
is in præſentia felix ero, ſi tantùm me abſolveris. H. Fa-
iam quod tibi ſum pollicitus; ſed eâ lege, ut promiſſi tui
nemineris, & re ipſa præſtes, quemadmodum nunc mihi
recitaſti. T. Quid igitur reſtat, quo minùs abeam liber?
H. Imò aliquid reſtat; mane & audi etiam nunc T. Quam-
diu voles, præceptor? H. Inter cætera, excutias oportet
iſtam pigritiam, quæ te in lecto detinere ſolet. *Non* enim
decet ſtudioſum adoleſcentem ſomniculoſum & inertem eſſe, ſed
alacrem & experrectum, cujuſmodi vides aliquos ex con-
diſcipulis. Non tenes memoriâ divinum *Petri* Apoſtoli
præceptum? T. Quid illud eſt? H. *Sobrii* (inquit) *eſtote,*
& vigilate. T. O quoties audieram! ſed (proh dolor!)
nunquam uſurpavi. H. Fac ut ſtudioſe uſurpes in poſte-
rum, neque illud ſolum, ſed etiam cætera bene vivendi
præcepta, quæ toties audiviſti. Quod quidem ſi diligenter
feceris, tibi imprimis bene conſules, jucundus eris parenti-

bus,

bus & mihi, & condiſcipulis tuis; denique (id quod eſt præcipuum) charus eris Deo, qui ſtudia in gloriam ſui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum ſentio ex iſta admonitione tua! H. Vehementer ſanè gaudeo, & tuâ & condiſcipulorum causâ. T. Quid ſi narras illis meam pœnitentiam? H. Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo diſcant nihil eſſe acceptius Deo quàm culpam agnoſcere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adeſto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantiſſime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER IV.

Paulò graviora continens, præſertim in moribus & Chriſtianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Fryſius, Samuel.

OBſecro te, *Samuel*, da mihi operam pauliſper. S. Quid iſtud eſt? F. Neſcio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malé. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inſpiciam? F. Inſpice, amabò te. S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non queo a nictu continere. S. Mane, egomet tenebo ſiniſtra manu. F. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. F. Eximè, quæſo, ſi potes. S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid eſt? S. Cerne tu ipſe. F. Eſt mica pulveris. S. Et quidem uſque adeò puſilla, ut vix cerni poſſit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius eſſe dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur nihil eſſe nobis charius. F. Hoc Deus approbat, cùm de ſua

ſua in nobis charitate loquens apud *Zachariam*, (2. cap.) ſic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi me.* S. O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! F. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantulum: nempe quia fricuiſti. F. Credin' tu mihi adhuc dolere? S. Quidni credam, qui toties talem moleſtiam ſum expertus? F. *Experientia eſt rerum magiſtra.* S. Ità vulgò dicitur. F. Quid pretii dabo iſti medico pro labore? S. Quantum pacti ſumus. F. Brevis eſt concluſio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! S. Quin potiùs avertat Deus. F. Bene correxiſti; dixeram imprudenter, at ſine dolo. S. Sic accepi; ſed interim jocari licet, præſertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. F. Faxit Dominus Deus, ut omnia ſtudia noſtra ad gloriam ipſius referantur. S. Faxit, precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

ECce! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non eſt quòd agas: ſed tu ſatiſne uſus eras? A. Satis diu uſum conceſſiſti, quæ tua eſt humanitas. C. Quoties opus erit, quæſo nè parcas rebus meis. A. Non parcam, quando ità jubes. C. Pergratum mihi feceris. A. Gratiam habeo maximam; tu verò noſtris utere ſi quis uſus fuerit. C. Non eſt quòd moneas; ſatis meà ſponte ſum impudens. A. Imò verecundus nimis. C. Eſto, aliaquando tamen ſenties. A. Ità velim; bene vale. C. Te ſervet Dominus Deus.

COLL. 3.

Claudius, Quintinus.

CUR diligenter audire debemus Evangelium? Q. Ut diſcamus Deum colere ex voluntate ejus. C. Nihil aliud reſpondes? Q. Quid reſponderem? Nihil enim ſcio præterea. C. Nonne etiam ut ſobriè & juſtè vivamus? Q. Declara mihi illa duo adverbia quæſo. C. *Sobriè*, i. e. continenter: *juſtè*, i. e. in juſtitia; nempe, ut ſuum cuiq; tribuamus. Ità fit, ut *ſorbie* ad vitam cujuſque privatam pertineat; *juſte* autem ad charitatem, quam prox-

d

debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi*; nonne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probe sentis, *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene feci∫ti. Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem; sed nos hora ipsa admonet, ut discedamus.

COLL. 4.

Observator, Baptista.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Cur non sæpe mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge, precor. B. Nihil est quod mihi preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nosti cætera. B. Sed oro te, mi *Nicolaè*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. O. Nunquam finis esset, adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. B. Saltem fac me semel certiorem, cùm primùm commiserit, quo sit accusandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. B. Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. B. Ità spero quidem. Facies igitur quod rogo? O. Ego verò, atque libens.

COLL. 5.

Castrensis, Richardus.

QUid consilii tractabas modò cum præceptore? R. Si scire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut nè palàm facias. C. Non ideo (crede mihi) te rogo, ut id proferam, quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tàm cupidè rogas? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audieris. R. Itáne paratus advenis, ut à me extorqueas quod mihi uni, idque à præceptore, creditum est? C. Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. R. Egòne tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem sine periculo. R. Nunquam dices sat commodè, ut istud mihi persuadeas. C. Dabo fidem

dem me taciturum. R. Etiamſi ter quatérve ſanctiſſimè juraveris, *Non prodam.* Proinde tu deſine percontari. C. Hem! Ubi eſt illa noſtra amicitia? R. Neſcis illud dictum Sapientis. *Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris?* C. Audivi aliquoties; ſed *quod amico dictum, ſit nemini dictum videtur. Eſt* enim *amicus quaſi alter idem.* R. Eadem tibi dicit qui ſcire ex te volet, & item alius, qui ex illo: atque ità ad aures omnium perveniet. Itaque ſi me tibi poſthac vis amicum eſſe, me miſſum facito. C. Non ſum Imperator, ut te miſſum faciam. R. Pergin' moleſtus eſſe? C. Abire malim, quam tibi moleſtiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? N. Neſcio. Ubi Deo viſum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid ſi te accerſat pater? N. Tunc intelligam Deum ſic velle, ideóque parebo. Quid ſi alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non eſt meum diſputare, ſed, ut confido, pater non temerè me accerſet. D. Ego quoque non aliter ſentio; ſed volui tantiſper tecum fabulari. N. Gaudeo hunc noſtrum ſermonem non fuiſſe fabuloſum. D. Utinam in ſcholis frequentiores eſſent ſermones ejuſmodi! N. Tum erunt, cùm Deus ipſe puerorum animos timore ſui affecerit. D. Ergò precemur eum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUâ pecuniâ emiſti libruм iſtum? H. Quâ cenſes, niſi meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egóne exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, ſed ſic ſolemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut *Latinè* ſemper condiſcamus aliquid. H. Ea res, fateor plurimùm confert nobis ad *Latinè* loquendi facultatem. Sed *nemo eſt tam lenis, quin interdum ſubir aſcatur.* A. Eſt ut dicis; ſed *eſt brevis puerorum ira.* H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Abhinc octo

die

dies. A. Miror quòd eum non viderim. H. Non eſt quod mireris. A. Quid ità? H. Quia vix ſeſquihoram hîc moratus eſt. Cum enim de equo deſcendiſſet, méque paucis eſſet alloquutus, *aſcendamus*, inquit, *in tuum cubiculum, ut tecum liberiùs colloquar.* A. Sed, antequam narres cætera, velim ſcire quid ſibi vellet adventus ejus tam inopinatus! H. Falſo quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum eſſe. A. Quid ille, cùm præter ſpem te valentem invenit? H. Mirifice affectus eſt gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. A. Libenter hæc audio; perge quæſo. H. Tunc me de valetudine percontatur, unà precatur, non ſine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus ſit. *Opus* (inquam) *Pater.* *Quâ* (inquit) *re eges? Liber* (inquam) *decem aſſium.* Tum ille promit ex marſupio decuſſem, tum mihi in manum dat: & *vale* dicto, ſtatim conſcendit equum, atque abit. A. Cur tibi plus dedit quàm peteveras? H. Iſtud ineptè quæris. Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter ſpem, bene ſanum offenderat; quòd ſi vel coronatum petiviſſem, tam facilè dediſſet mihi. A. O quantum debes illi ſummo Patri; qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Nè cogitari quidem poteſt quantùm debeam. Nam etiamſi malum dediſſet, deberem tamen non parùm. Sed quid ceſſamus auditum ire prælectionem? A. Jam inſtat hora tertia. H. Parata ſunt mihi omnia. A. Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

COLL. 8.

Senerius, Villaticus.

UBI nunc eſt frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? in militiam? V. Sic res eſt. S. Sic ergò valedixit literis? V. Jampridem literarū ſatietas eum ceperat. S. Quid ità? V. Neſcio, niſi quia volebat liberiùs vivere. S. Quomodo permiſit pater? V. Quid? puras permiſiſſe? patre abſente, matre invirâ, profectus eſt. S. O miſerum adoleſcentem! V. Imò verò miſerrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri, qui ſequuntur illud vitæ genus;

genus: nempe, spoliabit, rapiet, ludet aleâ, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde scis istud? V. Audivi nuper ex patre, cùm cœnaremus. S. Quorsum narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse certius quam Deum timere, qui custodit parvulos, eósq; in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse soliciti; ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrisque præstemus quod ipse nobis in sua lege præcepit! V. Ità faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas, Orosius.

AUdio fratrem tuum jam rediisse ex *Germania*. O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illic habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illûc fuerat à patre, ut *Germanicè* disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illic diutius? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellum adolescentem! quotum agit annum? O. Septimum decimum, si rectè mater meminit, ex qua id audivi sæpe. L. Agè quo vultu à patre acceptus est ejus adventus? O. Rogas? pater non sustinebat aspicere: quinetiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire è conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu Magistratús. O. Nescio; tamen conabatur. L. Quid postea factum est? Cubuítne domi vestræ? O. Minimè verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nostín'? L. Tanquam digitos. O. Eò missus est à matre, dum patris ira deferveseceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit? O. Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat pœnitere,

quòd sic excanduisset, quòdque tam graviter accepisset filium. L. Nempe *dies* ejus *iram lenierat*. O. Eâ tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. L. Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò tenerè nos adamant? L. Naturam cogere difficile est. O. In hanc sententiam tenesne versum ex *Horatio*? L. *Naturam expellas furcâ licèt usq; recurret.* O Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. L. Nihil indè nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLL. 10.

Conradus, Linus.

UBi fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miserat petitum olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ. L. Sed cur illud quæris? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. L. Pulchra est exercitatio; præsertim cùm aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, satureiam. C. Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerâsti. L. Sic institueram memoriæ gratiâ. C. Perge porrò. L. Paucæ quædam restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca; plures non occurrunt. C. Qui potuisti tot meminisse? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Noram, alioquin eam interrogâssem. C. Atqui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit nobis in hortum ire. C. Multúmne attulisti? L. Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? L. Partim ut jus benè condi-

retur

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene conſulebat nobis? L. Optimè; ſed tamen ea non erat cauſa præcipua. C. Quænam igitur? L. Legiſtíne unquam *Moretum Virgilii*? C. Carmen quidem legi: ſed moretum nunquam edi, nec vidi, quod ſciam. L. At videbis, ſpero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præcepto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carnium pingue, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde ſcis iſta? L. Omnia vidi in culina cùm juſſus eſſem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? non ſaltem guſtabimus? L. Imò dabitur nobis, nam confectum eſt quod ſatis ſit omnibus. C. Iſta mihi ſapiunt magis, præſertim æſtate, quàm carnes ipſæ; aut piſciculi. L. Optarem profectò ſervari carnes in hyemem, ut totâ æſtate olera & fructus eſitaremus. C. Atqui (ut accepi) iſta minùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; ſed quid opus eſt tanto ſtudioſis alimento? C. Non tanto fateor; ſi tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos; ſtatim ejus rei culpam aſſignarent præceptori: nonne ſic eſt? L. Non eſt dubium; ſed quid agas? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimiùm. C. Vera quidem dicis; ſed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. L. Quaſi verò tu minùs. C. Nè mentiar, quod tibi aſcribo, in me quoque frequenter experior. L. Non poſſumus parentum ergà nos affectum, niſi noſtris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentiâ: ſed imprimis laudemus illum Patrem noſtrum benigniſſimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Iſta libens audio; ſed nos hora vocat. L. Age, finem imponamus.

COLL. II.

Norileus, Dotheus.

UNde redis? D. E Foro. M. Quid emiſti? D. Carnem. M. Qualem? D. Vitulinam. M. Oſtende, quæſo; ferè nova res eſt hoc tempore. D. Vide. M. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. M. Quot ſunt libræ? D. Nolunt

lanii appendere vitulinam. M. Cur non? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam: scilicet quisque vendit quàm potest carissimè. D. Rem acu tetigisti. M. Quantum putas pendere? D. Duas libras & paulò ampliùs. M. Quanti emisti? D. Agè divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. M. Fieri potest sed ex quibusquam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totum duobus assibus. D. Paulò minoris. M. Quanti ergò? D. Tenta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutiùs torqueri de nihilo. M. Dic igitur sodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. M. Profectò fortuna tibi pulchrè favit. D. Quam mihi *fortunam* narras? M. Hic mos est loquendi. D. *Mos* (ut dicitur) *tyrannus est pessimus.* Atque utinam bonos mores tam studiosè coleremus, quam obstinatè retinemus malos! M. Tunc meliùs se haberent omnia. Nos igitur fortunam istam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil est: solus est Deus, qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster.* M. Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* D. Oportebat te illud meminisse, *Ne lingua præcurrat mentem.* M. Istud quidem didicimus è septem *Sapientium* dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta; licèt ea mandaverimus memoriæ. D. Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis cùm opus est, suppetat. M. Isto tuo admonitu, discam esse aliàs prudentior. D. Sed audio signum dari; desinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

FUisti ne hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram? H. Quid emisti nobis? F. Ferè nihil. H. Quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Nè bonum esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiorem, quam audaciorem. Sed nunquid emisti præterea?

terea? F.Nihil. H.Eho! nihílne? F.Nihil prorſus. H.Vah, quàm parcè nobis opſonatus es! F. Quid aliud emere potuiſſem? H. Quaſi neſcias quibus cibis oblectari ſoleam. N. Scio te amare caſeum molliuſculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Rectè dicis; cur ergò non emebas? F. Caſeus ipſe carior erat pro noſtra pecuniola. H. Quid fructus? F.Alii erant non ſatis maturi, de aliis ego dubitabam eſſentne boni. H. Miſer, non poteras guſtare? E. At. qui iſtæ mulieres nihil guſtare permittunt, niſi te empturum affirmes. H. Nihil mirum; multi enim guſtarent animi tantùm gratiâ. Tu igitur eſto aliàs prudentior. F. Quomodo? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi ſapuerit, tum emito amplius; ſin minus, relinquito, & aliò te conferto. F. Bona eſt iſta cautio. H. Memineris igitur, ut ipſe poſtea utaris. F. Ego, ut ſpero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui ſunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Caroletus, Quintius.

ADfuiſti matutinæ precationi? Q. Adfui: tu verò ubi eras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid eó? C. Heri veſperi juſſerat, ut ſe convenirem bene manè. Q. Qui auſus es tam manè prodire, ídq; inconſulto præceptore? C. Jam herì veniam impetraram, antequam iretur cubitum, ſed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit? Q. *Audivi* (inquit) *eſſe inter vos, qui ſæpenumero* Anglice *fabulentur*, *& nemo interea veſtrûm mihi quicquam indicat*; *quod eſt argumentum conſenſionis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accuſationis ſumma; deinde in eam ſententiam multa dixit, quæ meminiſſe non potui. C. Sed quæ tandem fuit concluſio? Q. *Quamobrem* (inquit) *admoneo vos, ut alius alium ad* Latinè *loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina, qui parere noluerunt, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.* C. Nullum igitur verbum licebit ef-

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ità rem intelligit. Non enim (ut ſcis) uſque adeò eſt ſeverus exactor, ut ſtatim puniat, ſi cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palàm dixit, edictum ſuum ad eos demum pertinere, qui cum *Latinè* ſciant, tamen ſemper latibula quærunt, ut *Anglicè* fabulentur, idque de rebus ineptiſſimis. Q. Ea eſt quorundam pertinacia, ut malint ſæpiſſimè vapulare repugnando præceptis honeſtiſſimis, quàm laudari atque etiam diligi obſequendo. C. Meminiſtin' audire ex ipſo præceptore, *Nitimur in vetitum*? Q. Memini atque adeò eſt veriſſimum: tamen qui doctrinam *Chriſti* libenter amplectuntur, non ſtudio peccant neque malitiâ. C. Iſtud præſtat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quod licet per naturæ infirmitatem, ſedulo cavere nituntur, nè quid ſcientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò ſtudeamus & nos id ipſum cavere: ſtudeamus rectè vivere, & Dei noſtri parere voluntati; non modò nè vapulemus, ſed magis ut illi optimo Patri noſtro placeamus. Q. Ità fiet, ut verè ſimus non *tenebrarum*, ſed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs pluribus: ad diſputationes nos accipiamus. Q. Ecce! vocat ſignum.

COLL. 14.

Albertus, Tirotus.

NUnc demum redis à foro. T. Quid demum? Tanta eſt ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attuliſti nobis carnes in diem craſtinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Eſtne in foro carnium magna copia? T. Tanta profecto, ut mirer adeo caras eſſe. A. Nihil mirum: Ut multæ ſunt carnes; ità multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potiſſimùm vidiſti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, ſuillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne ampliùs? T. Quid velles præterea? A. Nihil erat ferinæ? T. Non queo referre ſimul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Qualem? T. Cervinam & aprugnam. O quam pinguis eſt aprugna! A. O quàm ineptus es! T. Quid ita? A. Quia falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in ſue domeſtico dicitur *arvina*, id in ſue fero (id eſt, apro) *callum* vocatur; & eſt in eo genere duriſſimum. T. iſtud quidem audiſſe non memini. A. Nunc audiſti, manda (ſi vis) memoriæ. T. Tu verò, doctor, unde illud didiciſti? A. Domi noſtræ ferina caro res eſt frequentiſſima. T. Unde vobis tanta eſt copia? A. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum ſolidi apri in urbem adferuntur. T. Quale eſt vivarium iſtud? A. Locus eſt ferè quadrangulari formâ, ampliſſimus, muris altiſſimis ſeptus undique, conſitus multis & proceris arboribus; inter quas ſunt dumeta maximè denſa. T. Quales ſunt illîc arbores? utrùm urbanæ an ſylveſtres? A. Sylveſtres ferè omnes: ſéd in his potiſſimùm quercus & fagi; quarum glande paſcuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas meritò gratias Deo debueris, qui vobis largitus eſt tantum rerum omnium abundantiam! A. Non ſumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum eſſe velim. T. Cur ità; A. Quia talia non vult prædicari. T. Tantò magis laudandus, quòd *Chriſti* præceptum verè ſequitur, cujus verba apud *Matthæum* ſcripta ſunt; *Cùm facis* (inquit) *eleemoſynam*, & quæ ſequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto, niſi me fallit memoria. A. Sed hæc hactenus. Satis enim ſumus colloquuti, & jam ad diſputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me, aut (ſi mavis) præcede. T. Ego neutrum faciam, ſed unà ibimus.

COLL. 15.

Grinandus, Monetrotus.

TAntùm igitur hodie e villa revertiſti? M. Hodie tantùm, idque paulò ante prandium. G. Arqui dixeras te futurum illîc modò biduum. M. Ità ſperabam fore, & ſic pater promittebat. G. Quid igitur obſtitit, quò minùs redieris citiùs? M. Mater me detinuit, tametſi etiam cum lachrymis eam obſecrarem ut me miſſum faceret. G. Sed cur te tam diu remorata eſt? M. Ut ſe comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? M. Colligebam fructus cum ruſticis

ruſticis noſtris. G. Quos fructus? M. Quaſi non ſint tibi noti fructus autumnales & ſerotini, pyra, mala, juglandes, caſtaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. Non eſt jucunda ſolùm,ſed etiam frugifera. G. Sed hoc malum,quòd interim quinque aut ſex prælectionum fructus tibi periit. M. Non omnino periit,ſpero: curabo pro viribus ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Deſcribam quàm potero diligentiſſimè. G. Quid tum poſtea? M. Ediſcam ipſam autoris orationem. G. Sed ſententiam non ſatis intelliges. M. Ipſa me juvabit præceptoris interpretatio, ut ſenſum magna ex parte aſſequar. G. Nec tamen id ſatis erit. M. Tu (ſi placet) aderis mihi per otium,ut conferamus unà. G. Libenter equidem faciam. Sed nè iſtud quidem ſufficiet. M. Non habeo quod poſſim ampliùs. G. Quantò præſtitiſſet vivam audire magiſtri vocem! M. Multo ſanè præſtiterat; ſed quando id mihi non contingit, nec meâ culpâ factum eſt, nihil habeo quod me accuſem in hâc parte. G. Recte dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re diſputavi, non ideo feci, ut vellem te adducere in deſperationem; ſed totum illud profectum eſt ex meo in te amore ſingulari. M. Haud mihi dubium iſtud eſt; quò fit,ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat vos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

COLL. 16.

Johannes, Rubetus.

SAlve, *Rubete*. R. O *Johannes*, auſpicatò advenis; valéſne benè? J. Optimè, gratia Dei, tu verò ut vales? R. Recte ſanè, Dei beneficio: ſed quando rediiſti domo? J. Nudiuſtertius. R. Bene habet,opportunè veniſti: J. Nempe ſciebam inſtare vacationis terminum. R. Placetne ut otiosè aliquandiu confabulemur? J. Maximè, dummodo ſemoti ſimus ab hac turba clamoſa ludentium. R. Bene mones; ſecedamus in auditorium illud quod eſt apertum. J. Quàm aptè hic ſedemus? Agè loquamur liberé. R. Sintne perfectæ veſtræ vindemiæ? J. Omnino. R. Quantum temporis poſuiſtis in toto opere? Dies circiter quindecim.

R. Tu

R. Tu igitur ſemper interfuiſti? J. Nullum intermiſi diem. R. Quid agebas? J. Uvas ſæpius colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuiſti aliquid addere. J. Quidnam, quæſo? R. *Et edebam.* J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare poteſt. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris: euge! reſponſum laudo. J. Jámne putabas os occluſiſſe mihi? R. Iſtud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum, támque prudens reſponſum. J. Nihil eſt quod mireris. Nam, ut eſt in proverbio, *Sæpe etiam eſt olitor verba opportuna loquutus.* R. Cui debes hoc proverbium? J. Magiſtro *Juliano.* Is enim dictat nobis interdum proverbia ejuſmodi, & pulchras ſententias ex bonis autoribus. R. Optimè vobis conſulit; ſed quibus horis ſolet id facere? J. Nonnunquam à cœna, ſæpius autem cùm auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam ſic omnes facerent, dummodo non eſſent impedimento quotidianis ſcholæ exercitationibus? J. bene ſubjunxiſti iſtam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidam pædagogi, qui ſuis dictatis & privatis lectionibus ſic onerant pueros ſuos, ut non poſſunt in ſchola ſatisfacere. R. Inde fit, ut ipſi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad ſermonem inſtitutum. J. Placet. R. Fuiſtíne ſemper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud in paucis diebus abſolvitur, propterea quòd ità magnus operariorum numerus ad id locari ſolet. R. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus. eâdem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipſæ nondum expreſſæ ſubjiciuntur prælo in torculari; poſtremò exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas iſta? J. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut ſollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quaſi magiſter operum. J. Imò etiam reverà magiſter operum & præfectus: pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas iſto magiſterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gravitate

vitate aliis imperantem, alios adhortantem alios denique arguentem! J. Profectò si vidisses me, dixisses alium esse, quam in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. J. Imò, ut bonus paterfamilias, adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. R. Non abs re (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. J. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? J. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubiq; esse dicitur, tametsi vinum rubellum habemus affatim, album non item. Verum quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot impleviſtis dolia? J. Plùs minùs quadraginta: sed sunt alia aliis majora. R. Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? J. Satis quidem; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. J. Sic ferè solet evenire: sed nonne tibi videor satis narrare de vindemiis? Quid præterea desideras? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum, Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? J. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea? Non etiam habetis? J. Imò habemus, sed ea sub malorum genera continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attuliſti huc rediens? J. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso aliquot, ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illic dabo tibi. R. Equidem paratus sum; eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem *Lunæ* colloquio: nam, ut opinor, id præceptor inprimis exiget.

COLL.

COLL. 17.

Euſtathius. Boſcomellus.

AUdivi patrem tuum veniſſe hodie in Gymnaſium. B. Verum audiſti. E. Quâ venerat gratiâ? B. Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, ſimul ut me illi commendaret. E. Nunquámne te commendârat? B. Imò ſæpiſſimè. E. Quid ſibi vult iſta commendatione tam frequenti? B. Amore vero me proſequitur. E. Quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri. E. Quid ſi commendet, ut ſæpius vapules? B. Ea eſt fortaſſe cauſa; ſed quid indé? non propterea me diligit minùs. E. Unde iſtud colligis? B. Quia *puero tam neceſſaria eſt correctio quam alimentum.* E. verum quidem dicis, ſed pauci ità judicant. Nemo enim eſt quin panem quàm virgam malit. B. Illud eſt naturale omnibus; quis negat? ſed tamen *patienter ferenda eſt pœna, præſertim juſta.* E. Hæ habentur in bello morali ſententiæ? *Quod merito pateris, patienter ferre memento.* Sed, quid ſi pœna ſit injuſta? B. ea quoque patienda eſt nihilominus. E. Cujus cauſâ? B. Propter *Jeſum Chriſtum*, qui mortem injuſtiſſimam, eámque acerbiſſimam tulit pro peccatis noſtris. E. Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! B. Præceptor id nos ſæpe monet, quoties occurrit occaſio: ſed *ſurdis narratur fabula*, ut eſt in Proverbio. E. Ergò demus operam, ut ſimus poſthac diligentiores. B. Ità faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinus. Thomas.

CUr non interfuiſti hodiernæ concioni? T. Occupatus eram in ſcribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii feſtinatio. G. Atqui præceptor docet nos, omnia poſtponenda eſſe Dei negotiis. T. Docet quidem, neque id mihi dubium eſt; ſed nunquam ſumus adeo perfecti quin ſæpe Deum terrenis iſtis poſtponamus. G. Iſtud malum eſt. T. Peſſimum verò; ſemper homines ſumus, niſi Deus nos Spiritu ſuo immutaverit. Sed dic, quæſo, fuítne frequens

quens auditorium? G. Non admodum; pro more solito. T. Unde fit istud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro; sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum tibi reddere rationem; hoc tantùm dico. *Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum.* T. Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non amplius addam. G. Esto igitur aliàs prudentior.

COLL. 19.

Molinæus, Catarius.

TU igitur cras (ut audio) discessurus es. C. Cras, si Dominus permiserit. M. Eho! cur tam citò? C. Urget me pater. M. Imò, tu urges patrem. C. Itáne tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? M. Assiduâ missione literarum. C. Tantùm semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti literas? C. Hebdomade superiori. M. Quo die? C. *Veneris.* M. Quid facies domi? C. Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. M. Poteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Nè in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. C. Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipsi permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: monet enim proverbium, *Nè sutor ultra trepidam.* M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illa *Pauli* sententia, *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora tu ne quæsieris.* C. Sed audin' tu ad cœnam signum dari? M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, nè desimus precationi. M. Cras ante discessum te salutabo.

COLL. 20.

Petrinus, Croteranus.

QUo ludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. P. Ecquid lucri fecisti? C. Imò, perdidi. P. Fortuna igitur

igitur tibi adverſa fuit. C. Neſcio quæ fortuna? tantùm cio, meâ culpâ accidiſſe; ſed ità volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc diſcam ferre graviora cùm acciderunt. P. Quaſi verò Deus luſiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum natura ſine Divina providentia.* P. Siccine philoſopharis? Quiſnam te iſta docuit? C. Non tute audiviſti toties ex concionatore noſtro? P. Fieri poteſt ut audierim; ſed quid agas? fluxa eſt mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercendâ eſt? C. Primùm diligenti attentione, hoc eſt, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem ſæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Iſta nobis ſæpius inculcantur à præceptore; ſed (me miſerum!) quàm ſupina eſt hæc mea negligentia? C. Sic ſumus omnes, niſi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiſcere, mi *Petrine*, toto animo totiſque viribus ad Deum aſpira, illum aſſiduè & pro affectu precare, vigilans eſto, pravos fugito, verſare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem conſequar? C. Rogas? Si te iſtis moribus aſſuefeceris, Dominus Deus ſuâ clementiâ tui miſerebitur, breviſque animum tuum immutatum ſenties. P. O quàm opportunus hic mihi congreſſus fuit! Obſecro te, mi *Croterane*, ut ſæpius colloquamur. C. Per me non ſtabit quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non eſt quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius, Maſſuerius.

CUr hic diſpergebas piſa? M. Quando? Æ. Poſt prandium. M. Id faciebam animi cauſâ. Æ. Sed piſa illa unde habueras? M. Acceperam è conchala, ubi repoſita erant ut craſtino die coquerentur. Æ. Debuiſtine animi cauſâ malum facere? M. Non putabam id

eſſe

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia *panis est nobis maxime necessarius.* Æ. Et pisces ipsa,& cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisces libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, vellésne abuti rebus tuis? M. Minimè. Æ. Tanto minùs alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè feceris. M. Non rectè, fateor: non tamen animo malo. Æ. Cur igitur feceris? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid indè meruisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis,sed (opinor) non ex animo. M. Imò certè, nè me accuses, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: sic enim velle se dixit præceptor sæpissimè. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi.* Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur: Nonne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquo in secretum locum; meministin'? M. Memini probè: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ità fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

COLL. 28.

Varro, Castrinovanus.

Quid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illic fecissem diutius? V. Cœnam expectasses,ut ederes de prandii reliquiis.

quiis. C. Satis ederam in prandio. Præterea, juſſit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiſcum non rediit? C. A matre retentus eſt in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi reſarciantur veſtimenta. V. Illa eſt mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otioſi ſumus, narra mihi (quæſo) aliquid de convivio. C. Quid de illo ſcire cupis? V. Primùm, qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerint hi præcipui, quatuor Syndici, ſubpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è Senatorum numero. V. Noſtíne? C. De facie quidem: ſed eorum non teneo nomina. T. Nullíne præterea? C. Duo ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor? C. Quotus eſſet non obſervavi: ſed erat in media ferè menſa, è contraria parte mei patrui. V. Tu verò? C. Hui inepte, qui iſtud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epulari? Satis hoc mihi honorificum fuit, quòd miniſtrarem. V. Nullæne erant mulieres? C. Nulla præter uxorem patrui, quæ quidem ſedebat in menſa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipſa, ut identidem commodiùs ſurgeret propter ordinem miniſterii. V. Quid filius? C. Juxta matrem aſſidebat. V. Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: ſed quando (ut dixiſti) pluſculum otii nacti ſumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte explem deſiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Eâ tamen lege, ut pari referas, ſi quandò dabitur occaſio. V. De hac nihil eſt quòd dubites. Incipe. C. At ego interea ſedere volo, quia longa eſt narratio. V. Eamus ſub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia (ut ais) longa eſt narratio, dic mihi primùm, quotâ horâ accubitū eſt? C. Ferè decimâ. V. Quotâ reſurrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebántne omnes commodè? C. Commodiſſimè. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur menſæ præludia. V. Appone, cum voles.

C. In-

C. Imprimis appoſita ſunt tenella, cruſtula, mellita opera piſtoris cum aromate. V. Optimum ſanè exordium, & ad conciliandos animos aptiſſimum. C. Omitte quæſo, iſtas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. V. Poſthac non interpellabo, niſi ſi quid opus erit requirere. C. Sequutæ ſunt pernæ ſalitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ ſale quoque & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & ſitim acuendam. V. Quaſi verò non ſatis acueretur Solis æſtu & fervore. C. Sic docti ſolent facere convivatores. V. Iſthæc audio libenter, præſertim cùm exprimas omnia propriis & ſignificantibus verbis. Perge porró. C. Eodem ordine interpoſita ſunt acetaria è lactucis capitatis, avium inteſtina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui miſſus primus fuit. V. Nihil interim bibitum eſt? C. Indigna homine quæſtio. Quis enim vino hîc parceret? Vix tres, & quidem ſtrenuiſſimi, fundendis potibus ſufficiebamus. Sed de potibus agam poſteriùs; ſine me cibos expedire. V. Agè, ſino. C. In ſecundo miſſu hæc fere fuerunt, artocreæ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, ſuilla recens & ſalſa, jus carnium ovorum vitellis croco & omphacio ſuaviſſimè conditum, aliquot item juſcula ex oleribus. V. Hîc plus opinor fabulatum, quàm eſum fuiſſe, quia ſcilicet aſſa expectabantur. C. Vix menſam attigerant, cùm illa tollere juſſi ſumus. Venio igitur ad tertium miſſum, in quo aſſa hæc fuerunt expoſita, pulli gallinacei, pulli columbini, anſerculi fartiles, & ſuculi item cuniculi, armi vervecini; poſtremò, ferina duorum generum, opere piſtorio incruſtata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! (penè prætermiſi) duæ perdices interjectæ, cum lepuſculo, fabæ virides frixæ, & piſa cocta cum ſiliquis. V. Nihilne piſcium! C. In tempore admones. Erat trocta ingens, quæ diviſa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Taceo minuto piſce

piſces & mediocres, partim elixos; partim aſſos aut frixos, item cancros fluviatiles; magno omnia numero: ſed hæc magis ad oſtentationem quàm ad neceſſitatem; de iis enim ferè nihil guſtatum eſt. V. Unum mihi videris prætermiſiſſe. C. Quid illud eſt? V. Nullíne erant intinctus? C. Imò ſingulis propemodum ferculis addita erant ſcitiſſimi ſaporis embammata, quæ coquus ipſe miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum ſua muria, acetum roſaceum, ſuccus oxalidis. V. O quot & quanta gulæ irritamenta! C. Adde etiam, corporis & animi impedimenta. V. Sed quis, quæſo, fuit ultimus actus fabulæ? C. Tandem cùm jam nec carnes nec piſces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præcipua, caſeus recens pinguiſſimus, itémque vetus multiplex, ſcriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene ſaccharata, Perſica præcocia, ficus, ceraſa, uvæ paſſæ, caryotæ, tragemata ſerotina, ſalgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium eſculentorum affluentia, ut menſa ipſa vix ſuſtineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati ſunt orbes & quadrulæ. Cibos craſſos & duriores magnâ ex parte integros in culinam referebamus; adeò pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. V. Quid confert tanta cibariorum abundantia & diverſitas? C. Ad gravandum ſtomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? Sic ferè hoc tempore vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de ſplendore & lautitia. C. Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audivi) ſumptuariæ. V. *Silent leges inter convivia*, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illâ ſumptuum immanitate delectari? V. Non puto, niſi forte ſint lurcones, aut aſoti, aut *Apiciani* (ut ità dicam) ventricolæ. Cæterùm, quid eſt cauſa? C. Rogas? Convivatorum non modò ſtultitia, ſed etiam inſania. V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*; ut

ait *Horatius.* C. Sed nos hanc censuram omitamus juxta proverbium, *Nè sator*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris? album, nigrum, fulvum, sanguinem, déque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Ambrosium.* V. Unde hoc petebatur? C. E patrui cella vinaria. V. Habétne multum ejusmodi? C. Duos cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes penè defessos edendo bibendo colloquendo: tunc vinum fundi jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine colluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino-tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis; ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipse verò patruus clarâ voce agit universo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum quòd tam munifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. *Imo* (inquit patruus) *mihi quæso ignoscite, quod vos pro dignitate non satis ampliter tractavetim.* His dictis, surgunt è mensa universi, magna pars *vale* dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illic otiosè & ex animi sententia curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. V. Credo, ut te & filium suum de meliore nota commendaret. C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? C. Quid meâ scire refert? V. Tantò minus igitur meâ. C. Rectè colligis, & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem habent rustici. C. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi magnificè? V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem: nam audio pueros a luſu diſcedere.

COLL. 23.

Paſtorculus, Pæſatus.

Tityre qui patulæ reſides ſub tegmine mori:
Tùne hic ſolus eris, tam lætus támque ſupinus?
B. O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit;
Ille Deus magnus, qui noſtrum fecit in uſum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus eſcam:
Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia cælum
Condidit ille opifex rerum, qui ſummus habetur.
Pa. Carmina mitte loqui, nunc me liquêre Camænæ:
Eſt mihi mens alibi, cupio certare merendâ.
P. Sed tamen hâc mecum poteris reſidere ſub umbra:
Namque hic (ut cernis) locus eſt ſatis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergò verſiculos & merendas noſtras conferamus. P. Per me non ſtabit; ſcrutemur peras; agè explica tuam. Pa. Expecta parumper; dic mihi priùs quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quaſi verò ſine pane merenda eſſe ſoleat. P. Nè panem quidem pauperes ſemper habent. Pa. In tempore admones ponendæ erunt reliquiæ noſtræ in eorum corbulam. P. Quid ſi reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem reſtabit panis, & hoc ſatis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opſonii? P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in ſcholam mitteret ſine aliquo opſonio. Pa. Dic ergò quid eſt? P. Divina. Pa. Non ſum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caſeus, aut caro eſt reſidua ex prandio? P. Neutrum. Pa. Dic ſodes, ut accingamus nos operi. P. Nè te diutiùs torqueam, ſunt pyra præcocia. Pa. Ain' tu? res nova; nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura ſunt! P. Cur non addis etiam, Quàm bona! Pa. Sed nondum guſtavi. P. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & guſta. P. Papæ! quam mitia! quàm boni ſucci! P. Nonne meritò maximas

gratias agere debemus Deo noſtro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, támq; varia largitur? Pa. Qui non facit, is profectò eſt ingratiſſimus. P. Agedum, veſcamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Jamdudum eſurio. P. Sed tu nullum habes opſonium? Pa. Vide fruſtum craſſum vetuſti caſei. P. Edamus primùm pyra, caſeo claudemus ſtomachum. Pa. Sed maturemus, nè fortè hora nos opprimat. P. Neutrum ceſſare video: certè quod ad me pertinet, non queo comeſſe citiús. Pa. Nè tamen ità devores, porcorum more. Ecquid pudet? P. Quia dicebas eſſe feſtinandum. Pa. *Maturemus* dixeram, non autem *feſtinemus*. P. Ego non adeò ſcrupulosè inter hæc verba diſcrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor, ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo bene etiam ſcribere condiſcimus. P. Contrà, diligenter ſcribendo conſueſcimus etiam rectè loqui. Pa. Hæc duo inter ſe conjuncta ſunt. Sed, heus! otiosè (inquam) edamus; ſatis habemus temporis. P. Nonne tota hæc hora ad merendam libera eſt? Pa. Hodie quidem libera: ſed tamen deſinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergò ad puteum, ut aliquantùm potemus. Pa. Hem! verborum proprietate ſemper abuteris; iſtud *bibere* eſt, non *potare*. P. Quòd mihi non parcas, habeo ſanè gratiam. Ex prava inſtitutione prima hæc vitia contraxi. Pa. Veriſſimè igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt*: meminiſtin'? P. Memini; ſed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validiùs; nimiùm me laborare ſinis. P. Tantò bibes jucundiús. Pa. Bibitum ſatis eſt; recipiamus nos in aulam, nè precationi deſimus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede, dum utinam illùc eo redditum.

COLL. 24.

Leonardus, Pellio.

DEmirer tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentiús. P. Ego verò me curo fortaſſe nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ eſt

Dei

Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipuè: quinetiam, cùm tempus poſtulat, corpus exerceo, relaxo animum & ludo cum cæteris. Quid vis ampliùs? L. Mittamus iſta; non ea ſunt, quæ in te reprehendo. P. Quid igitur? L. Circumſpice veſtimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies? omnia ſunt lacerata & obſoleta. Iſta profectò nequaquam veſtrum genus decent; ſi ſaltem curares veſtitum tuum ſarciendum, aut quoquo modo inſtaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet: quòd ſi parentes haberes tam procul remotos, fortaſſe non eſſes elegantior. Si mihi pecunia ſuppeteret, non paterer me uſque adeò pannoſum eſſe. L. Nec ideo tamen cares negligentiâ. Cur enim non petis alicunde mutuó? P. Unde peterem? L. Si non alicunde, certè à præceptore poſſes. P. Quid ſi dare nollet? L. Nemini denegat ex diſcipulis domeſticis, ſi quidem videt opus eſſe. P. Id ego non ignoro; ſed ſum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. L. Ah! ruſticus eſt iſte pudor. P. Malo tamen verecundus eſſe, quàm impudens. L. *Verecundia* (ut dixit quidam) *eſt bonum in adoleſcente ſignum*; ſed ubique adhibenda eſt mediocritas. P. Ego eo ſum ingenio, ut ſemper vereor offendere quempiam. L. Ingenium laudo; ſed *eſt modus in rebus*. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris: hîc verò nihil tale video. Eſt uſitatum in hominum ſocietate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, ſi quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuó? P. Nemo reprehendet, niſi fortè rebus ejuſmodi abuti velis. L. Tu vero (quantum ego te novi) abuti nolles. P. Apage iſtum abuſum! L. Quid ergò jam obſtat, quò minùs petas, præſertim ab homine facillimo, tuíque (ut apparet) amantiſſimo? P. Agè, petam; ſed per epiſtolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profectò libentiſſimè, téque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortatere. L. Nunc reſtat,

ſcribas quod dicis epiſtolium, reliqua mihi committas P. Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Nè dubites; res proſperè ſuccedet.

COLL. 15.

Clavellus, Quercetanus.

NEſcis quid mihi his diebus in mentem venerit? Q. Quid iſtud, quæſo? C. Cogito in gymnaſium me recipere. Q. Quid in gymnaſium? Habitandi cauſâ? C. Non ut inquilinus habitem; ſed ut vobiſcum vivam in menſa præceptoris. Q. Utinam iſtud ex animo ac verè diceres! C. Ex noſtra mutua conſuetudine atque amicitia deberes ſatis intelligere, me nihil apud te neque ſimulare, neque diſſimulare ſolitum. Q. Planè iſtud jampridem intelligo: ſed, audito ex te iſto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ità prorſus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: ſed ad rem. Pater quidem non cogit me, ſed ex vultu & verbis ejus ſatis video, id illi placere maximè. Q. Nempe hoc illud eſt, novit pater tuus, vir prudentiſſimus, *liberalia ingenia cogi nolle, duci facilè.* Sed tamen non dubito id fiere divini inſtinctu numinis; tu verò quid judicas? C. In eadem ſum ſententia, præſertim cùm ego quoque in eam partem ſponte propendeam. Q. Magnum argumentum, iſtud eſſe ex Deo conſilio. C. Id ego crediderim: nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt ſubterfugia quibus detrectent imperium. Q. Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me ſum expertus, antè ſcilicet quàm ingreſſus eſſem. Quid enim cenſes? Audiebam ex iſtis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de diſciplina; ut mihi viderer carcerem aut piſtrinum ingredi veriùs quàm gymnaſium. Quòd ſi tu quoque in aliquam ejuſmodi peſtem incidiſſes, non dubium eſt, quin ille manibus pedibúſque obnixè conatus eſſet abſterrere te ab iſto tam ſancto propoſito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mihi dicis, non eſt palàm facere. C. Satis ſcio, ſed mihi iſtud excidit ex *Terentio.* Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid reſtat, niſi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in ſententia ? Audies de quotidiano victu in veſtra menſe, de præceptoris & hypodidaſcali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipſo convictu, de illo à cœno placida ſtudiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honeſtis, de ſibero inter nos reprehenſione. C. De his (inquam) omnibus ſatis multa narrâſti mihi aliàs, quæ quidem valde placent omnia ; mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua *Latinè* loquendi exercitatio. Quis enim major eſt ſtudiorum fructus ? Quid honeſtius ? Quid jucundum magis ; præſertim ubi alius alium ſine odio aut invidia liberè reprehendit ? Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur ? Omnes denique veſtræ excogitationes vel auditu ipſo me delectant mirificè. Q. Quanto magis illud diceres, ſi videres iſta ; ſi, dum geruntur, intereſſes ! C. Ego (Deo volente) interero. Q. Utinam propediem ! C. Ità ſpero quidem; unus tamen reſtat mihi ſcrupulus, quo me facilé (ſi voles) liberabis. Q. Faciam bonâ fide, ſi potero ; ſed interim vide nè *nodum in ſcirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem ſcrupulus iſte eſt ? C. Suſpecta eſt mihi veſtra diſciplina ſcholaſtica: non quòd velim ob id incœpto deſiſtere; ſed ut alacriùs veniam, & jucundiùs, ubi ea de re te audiero. Q. Niſi tu is eſſes, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem exiſtimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ ſentio. C. Quid ità tandem ? Q. Quia difficile eſt ea veriſimilia facere, quanquam alioqui veriſſima cùm de his vulgus hominum peſſima quæque dicat & judicet. C. Quorſum iſtud, quæſo ? Q. Nam improborum mendaciis adeò male audit noſtra diſciplina inter iſtos idiotas, ut mirum ſit unum aliquem habitare in ſchola noſtra velle ; tametſi (quod eſt opus Dei) quò pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus eſt tam longâ inſinuatione ; dic mihi planè omnia, nè timeas, non me abſterrebis.

omnia percepi atque animo mecum antè peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam breviſſimè quicquid alicujus eſſe momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi perſuadeas, Præceptorem eſſe nobis multò humaniorem, quàm in ſchola palàm apparet. Tam enim familiariter verſatur inter nos, quàm prudens pater ſolet inter liberos. Cur igitur (inquies) eſt palàm tam ſeverus? Reſpondeo, Quia ſine tali ſeveritate (ut ex ipſo audivi, cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba ſcholaſtica, támq; variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri poſſet. Suo enim quiſque more, ſuo quiſque arbitratu vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecum ſæpiſſimè tantam eſſe in tota ſchola reverentiam, tantum ſilentium, tantam denique modeſtiam. Q. Multò magis mirarere, ſi unquam vidiſſes ſcholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque conſideravi diligenter. Plus eſt ſilentii in gymnaſio noſtro ſexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta in iſtis ſcholis trivialibus. Sed perge, quæſo; vereor, ut ſis Orator *Aſianus*: Jam enim incipit oratio tua quaſi longiùs aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipſe. C. Nihil extra propoſitum dixi; ſed nunc proſequere. Q. Vis in ſumma dicam tibi? Diſciplina hæc domeſtica, licèt paucis improbis odioſa videatur, bonis tamen & ſtudioſis propter utilitatem valde placet. Nam, ſi domi res eſſet diſſoluta, quid nobis tutum foret contra laſcivorum & petulantium inſultus? quæ nobis quies? quæ ſtudiorum tranquillitas? Itaque diſciplina ipſa veris ſtudiorum amatoribus eſt perfugium, & quaſi propugnaculum non ſecùs ac nautis portus in tempeſtate. Denique quiſquis eſt inter nos pacificus, & ad rectè ſemper agendum paratus, is eſt à diſciplina tutiſſimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum ſtudia; ſed nos potiùs inducere nititur his maximè rebus, honeſtâ & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & ſtudiorum amore. Ex quo fit, ut major pars noſtrûm ſic affecta ſit, ut illi ex animo parere ſtudeat, cùm caveat

caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, obſervet, revereatur. C. Alioqui diſcipulorum officio non fungeremini. Q. At ſunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum ſtudia oderunt *cane pejus & angue*, ut verbis utar *Horatii:* talibus inquam ſevera interdum adhibetur diſciplina; quia videlicet neceſſitas cogit. C. Sat habeo. Nunc enim video quorſum ſpectat veſtræ diſciplinæ ſeveritas. Q. Nimirum, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. C. Ego diſciplinam iſtam ſanè deoſculor, tantùm abeſt ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de iſta loquendi libertate, quâ mihi ſtimulos acriores addidiſti. Q. Ego verò immortales gratias ago Patri cœleſti, qui tibi mentem bonam dederit & ſincerum judicium. C. Vale igitur, & me (ſi Dominus permiſerit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & inceptum noſtrum tuis precibus *Chriſto* commenda etiam atque etiam. Q. Precor tibi noctem quietam, & ſomnum placidum.

COLL. 26.

Florentius, Baſilius.

QUid eſt, quòd ita te triſtem video? B. Me miſerum! vix ſum compos animi, ità ſum timore perculſus. F. Quid (inquam) iſtud eſt? B. Præceptor nos deprehendit. F. Qua in re? furtóne? L. Ah! minimè gentium. F. In quo igitur? B. In ſecreta compotatione. F. Indignum facinus! B. Heu me miſerum! me miſerum! quid agam? F. Ah! nè te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? B. *Fluvianus* & *Forenſis*. O perditos, qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie è lecto non ſurrexiſſet. F. Quomodo tandem deprehenſi eſtis? Non erat obſeratum cubiculum? B. Imò erat, Sed (ut ſcis) præceptor claves habet omnium conclavium; præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum acceſſiſſe; alioqui peſſulum obdidiſſemus oſtio. F. Utcunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omni-

no

no ſum perſuaſus; ſed ferè ità ſolemus noſtra omnia, ſive bona, ſive mala, vel prudentiæ noſtræ attribuere, vel imprudentiæ. F. Quâ occaſione compotationem iſtam occeperatis? B. Illi duo (quod ſatis nôſti) non ſunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allatæ fuerunt eis ad victum neſcio quæ cupediæ; quæ utinam in via periiſſent. F. Sed noluit Deus: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri poſt cœnam, ad iſtas epulas me invitárunt in hodiernum jentaculum. F. Tibi infauſtum jentaculum; ſed quid? eràtne vinum? B. Imò plùs ſatis erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor ubi vos ſic epulantes vidit? annon exanduit graviſſimè? B. Nihil prorſus commotus eſt; ſed ſubridens, *Volo* (inquit) *eſſe de iſto ſympoſio, ſi placet.* F. O moleſtum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmuteſcimus. Nam, eo dicto, ſtatim ſe proripuit. F. Omnia ſigna video hîc eſſe peſſima. B. Quis ità non judicet? F. Oportet præceptorem aliunde rem olfeciſſe. B. Suſpectus eſt mihi quidam, qui nos indicaverat. F. Quem ſuſpicaris? B. Dicam tibi poſt rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Neſcio; valde ſtupemus omnes, tametſi duo illo convivatores mei nihil videntur eſſe ſoliciti; habent enim in promptu cauſam. F. Quid tandem cauſari queunt? B. *Iveramus jentatum*, inquient; *quia manè, cùm cæteri jentarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta.* F. Iſtud quidem eſt aliquid; ſed non tamen ſic pœnas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illûd etiam cauſam gravabit, quòd te (cùm ſis convictor) quaſi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipſi præceptori eſt maximè odioſum: tua tamen cauſa eſt longè peſſima. B. Cedò igitur quid faciam, mi *Florenti*. F. Agè, conferamus conſilia, quibus (ſi fieri poteſt) abſolvaris. B. Nihil eſt quod à me expectes in eo genere; (neque enim conſilii locum habeo, neque ullam remedii copiam:) ſed tu, (obſecro) explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus

pendet

endet mihi : inſtat pœna, ſatis vides, ea (niſi quid impediat) poſt cœnam exigetur. F. Id nequaquam fiet. Cùm enim crimen publicum non ſit, non erit pœna publica. B. Siva publicè, ſive privatim id futurum eſt, non differetur. F. Rectè judicas. B. Id cauſæ eſt, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quod ſi me deſeris, actum eſt: labo pœnas graviſſimas. F. Ad Deum potiùs confugiendum fuit ſine quo nullum valet conſilium, à quo item ſalus omnis & petenda & ſperanda eſt. B. Res eſt manifeſta ſatis; & ego priuſquam te audirem, non prætermiſi precandi officium : ſed tamen vult ille Pater clementiſſimus, ut iis utamur auxiliis quæ nobis offert ipſe & quaſi in manum dat. Quare te oro per noſtram arctiſſimam neceſſitudinem, conſilio tuo nunc mihi ſuccurras. Hic non eſt ceſſandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas intende; hanc cauſam ſuſcipe, obſecro. F. Quandoquidem ſic inſtas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod ſentio. Nôſtín' præceptoris ingenium? B. Novi (opinor) ex parte aliqua. F. Ergò memoriâ tenes, nihil eſſe illo clementius, iis quidem quos videt ſubmiſſos eſſe & culpam ingenuè confiteri; ſuperbis autem & contumacibus vix aliquid poteſt ignoſcere. B. Egomet iſta non ſemel obſervavi. F. Scin' igitur quid facias? B. Dic mihi, quæſo. F. Dum tua res adhuc integra eſt, tibi ſuadeo, ut hominem ſolus adeas in muſæum, & orationem habeas in hanc ſententiam : " En ego, præ" ceptor humaniſſime, graviter peccavi, fateor; ſed (ut " ſcis) prima eſt noxa, quam admiſerim. Nunquam enim " antea quicquam admiſeram quod flagris dignum vi" deretur. Quamobrem clementiſſime præceptor, hanc " primam culpam (ſi tibi placet) priſtinæ integritati " meæ condonabis : quòd ſi unquam poſthac recidero, " cauſam non dico, quin plectar ſeveriſſimè. Hac aut ſimili oratione illum (ut ſpero) exorabis. B. O conſilium prudens & opportunum! F. Utere, ſi tibi videtur. Tale certè eſt, quale mihi dari vellem in ejuſmodi malo. B. Sed unum reſtat, de quo ſum ſolicitus. F. Eho! quid reſtat?

B. No

B. Non potero tam breviter & commodè dicere in conſpectu præceptoris quàm tu nunc dixiſti. F. Non debes adeò de verbis meis eſſe ſolicitus, modò teneas ſententiam. B. Propemodum teneo. F. Bene habet; ſcribe nunc craſſo modo ut poteris; deinde conferemus unà: poſtea ediſces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil eſt neque tutius, neque certius: ſed quo tempore cenſes illum adiri poſſe opportunè? F. Cùm primùm videbis eum à prandio ſe recipere in bibliothecam: aut ſi fortè (ut ſolet) ambulatum in horto ſolus iverit, tunc illum ſtatim ſequere. B. Quo tum utar exordio? F. Non opus eſt alio, quam quo apud illum uti ſolemus omnes. B. Quid eſt illud? F. *Præceptor, licetne pauca?* B. Bene vertat Deus omne conſilium tuum. Nunc eo ſcriptum quod dixiſti, deinde te reviſam. F. Matura: nam inſtat hora prandii.

COLL. 27.

Ambroſius, Gratianus.

SUbtriſtis mihi videris, *Gratiane*; quid rei eſt? G. Dies noctéſque de patre abſente cogito & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quamdiu abfuit? G. Quatuor abhinc menſes. A. Nihil ad vos interea ſcripſit? G. Ex quo diſceſſit, nè verbum quidem audivimus. A. Fieri poteſt, ut ſcripſerit: ſed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. G. Quod dicis veriſimile eſt. Nam antea, ubicunque eſſet, ſolebat nobis ſcribere. A. Nonne hac æſtate iverat *Lutetiam*? G. Eo certè conſilio tunc ſeſe in viam dederat. A. Confido ſalvum eſſe. G. Ego quoque non diffido; ſed non ideo meus allevatur dolor. A. Quid ait mater? G. Ferè ſemper lamentatur: inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non uſque adeò te macerare debes; potiùs enim de illo bene ſperare oportet, quàm te ſic macerare. Quid enim ſunt quatuor menſes? Quotula eſt pars eorum, qui tot annos domo abſunt, interim jactati *per varios caſus, per tot diſcrimina rerum!* G. Sed quid me conſolantur aliorum caſus & pericula? A. Vide tamen, nè ſis nimiùm delicatus, qui patris deſiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo; modo illi bene eſſe ſaltem intelligerem. A. Cui poteſt eſſe malè, qui in Deo ſpem omnem collocavit? *Sive enim vivimus, ſive morimur, Dei ſumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito iſtud eſſe veriſſimum; ſed ea eſt carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Chriſto* ſpem nullam habet? G. Neſcio. A. Sed cave tamen nè iſtâ tuâ impatientiâ Deus ipſe offendatur. G. Delictum meum ſubinde agnoſco, & ſupplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi quæſo, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid iſtud eſt? A. Quid ſi pater tuus navigaverit in *Brittaniam*, negotiandi causâ? Illic enim nunc eſt libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illîc auditur liberrimè. G. Ain' tu Evangelium nunc eſſe in *Britannia*? A. Certa res eſt. G. Atque Idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda evangelia! A. Imò jucundiſſima. G. Sed unde ſcis iſta? A. Unde ſciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorâſſe quod in ore eſt omni populo. G. Mirari deſines, ſi ſcias ubi nos habitemus. A. Ubi, quæſo? G. In angulo totius urbis remotiſſimo. A. Atqui putabam vobis eſſe domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam antè migraveramus quàm peregrè pater eſſet profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certiſſimum, utque magis credas, hoc audi præterea; Major pars *Brittannorum*, qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad aſylum, ſeſe receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambroſi*, quantùm me iſto nuntio de *Brittannicis* rebus hodie recreâſti! qualem adhibuiſti meo dolori medicinam? A. Sic ſolet Deus noſter ſuis adeſſe in extremis anguſtiis. G. Mirum ni pater eſt in *Brittannia*. Jampridem enim ſæpius querebatur, quod non eſſet tutus illùc acceſſus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, ſe literas certas illinc accepiſſe, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Chriſti* nomen profu-

gos

gos in ipſa *Britannia* excipi humaniſſimè, tractarique benigniſſimè. G. Quid eſt igitur, quod ampliùs dubitemus? A. Nulla (ut audis) reſtat ea de re dubitatio. G. Tantùm ſupereſt, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quantâ poſſimus laude & gratiarum actione deinde ſedulò atque aſſiduè precemur, ut ſua beneficia non modò confirmet, ſed etiam indies magis ac magis augeat. A. Igitur mi *Gratiane*, memineris patris ſalutem ipſi Deo per *Chriſtum* ſæpiſſime commendare, ídque votis & precibus ardentiſſimis. G. Utinam ille ſuo Spiritu ſic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejuſmodi preces effundere valeam, quas ipſe dignetur exaudire! A. Votum ſanctiſſimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem conſolatorem Deum noſtrum! O quantum valet in adverſis rebus veri amici conſilium & conſolatio! A. Sed quò nunc is? G. Domum rectà propero, ut hæc matri quamprimum nuntiem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Faxit Deus, ut illa ſeriò exhilaretur. G. Ità precor.

COLL. 28.

Diſſimangæus, Jonas.

SAlve, *Jona* optatiſſime. J. Salve & tu, vindemiator jucundiſſime. D. Quomodo ſe habet ſchola? J. Optimè. D. Jámne rediêrunt multi? J. Vix quarta pars nunc abeſt. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, ſcribitur, repetitur. D. Iſta ſunt generalia & quotidiana; ſed quid fit in noſtra claſſe? J. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergóne jam ſerio habentur prælectiones? J. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. J. Tribus diebus totis nihil aliud actum eſt. D. Quid probatio? jámne incepta eſt? J. Hui! incepta? propemodum finita eſt; cras ſexta claſſis interrogabitur. D. Me miſerum! excluſus ſum à præmio. J. Etiamne præmium ſperabas? D. Quidni ſperarem? Unicuique ſperare licet, præſertim ſtudioſo. J. Malim ego nihil

nil sperare. D. Quid ità? J. Nam si nihil contingerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia, sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legisti, *Vivere spe vidi, qui moriturus erat?* J. Imò verò legi, & memoriâ teneo; sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa quæ in rebus adversis retinenda est; quem sensum expressit *Cato* noster hoc disticho;

Rebus in adversis animum submittere noli.
Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil speras? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modò sperandum esse in adversis rebus. Quæ tibi sunt adversa? J. Ea quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? J. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? J. Nec sum Theologus, nec Theologaster; sed quod dico, id ego didici è sacris concionibus. D. Laudo equidem: sed agè, dic mihi seriò; éstne acta classis nostræ probatio? J. Jam tibi seriò dictum puta. D. Dolet mihi non interfuisse. J. Citiùs venisses: quid agebas? D. Mater me coëgit vindemiæ exitum expectare. J. Credo; sed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Homines sumus*, ut aiunt. J. Imò pueri. D. Sed vix credam quàm sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. J. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majorem vidisse non meminerim. J. Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam, vino jam perinde aburuntur, quasi aqua fontana sit. J. Ea est stultæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti sciat. D. Scilicet istud est quod dicitur, *Nunquam sapiunt stulti, nisi in angustiis.* J. Ergò plectuntur meritò. D. Quod admonitiones etiam irrident. J. Sunt qui nullam omnino ferre possunt, quin bene & comiter etiam monen-

tibus

tibus iraſcuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humaniſſimè admonerem. J. Iſtud mihi novum non eſt. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit; quòd niſi veritus eſſet mei patris auctoritatem, profectò vapulaſſem acerrimé. D. Sed omittamus eos, qui cæci ſunt, nec tamen ſe tales eſſe intelligunt. Jactant ſe probè callere quid ſit Evangelium; cùm reverà Evangelio adverſentur. J. Si verbi divini Miniſtros, & Paſtores ſuos non audiunt; qui putas fieri poſſe, ut nos audiant? D. Sequamur ergò quod præcepit *Chriſtus*, *nolite ſanctum dare canibus.* J. At ſunt quidem ſimplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi ſunt, quos docere eſt jucundiſſimum. D. Quàm gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! J. Nec immeritò. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non ſine voluptate maximâ. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides. ut nox ferè nos oppreſſerit? J. Diſcedamus igitur, & cras (ſi Dominus permiſerit) pluribus verbis agemus unà de ſtudiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Rufinus, Sylveſter.

PAter tuus (ut accepi) rediit è *Gallia*. S. Rediit ſanè. R. Quando? S. Die *Lunæ*, veſperi. R. Adventus ejus non tibi moleſtus fuit? S. Quid? moleſtus? Imò verò jucundiſſimus: ſed cur iſtud rogas? R. Quia forſitan illo abſente liberiùs vivendi eſt tibi poteſtas. S. Neſcio quam mihi libertatem narres. R. Potandi, ludendi, curſitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abeſt? R. Sic ferè ſolent omnes. S. Diſſoluti quidem. Nam, quod ad me attinet, abſente patre ſic vivo, ut eo præſente. Non poto, ſed bibo quantùm ſatis eſt; ludo, cùm tempus poſtulat; non diſcurro, ſed cum bona matris venia in publicum prodeo, cùm aliquid habeo negotii. R. Etiámne matri tantopere ſubditus es? S. Æque ac patri. Quid enim

enim putas? Nonne de utroque æquale eſt præceptum Domini? R. *Honora* (inquit) *patrem tuum & matrem tuam.* S. Quid *Ethnicus* ille *auctor Diſtichorum Moraliam?*

* *Dilige non ægrâ charos pietate parentes:*
Nec matrem offendas, dum vis bonus eſſe parenti.

Quid *Paulus* noſter! *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nonne *parentis* nomine *pater* & *mater* continentur? D. Iſtud à *Latinis* obſervatur auctoribus. S. Quinetiam, ſi quod eſſet reverentiæ diſcrimen, videtur optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego iſta, & quæ dixiſti placent mihi omnia. S. Cur ergò mihi repugnabas? S. Ut eâ quaſi repugnantiâ nobis accerſerem ſermonis materiam. Nam (ut tute nôſti) præceptor ſæpe nos exhortatur, ut noſtrum otium ejuſmodi ſermonibus impendamus. S. Bonum ſanè otium, quod honeſto in negotio conſumitur. R. Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otioſum eſſe, quàm tum otioſus eſſet*; ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic ſermoni finem imponamus. R. Rectè mones; fortaſſe enim tuâ cauſâ cœna trahatur domi. S. Plura (ſi Dominus permiſerit) in proximo congreſſu. R. Precor tibi noctem proſperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 30.

Nomenclator, Deſiderius.

NOn ſatis mirari poſſum, te non eſſe diligentiorem. D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quòd manè erè nunquam ades in tempore; atque indè fit, ut penè quotidiè noteris in catalogo. Cur tu es adeò ſomniculoſus? D. Mea ſic fert natura. N. Corrige naturam iſtam; hoc eſt naturæ vitium. Quid tibi proſuit *Catonis* noſtri dictum? D. Quodnam, quæſo? N. *Plus vigila ſemper, nec nimio deditus eſto.* D. Nè plura; ego probè memini. N. Nihil prodeſt meminiſſe; niſi ad uſum tuum accommodes. D. Utinam & hoc & alia præcepta ſalubria tam

facilè ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facile ediscimus! N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multò est facilius.* Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesios.* D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexero? N. Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid, si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hac igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ità videtur. N. Quotâ horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 31.

Trapezita, Raimundus.

Licétne malum malo rependere? R. Cur istud quæris? T. Ut iis respondere possum, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogâsti, rèspondebo brevissimè, *Non licet.* T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum, Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis *Christiano* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere? R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat; precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt *Ethnici*. T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt gratiam*

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil? nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non noverunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuſcunque modis poſſunt, eos perſequuntur. T. Eſtne *Chriſtiano* peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum eſſe. T. Atqui (ut vulgo dicitur) *vim vi repellere licet.* Quam ſententiam novis quidam Poeta etiam latiùs intepretatus eſt his verbis.

Pellere vim vi jurâ ſinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc reſpondes? R. Iſtud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; ſed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid eſt divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò fit contra Dei verbum, éſtne peccatum? R. Proculdubio peccatum eſt. T. Potéſne iſta probare ex divinis literis? R. Quidni poſſum? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæſo, ſententias. R. Non credis id, quod eſt omnibus in confeſſo? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus eſt teſtimoniis? T. Ut contradicentibus certò reſpondere poſſim. R. Rectè intelligis: ſed, quia non poſſis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi deſcribam in chartula, in qua etiam ſit locorum annotatio, ut poſſis quibus voles etiam digito demonſtare. T. Optimum extempore conſilium? quantò iſtud mihi commodus fuerit! ſic enim per otium ediſcam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (ſi libet) huc ad me revertere. T. Quotâ horâ? R A meridie primâ. T. Sat habeo; interea vale. R. Te ſervet Dominus Deus.

COLL. 35.

Grimondas, Blevetus.

VIS emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi ſatis eſt; tu verò cur vis vendere? G. Quia ſunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, niſi vis in pœnam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eia! nihil? unde probas iſtud? B. Quia

nondum es tui juris; sed sub patris potestate: deniq; vis audire breviter tibi istud non licere? G. Maxime velim. B. De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia: *Pueri in jussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectitur.* G. Istud ego non ignorabam; sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malè? B. Minime verò: nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. G. Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ? B. Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imò impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Quî scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? S. Etiam dubitas? O. Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. O. Si me tantoperè amas (ut dicis) cur tute non excusâsti me? S. Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid. S. Ergò mentitus essem. O. Quid indé? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor: sed erat leve mendacium. S. *Nihil leve judicandum est quo Deus offenditur.* O. Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter *Jesum Christum*; qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? S. Profectò nullus

nullus; quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non inſit aliqua peccati ſpecies. O. Quid ergò futurum eſſet nobis, niſi Deus facilé ignoſceret? Unde & quotidie precantes dicimus. *Remitte nobis debita noſtra.* S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, ſi errata noſtra ſeriò & verè agnoſcamus, ſi ex animo petamus veniam, ſi fidem habeamus nobis ignoſci. O. Quid igitur reſtat? S. Illud reſtat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis perſiſtamus; neque malitioſè, ſcienter, & de induſtriâ peccatum committamus. Nimis enim multa ſunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui ſcribens ad *Timotheum*, in priore Epiſtolâ palàm profitetur ſe, quamvis Eccleſiam Dei perſequutus fuerit, tamen veniam eſſe conſequutum, quia ignorans id fecerit. O. Iſto exemplo mihi abunde ſatisfeciſti (nam & ego id legiſſe memini:) ſed ſcin' tu quoto Epiſtolæ capite id ſcriptum ſit? S. Equidem non ſoleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore ſatis eſſe videtur aliquot ſententias quaſi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat. ſi quid interdum otii ſuffurari poſſum ex quotianâ ſtudiorum præſentium occupatione. O. Utinam ego quoque id facere poſſem! S. Quid impedit? O. Vix ego queo ſatis præceptori facere in exercitationibus ſcholaſticis; tantum abeſt, ut aliis ſtudiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satis profectò quotidie ſumus occupati; ſed hæc tamen ferenda ſunt, quamdiu nobis opus eſſe, ipſi Deo & parentibus noſtris viſum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Quâ ſpe toleras? O. Quia futurum ſpero, ut primi ſint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his aliàs pluribus: nunc agamus quod inſtat. O. Quid iſtud eſt? S. Audin' tu ad cœnam ſignum dari? O. Bonum ſignum nuntias; jam ſentiebam eſuriem. S. Nimirum,

quia merendam prætermiſiſti. O. Utinam eâ tam facilè ſemper abſtinere poſſem, quàm hodie carui libenter! S. Ego vero non libenter careo, niſi occupatus neceſſario negotio.

COLL. 34.

Phrygo, Stephanus.

SAlve, ambulator optatiſſime. S. Et tu ſalvus ſis, ceſſator occupatiſſime. P. Satíſne rectè vales, mi *Stephane*? S. Imò rectiſſimè; quæ eſt Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibíque vehementer gratulor reditum iſtum incolumem. Ubi fuiſti hoc toto anno? S. In *Italia*. H. Quam ob cauſam animum induxeras illuc proficiſci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm ſimus rerum novarum cupidi. P. Sic eſt naturâ comparatum: ſed quid illíc inveniſti? S. Certè multo plura quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidiſti, quæ minime velles. S. Nempe ſcelera: ſed, quod ad regionem attinet, terra eſt longè fertiliſſima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præſtantiſſimo. P. Scilicet ea potiſſimùm res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiebat palatum; nam quale dicas hoc noſtrum vinum eſſe; villum verè dicas, ſi cum illo compares. P. Indè ergò tibi ſe offerebat pulcherrimum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim ſæpe cogitabam; "Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amaviſti uſque "ad delicias! Non enim ſolum ea creaſti nobis ad victum "quæ terra ſponte ſuâ producit; ſed etiam tot genera "rerum delicatiſſimarum, quæ (ſi moderatè ſumamus & "cum gratiarum actione) & corpus ſuaviſſimè nutriunt, "& ipſum animum mirificè exhilarant. O! quibus ver"bis, quibus operibus ſatis dignè glorificemus nomen tu"um Domine? Denique ſic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes ſemper in ore habere; ſed (proh dolor!) aliis atque aliis ſubinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim extinguebatur. P. Iſtud apud me non eſt novum: nam ſæpe tale quid mihi ſolet acci-

accidere. S. Ea eſt naturæ noſtræ inconſtantia. P. Horis ferè omnibus iſtud experimur; ſed quid tandem egiſti in tua *Italia*? S. Inviſi, animi gratiâ, aliquot urbes celebriores: alicubi etiam ſtudui aliquandiu. P. Quas urbes inviſiſti potiſſimum? S. Multas quidem vidi in tranſitu: ſed paucas contemplatus ſum otioſus; nimirum, *Genuam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur: nunc autem eſt omnium abominationum fons & origo. P. Vidiſtine *magnam* illam *Beſtiam*? S. Vidi obiter, cùm per vicos (opinor) ſpectaculi gratiâ portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es ſtudiorum gratiâ? S. *Româ* rediens tranſivi *Bononiam*, *Patavium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum ſingulis menſes circiter tres verſatus ſum in vario literarum genere. Volui enim è ſingulis paucula quaſi deguſtare. P. Quid autem vidiſti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? ferè mihi omnia nova videbantur: ſed longum foret tibi omnia narrare præſertim nunc, cùm mihi eſt aliquò properandum. P. Quò tandem? S. Ad patruum, qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiùs: ſed quando licebit nobis magis otioſè confabulari? S. Cras à prandio, ſi volueris. P. Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora eſt ad merendam opportuna.

COLL. 55.

Magiſter, Hypodidaſcalus.

QUid? quod hiſce diebus inter nos egeramus ſatiſne cogitâſti? H. Etiam atq; etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli? H. Maximè. M. Quid menſa, ſeu convictus? H. Nihil in ea re deſidero. M. Quid reſtat igitur? H. Ut (ſi tibi non moleſtum eſt) præſcribas mihi quas operas à me tibi præſtari velis. M. Id verò eſt æquiſſimum: accipe igitur præcipua officii tui capita; quorum hoc primum eſt;

Quotidie manè diligenter curare, ut omnes domeſtici mei diſcipuli maturè cubitu ſurgant pro ratione temporis,

cùm hyberni, tum æstivi: ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent: postremò, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam, item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo; si quis aberit, mihi statim renuntiare, aut ejus partes agere.

Tertiùm, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis: interea minores ad lectionem & scripturam instruere; cæterorúmque repetitiones audire, quantùm tempus & opportunitas patietur: omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illit ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria; eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimùm diebus fieri solet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, vestimenta & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavùm, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores; siquando necessitas postulabit.

Nonùm, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audiſti quæ mihi abs te præſtari velim officia, quæque etiam ab aliis domeſticis hypodidaſcalis exigere ſoleam. Eorum tamen omnium non adeò ſeverus exàctor fuero, quin ipſe, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quaſi vicarii partes agam. Intellextín' hæc omnia! H. Ego verò diligenter omnia; ſed unum te oro; ad memoriàm renovandam, des mihi eorum commentariolum, & ſimul cogitandi ac deliberandi ſpatium. M. Quantum temporis poſtulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpiſti) nullo tuo ſumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè, quàm ſi eſſes domi tuæ. H. Iſtud non ſine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. L. Habebis à prandio quod requiris commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conſcripſero. H. Quid ſi mihi dictares? M. Malim egomet ſcribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. H. Ut libet.

COLL. 36.

Quæſtor, Benignus.

QUàm doleo me non interfuiſſe manè repetitioni veſtræ! B. Cur non veniſti in ludum citiùs, ut ferè ſoles? Q. Me miſerum! non ſurrexi in tempore. B. Quamobrem? Q. Quia nemo me expergefecit. B. Quis te ſolet excitare? Q. Hoſpes noſter, aut ejus ancilla; ſed abſente illo ancilla ſæpe obliviſcitur aut certè negligit. B. Ubi erat hoſpes? Q. Sub auroram prodierat ad ſua negotia, ut poſtea reſcivi. B. Quid hoſpita? nihilne curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie, ex quo ſurrexit, ſemper intenta eſt partim curandis filiolis, partim cæteris domeſticis rebus. B. Nullóſne habes contubernales ſcholaſticos? Q. Prorſus nullos. B. Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de ſtudiis conferas! Q. Ob eam rem mea eſt miſerrima conditio, quantùm ego judico. Non enim poſſum arbitrio meo ſtudere propter tantum merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obſtrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodeſt habere? Eſt enim ità conjunctum gradibus & cochleis, ut nè ſelis quidem aut aſcendat, aut deſcendat, quin feriat aures meas aliquis ſtrepitus. B. Magna profecto moleſtia. Q. Illa verò multò major, quòd ſupra meum cubiculum eſt ampliſſimum cònclave, ubi merces aſſervantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves ſarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem; quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais, *vivere*? equidem non vivo, ſed langueo potiùs. Neque nunquam mihi videor eſſe liber, niſi cùm ſum in ſchola tecum unà & cum cæteris noſtris condiſcipulis. B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus ſcholaſticis! B. Nihil eſſet mihi jucundius: ſed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hoſpite meo. B. Deberes patrem admonere de ſtudiorum tuorum incommodis. Q. Sæpe quidem monui, & coràm & per literas. B. Quid ille reſpondit? Q. Fruſtrà monetur; quaſi *ſurda narratur fabula*. A Quid ità? Q. Quia nunquam in diſcendi ludo verſatus eſt. ideóque in ſtudiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, ſi mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. Q. Quid ſi præceptor ipſe ad patrem meum ſcriberet? B. Nunquam iſtud illi perſuaderes. Q. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut diſcipulorum turbam ſibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritiâ. Q. Quid igitur mihi faciendum ſuades? B. Unicum habeo conſilium. Q. Nè mihi, obſecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda eſt. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, ſed nunquam auſus ſum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor ut hoc parùm ſuccedat. B. Rei exitus in manu Domini: ſed quid tentare nocebit? Q. Tentemus ſané. Nihil enim mali (ut confido) indè poteſt accidere. At ego neſcio quâ oratione hic utendum ſit. B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem.

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles.* B. Optimè eſt. Scin' igitur quid ſit opus facto? Q. Doce, quæſo. B. Fac ſingulatim convenias duos aut tres, ex paternis amicis præcipuis, qui ſunt viri graves & honorati: nempe, ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates ſtudiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis inſuper quonam modo tibi provideri poſſit, ut tempus redimas; quod apud iſtum hoſpitem tam miſerè hactenus perdidiſti; & niſi eo remedio tibi maturè conſolatur, actum eſſe de ſtudiis tuis & eorum progreſſu. Deniq; nè antè deſtiteris monere, orare, obſecrare, donec perſuaſeris, ut tibi promittant ſe acturos eſſe ſeriò cum patre tuo negotium. Q. Quid ſi recuſabunt? B. Vix fieri poteſt, ut recuſent omnes! Q. Non eſt veriſimile, præſertim cùm ſint mei amantiſſimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipſa urgebit eos nempe tanta ſtudiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non eſt. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor eſto ut in divinas preces dies noctéſque incumbas. Q. Ipſo volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim ſcio nullum conſilium mihi eſſe profuturum, niſi quoad illa juverit. B. Sed jam tempus eſt ut domum te recipias, nè fortè hoſpes offendatur. Quid ceſſas? Q. Cogito nè quid prætermiſerim. de quo eſſes admonendus. B. Si quid alterutri noſtrùm præterea occurrerit, cras otioſè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæſo, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juviſti optimo conſilio. B. A Domino Deo profecta ſunt omnia, qui ut conſilium dedit, ſic dabit effectum. Q. Ita fore confido. Iterum vale. B. Vale, *Quæſtor* ſuaviſſime.

COLL. 37.

Athanaſius, Benjaminus.

SIccine, me inſciente abiit pater tuus; ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non veniſti in diverſorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum eſſe diſ-

discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. A. Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Né rursus quæras, quæ jam neglexeris antè.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. A. Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. A. Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? B. Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. A. Aderáne cùm profectus est? B. Præstolabar illum in diversorio. A. Unde scíeras mutâsse consilium de profectione? B. Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. A. Quod superest, satísne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. B. Méne rides? A. Cur ego id facerem? B. Pro tuâ libidine. A. Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. B. Atqui ita putabam. A. Longè aberras. Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu ferè proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Nè petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpusillum. A. Dic, sodes. B. Cur tam avide inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Facere tandem quid sit. B. Soli asses quinque. A. Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! B. Non ausus sum. A. Quid verebare? B. Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quod pete-

peterem. A. Nunquam id feciſſet, modò petendi cauſam addidiſſes. B. Credo equidem; ſed quid cauſæ attuliſſem? A. Rogas? nonne ſunt res ſexcentæ, quibus indiget uſus ſcholaſticus? B. Multæ ſunt, fateor. A. Tu verò adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi deſit nihil? B. Imò deſunt plurima; ſed quibus facilè caream. Præterea, ſatis novit pater quæ mihi opus ſunt, cùm ſtudiorum cauſâ, tum ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, ſed alia multa ſunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo eſſe illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervehire quò volo. A. Agè, ſino. B. Novit etiam pater me nondum eſſe idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non ſatis ætatis habes atque prudentiæ? B. Iſthinc abſum longiſſimé. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi ſuppeditet ad uſus vitæ & ſtudiorum neceſſaria: ad quam rem præbet illi quantùm ſatis eſt pecuniæ. A. Eſto. B. Ergò ſi quid à patre peterem, me ſtatim ad præceptorem remitteret; fortaſſis etiam iraſceretur, & me graviter objurgaret. A. Facile eſt objurgationem pati, modò nè ſequantur verbera. B. Facile eſt, credo; ſed iis duntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipſa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut ſedulò caveam, ne quid illi præbeam cauſæ ad iraſcendum; id enim ſub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adoleſcentem. B. Ejus rei laus non mihi, ſed ſoli Deo tribuenda eſt. A. Nempe à quo proficiſcitur quicquid nobis ineſt boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inſpirat nobis, ea ſequamur animo promptiſſimo. Sed, ut ad rem redeam, ſeriòne reprehendas quòd nullam pecuniam à patre rogâſſem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit veriſimile; me tamen ipſum fefelliſti. A. Quomodo? B. Quia ſeriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipſis accommodabas. A. Sed quid cenſes he hac noſtrâ confabulationè? B. Argumentum ſatis apertum dediſti

nobis

nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habu[illegible] sermo noster quod reprehendisset observator, si fortè (u[illegible] solet) nos observâsset ex insidiis? B. Nihil, ut opino[illegible] A. Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor incul[illegible]cat. B. Quid illud est? A. *Latinæ* linquæ copiam & facul[illegible]tatem comparari his potissimùm rebus, sæpe scribendo confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Lattinè*, au[illegible] *Latine Anglicè* convertendo. B. Ergò his rebus, diligente[illegible] nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu fi[illegible]ta sunt studia nostra omnia. A. Idem faxit, ut ejus erga no[illegible] beneficia vero cultu dignísque laudibus perpetuò cele[illegible]bremus.

B. *Hoc opus hoc studium parvi properemus & ampli:*
Hæc sit votorum summa, suprema, precor.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportunè admonet: itaque desistamus. A. Alioqui Solis occasus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Viviamus, Pratensis, Pædagogus.

Quod caret alternâ requie, durabile non est:
Hæc reparat vires, fessaque membra levat. Ovid.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum.* Quintilianus.

Pr. *Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.* Quintilianus.

Pæ. Video quorsum spectant ista; nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent nostræ aviculæ. H. Quid ergò vis dicamus, præceptor? Pæ. Dicite posthac suam quisque sententiam ex *Novo Testamento.* V. Euge! nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò præceptor, ut jam nunc incipiamus? Pæ. Sanè velim; quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet? P. Túne, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei speciem edere? H. Id ego libenter faciam; sed Dei honoris causâ. Pæ. Laudo istud verbum, Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus eſt præferenda. Eia! incipe ſiquid habes. H. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non poteſtis introire in regnum cælorum*, Matth. quinto capite.

V. *Depoſito mendacio, loquimini veritatem quiſque proximo ſuo*, Ad *Epheſ.* capite quarto.

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino*, Ad *Coloſſenſes* tertio.

Pæ. Euge! bonam ſpeciem. videte ut progreſſus reſpondeat; hoc eſt, ut pergatis in poſterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem ſucceſſus proſperos. Pæ. Ità ſperandum eſt. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratiſſimi. Pæ. Sumite ſuum quiſque pallium, ut prodeatis honeſtiùs. Sed heus, pueri! Pr. Quid vis præceptor? Pæ. Videte ut *Pſalmos* etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. Pr. Ità fiet ambulatio noſtra jucundior.

COLL. 39.

V. M.

FUiſtine hodie in Gymnaſio? M. Ubi ergo fuiſſem? tu verò quid agebas? V. Eram domi occupatus. M. Id evenit præter morem tuum: ſoles enim abeſſe rariùs. V. Quam poſſum rariſſime: quid autem actum eſt? M. Nihil prorſus. V. Ergóne remiſſionem habemus? M. Certó. V. Quamobrem? M. Propter mercatûm hodiernum. V. Quis dedit? M. Ludimagiſter; permiſſu tamen Rectoris. V. Quid conceſſit? M. Vacationem ab omni munere ſcholaſtico. V. An in totum diem? M. A mane ad occaſum uſque Solis; tametſi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, nè cras in ludum veniremus imparati. V. Quid igitur nos? hôccine abutemur otio? M. Id verò ætatem noſtràm decet minimè. V. Tu ergò quid putas facere? M. Me recipere in muſæolum, niſi fortè tibi magis placet in ſeſquihoram aliquò prodeamus ambulatum. V. Egóne recuſarem? imò nihil eſt, quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem ſermonem literarum,

&

F 182806

& simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. V. Quónam? M. Usq; ad ripam lacûs. V. Valde istud mihi arridet; sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? V. Tantisper, dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? V. Ad *portam Franciscanam*. M. At vide nè me fallas. V. An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam* esse *fidem*? M. Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. V. Salve, *Marcelle*. M. Quis iste salutator? V. Ecce! redii. M. Eho? tam citó? mihi videris volâsse. V. Nimirum *affectus* ipse *pedibus alas addidit*. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit*. M. Maturemus: satis longè hinc lacus abest. V. Tantò meliùs prandebimus, perge.

FINIS.

THE FOLGER SHAKESPEARE LIBRARY